Πολυτεχνείο Κρήτης

Τμήμα Μηχανικών Παραγωγής & Διοίκησης

Τομέας ***Οργάνωσης & Διοίκησης***

…*«Πολυκριτήρια Αξιολόγηση των επιδόσεων των Ευρωπαϊκών Συνεταιριστικών Τραπεζών»*…

Διατριβή που επεβλήθη για μερική ικανοποίηση των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης

Όνομ/μο: Φραγκιουδάκη Ελένη

Α.Μ.: 2009019026

Χανιά 2013

© Copyright Φραγκιουδάκη Ελένη
Έτος 2013

Επιτρέπεται η αντιγραφή μέρους ή όλης της εργασίας
με την προϋπόθεση να γίνεται αναφορά στην πηγή

Τριμελής επιτροπή:

1. **Δούμπος Μιχαήλ** (Επιβλέπων)
   Επίκουρος Καθηγητής

2. **Ζοπουνίδης Κωνσταντίνος**
   Καθηγητής

3. **Πασιούρας Φώτιος**
   Επίκουρος Καθηγητής

Ευχαριστίες

Μέσα από αυτές τις γραμμές, θα ήθελα από καρδιάς να ευχαριστήσω όλους εκείνους τους ανθρώπους που συνέβαλλαν, ο καθένας με το δικό του τρόπο, στη διεκπεραίωση της μεταπτυχιακής μου διατριβής.

Πρώτα από όλους όμως οφείλω να ευχαριστήσω τον επίκουρο καθηγητή και επιβλέποντα της εργασίας κο Δούμπο Μιχάλη, η βοήθεια του οποίου καθ' όλη τη διάρκεια του εγχειρήματος αυτού υπήρξε καθοριστικής σημασίας, καθώς χωρίς τις συμβουλές και κυρίως την υπομονή του, δεδομένων των συνθηκών, η διαδρομή προς την απόκτηση του πτυχίου θα ήταν πολύ διαφορετική.

Ευχαριστώ επίσης τον καθηγητή, κο Ζοπουνίδη Κωνσταντίνο και τον επίκουρο καθηγητή, κο Πασιούρα Φώτιο για τη συμμετοχή τους και την εμπιστοσύνη που μου έδειξαν και να ευχηθώ σε όλους τους δύναμη, υπομονή και επιμονή να συνεχίσουν το σημαντικό αυτό έργο που έχουν αναλάβει.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ και στην οικογένεια μου, στους δικούς μου ανθρώπους που για ακόμα μια φορά στάθηκαν δίπλα μου, με στήριξαν και με συμβούλευσαν. Αυτούς τους ανθρώπους τους οποίους ευχαριστώ απλά και μόνο επειδή υπάρχουν στη ζωή μου.

Φραγκιουδάκη Ελένη

Στην αγαπημένη μου μητέρα..

Περιεχόμενα

Εισαγωγή **σελ. 8**
Κεφάλαιο 1 **σελ. 10**
1.1 Το Τραπεζικό σύστημα σελ. 10
1.1.1 Δομή και γενικά χαρακτηριστικά χρηματοπιστωτικού συστήματος σελ. 11
1.1.2 Ο οικονομικός ρόλος των τραπεζών σελ. 12
1.1.3 Εξελίξεις, διεθνοποίηση & κίνδυνοι σελ. 13
1.2 Ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα σελ. 15
- Βασικά χαρακτηριστικά και εξελίξεις –
1.2.1 Αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο σελ. 16
1.2.2 Δομικά χαρακτηριστικά τραπεζικών συστημάτων σελ. 19
1.2.3 Νέες τεχνολογίες στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα σελ. 23
1.2.4 Συμπεράσματα σελ. 25
Κεφάλαιο 2 **σελ. 26**
Συνεταιριστικές Τράπεζες
Ορισμός σελ. 26
2.1 Περί συνεταιριστικών τραπεζών σελ. 26
2.1.1 Συνεταιριστικές αρχές σελ. 28
2.1.2 Ιδιότητα του μέλους σε μια συνεταιριστική τράπεζα σελ. 30
2.1.3 Η αρχή της δημοκρατικής συμμετοχής των μελών σελ. 31
2.1.4 Δομή ιδιοκτησίας/Κεφαλαιακή δομή σελ. 32
2.1.5 Στάδια εξέλιξης ενός συνεταιριστικού πιστωτικού οργανισμού σελ. 34
2.1.6 Συνεισφορά συνεταιριστικών τραπεζών σελ. 36
2.1.7 Συμπερασματικά σελ. 39
2.2 Συνεταιριστική πίστη στην Ευρώπη σελ. 40
2.2.1 Ιστορία συνεταιριστικών τραπεζών στην Ευρώπη σελ. 40
2.2.2 Νομοθετικό πλαίσιο σελ. 42
2.2.3 Τάσεις και εξελίξεις συνεταιριστικής πίστης στην Ευρώπη σελ. 43
2.3 Συνεταιριστική πίστη στην Ελλάδα σελ. 46
2.3.1 Εμφάνιση συνεταιριστικής πίστης στην Ελλάδα σελ. 46
2.3.2 Νομικό και θεσμικό πλαίσιο σελ. 48
2.3.3 Διάρθρωση, λειτουργία & εξέλιξη σελ. 51
2.4 Συμπεράσματα – Σύγκριση Ελλάδα & Ευρώπη σελ. 56
Κεφάλαιο 3 **σελ. 57**
Ανθεκτικότητα συνεταιριστικού μοντέλου στη κρίση & αξιολόγηση με πολυκριτήριες μεθόδους
3.1 Φερεγγυότητα συνεταιρισμών σε περιόδους κρίσης σελ. 57
3.1.1 Ιστορική αναδρομή σελ. 58
3.1.2 Συνεταιριστικές επιδόσεις μέσα στην κρίση σελ. 59
3.1.3 Οικονομική κρίση και συνεταιριστικές τράπεζες σελ. 60
3.1.4 Αύξηση περιουσιακών στοιχείων και καταθέσεων σελ. 61
3.1.5 Όγκος δανεισμού σελ. 63
3.1.6 Αύξηση των επιπέδων ένταξης μελών σελ. 64
3.1.7 Διαμόρφωση επιτοκίων σελ. 65
3.1.8 Συμπεράσματα σελ. 65
3.2 Αξιολόγηση συνεταιριστικών ιδρυμάτων σελ. 67

3.2.1 Βιβλιογραφική ανασκόπηση_____σελ. 67
3.2.2 Μεθοδολογικό πλαίσιο_____σελ. 68
3.2.3 Πολυκριτήρια ανάλυση αποφάσεων (M.C.D.M.) & SMAA_____σελ. 70
3.2.4 Η μέθοδος SMAA2_____σελ. 71
Κεφάλαιο 4_____σελ. 78
Δεδομένα & μεταβλητές
4.1 Επιλογή δείγματος_____σελ. 78
4.2 Παρουσίαση & ανάλυση δείγματος_____σελ. 79
4.3 Ανάλυση δεδομένων & κριτήρια αξιολόγησης_____σελ. 84
4.4 Στατιστική περιγραφή_____σελ. 87
Κεφάλαιο 5_____σελ.93
Αξιολόγηση και κατάταξη των ευρωπαϊκών συνεταιριστικών τραπεζών με βάση τη μέθοδο SMAA2
5.1 Εισαγωγή_____σελ. 93
5.2 Εφαρμογή μεθοδολογίας & αποτελέσματα_____σελ. 93
5.3 Αποτελεσματικότητα ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών_____σελ. 99
Κεφάλαιο 6_____σελ. 102
Συμπεράσματα και Μελλοντικές Κατευθύνσεις
Βιβλιογραφία_____σελ. 105
Ξένη Βιβλιογραφία_____σελ. 105
Ελληνική Βιβλιογραφία_____σελ. 110
Διαδικτυακοί Ιστότοποι_____σελ. 111

Εισαγωγή

Το θέμα της τρέχουσας εργασίας αναφέρεται στη χρηματοοικονομική αξιολόγηση των τραπεζικών ιδρυμάτων της Ευρώπης για τα έτη 2005 έως και 2009. Πιο συγκεκριμένα όμως, η εν λόγω αξιολόγηση δεν ασχολείται με το σύνολο του τραπεζικού συστήματος, αλλά ειδικεύεται στη μελέτη των συνεταιριστικών τραπεζών των χωρών της Ευρώπης ως προς τα χρηματοοικονομικά τους στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που έχουν δημιουργηθεί και δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα.

Ένας πολύ γενικός ορισμός αναφέρει ότι «ο συνεταιριστικός οργανισμός, και πιο συγκεκριμένα, μια συνεταιριστική τράπεζα αποτελεί πρωτοβουλία τοπικού κυρίως χαρακτήρα με βασικό σκοπό την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας με ποικίλους τρόπους».

Δίδοντας ιδιαίτερη σημασία στη σωστή συλλογή των απαιτούμενων δεδομένων και φυσικά διαμέσου της κατανόησης του ρόλου και του τρόπου λειτουργίας των συνεταιριστικών τραπεζών, με τις όποιες διαφορές μπορεί να παρουσιάζουν μεταξύ τους από χώρα σε χώρα, βασικός σκοπός είναι η εφαρμογή της πολυκριτήριας ανάλυσης δεδομένων και η ανάλυση των αποτελεσμάτων, τα οποία θα προκύψουν από αυτήν.

Η δομή της διατριβής με τη σειρά που συναντάται έχει την ακόλουθη διαμόρφωση:

- **Κεφάλαιο 1:** Πραγματοποιείται μια γενική αναφορά και παρουσίαση στα κύρια χαρακτηριστικά των τραπεζικών ιδρυμάτων καθώς και στο ρόλο που αυτά διαδραματίζουν στο οικονομικό σύστημα της χώρας. Παράλληλα λαμβάνει χώρα και μια σύντομη ανασκόπηση του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος, των βασικών του χαρακτηριστικών καθώς και όλων των εξελίξεων και αλλαγών στο θεσμικό και πλαίσιο.
- **Κεφάλαιο 2:** Σε αυτό το τμήμα εξετάζεται ο όρος «συνεταιριστική» τράπεζα και τι παρουσιάζεται πίσω από αυτόν, ποια η έννοια του, οι ιδιότητες και φυσικά ποιες είναι οι αρχές λειτουργίας που διέπουν ένα συνεταιριστικό οργανισμό, είτε έχει αναπτυχθεί εντός είτε εκτός της Ελλάδας. Επίσης

αναλύεται η συνεταιριστική πίστη στην Ευρώπη, ιστορική εξέλιξη, νομοθετικό πλαίσιο, διάρθρωση και λειτουργία.

- **Κεφάλαιο 3:** Στο κεφάλαιο αυτό, υλοποιείται μια βιβλιογραφική ανασκόπηση γύρω από το θέμα της κρίσης αλλά και γύρω από το θέμα της αξιολόγησης των συνεταιριστικών τραπεζών, εστιάζοντας την προσοχή στη πολυκριτήρια ανάλυση αποφάσεων (M.C.D.M.) και ειδικότερα στη μεθοδολογία SMAA2. Συγκεκριμένα, μέσα από διαφορετικές προσεγγίσεις, αναφορές και μελέτες που έχουν γίνει, από το παρελθόν μέχρι και σήμερα, παρατηρείται η εξέλιξη και η ανθεκτικότητα του συνεταιριστικού μοντέλου σε περιόδους κρίσης, ενώ εξετάζονται και οι διαφορετικές μεθοδολογίες που χρησιμοποιούνται σε κάθε περίπτωση για την αξιολόγηση των συνεταιριστικών ιδρυμάτων.
- **Κεφάλαιο 4:** Τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και την πλήρη περιγραφή του θεωρητικού υπόβαθρου της μεθοδολογίας SMAA2, ακολουθεί ένα κεφάλαιο αφιερωμένο στην επιλογή του δείγματος, στα δεδομένα και στις μεταβλητές και γενικά στη συλλογή των απαιτούμενων εκείνων δεδομένων, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, στην αξιολόγηση του δείγματος.
- **Κεφάλαιο 5:** Έχοντας λοιπόν ολοκληρώσει το θεωρητικό κομμάτι της εργασίας, σειρά έχει η εφαρμογή της πολυκριτήριας μεθοδολογίας και η εξαγωγή των αποτελεσμάτων, τα οποία θα αξιολογηθούν και θα αναλυθούν ως προς συγκεκριμένους παράγοντες όπως είναι η χώρα, το μέγεθος, η χρονική περίοδος, καθώς και άλλοι.
- **Κεφάλαιο 6:** Στο τελευταίο κεφάλαιο, παρατίθενται κάποια γενικά συμπεράσματα που εξάγονται από την παρούσα έρευνα αναφορικά με τα συνεταιριστικά τραπεζικά ιδρύματα.

Κεφάλαιο 1

Κάθε εύρωστη και υγιής οικονομία χρειάζεται ένα χρηματοπιστωτικό σύστημα ικανό να μεταφέρει κεφάλαια από τις πλεονασματικές οικονομικές μονάδες στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες, εκείνες δηλαδή που δανείζονται για να επενδύσουν στις παραγωγικές ευκαιρίες που έχουν επισημάνει [Προβόπουλος-Καπόπουλος, (2001)].

1.1 Το τραπεζικό σύστημα

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα μιας χώρας αποτελούσε πάντοτε και συνεχίζει να αποτελεί το δυναμικότερο, ή ίσως έναν από τους δυναμικότερους, κλάδους της οικονομίας της. Με πιο απλά λόγια, αποτελεί τον πυρήνα του χρηματοοικονομικού συστήματος, από τον οποίο ξεκινάνε και φυσικά καταλήγουν όλες οι ροές, αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίων καθώς και άλλων οικονομικών κατά κύριο λόγο δραστηριοτήτων.

Γύρω από τον πυρήνα περιστρέφονται μεταξύ άλλων και τα τραπεζικά ιδρύματα, η λειτουργία των οποίων αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του συστήματος. Τα τραπεζικά ιδρύματα, συντελούν στην αναπτυξιακή διαδικασία μιας χώρας, καθώς και στη διαμόρφωση της οικονομικής της κατάστασης, μέσω των καταθέσεων, του δανεισμού κεφαλαίων, των επενδυτικών δραστηριοτήτων, αλλά και μέσω οποιασδήποτε άλλης εκ των βασικών οικονομικών λειτουργιών και γενικά των υπηρεσιών που έχει την δυνατότητα να παρέχει μία τράπεζα στους πελάτες της.

Κατά συνέπεια όσο πιο ισχυρά είναι τα πιστωτικά ιδρύματα μιας χώρας τόσο μεγαλύτερη πνοή δίνουν στη συνολική οικονομία της, ενώ τυχόν προβλήματα στον τραπεζικό τομέα είναι πολύ πιθανό να έχουν σοβαρές συνέπειες στην οικονομία ολόκληρης της χώρας.

1.1.1 Δομή και γενικά χαρακτηριστικά του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Η διάρθρωση και η λειτουργία ενός χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι αρκετά πολύπλοκη. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ένα οικονομικό σύστημα βασισμένο στο χρήμα και αποτελεί το διαμεσολαβητή στην ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών. Φέρνει σε επαφή τους αποταμιευτές με τους επενδυτές και μεταφέρει την αγοραστική δύναμη από τις οικονομικές μονάδες που παρουσιάζουν πιστωτικό υπόλοιπο προς αυτές με χρεωστικό υπόλοιπο.

Το τραπεζικό σύστημα είναι η καρδιά του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας. Σε αυτό εντάσσονται οργανισμοί που κατέχουν τον ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα σε αποταμιευτές και πιστούχους, εξασφαλίζοντας το μετασχηματισμό της ρευστότητας.

Ένα τραπεζικό σύστημα απαρτίζεται από την κεντρική τράπεζα, τις εμπορικές τράπεζες και τους ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς.

Η κεντρική τράπεζα, διαθέτει το αποκλειστικό δικαίωμα έκδοσης του εθνικού νομίσματος, έχει την υποχρέωση να ασκεί την κατάλληλη νομισματική και συναλλαγματική πολιτική που εξασφαλίζει τη σταθερότητα των τιμών στην οικονομία, ενώ ελέγχει την εύρυθμη λειτουργία της τραπεζικής αγοράς, τη φερεγγυότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων και εγγυάται τις καταθέσεις των πολιτών.

Οι εμπορικές τράπεζες αποτελούν τους οργανισμούς οι οποίοι ασχολούνται με όλες τις τραπεζικές εργασίες, διαμεσολαβώντας μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών μονάδων.

Τέλος, οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί είναι τα πιστωτικά ιδρύματα με εξειδικευμένο σκοπό. Διαθέτουν άδεια για τη διεξαγωγή περιορισμένων τραπεζικών εργασιών, όπως για παράδειγμα η στεγαστική και κτηματική πίστη, η χρηματοδότηση μακροπρόθεσμων επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου ή η αγροτική πίστη.

Βέβαια, το τραπεζικό σύστημα δεν αποτελεί το μοναδικό κομμάτι του χρηματοπιστωτικού τομέα. Αντιθέτως, εμπεριέχει και μια σειρά εταιρειών που συνήθως ονομάζονται «θεσμικοί επενδυτές», σύμφωνα με τους Προβόπουλος & Καπόπουλος *(2001)*. Θεσμικοί επενδύτες μπορεί να είναι εταιρείες ασφαλειών, ταμεία συντάξεων, εταιρείες αμοιβαίων κεφαλαίων (mutual funds) και ταμεία εξασφάλισης (hedge funds), τα οποία ουσιαστικά αποκτούν κεφάλαιο από τις αποταμιεύσεις και από τις πιστώσεις των πελατών τους.

1.1.2 Ο οικονομικός ρόλος των τραπεζών

Τα τραπεζικά ιδρύματα, αποτελούν επιχειρήσεις παροχής χρηματοδοτικών υπηρεσιών στην οικονομία.

Ο "παραδοσιακός" ρόλος των τραπεζών είναι αυτός του διαμεσολαβητή ανάμεσα σε αποταμιευτές και πιστούχους. Προσφέροντας υπηρεσίες και προϊόντα, συλλέγουν καταθέσεις, ενώ διαθέτουν κεφάλαια μέσω του δανεισμού και των επενδυτικών δραστηριοτήτων σε ιδιώτες, επιχειρήσεις και κυβερνήσεις. Σύμφωνα και με τους Κοσμίδου & Ζοπουνίδη *(2003)*, ο πρωταρχικός ρόλος των τραπεζικών ιδρυμάτων, είναι η κάλυψη των αναγκών των δανειστών αλλά και των δανειζομένων, ενώ παράλληλα συμβάλλουν στη συσσώρευση κεφαλαίου και την ανάπτυξη της οικονομίας.

Στα σύγχρονα τραπεζικά συστήματα, υπάρχει μια ευρεία γκάμα από ειδικές τράπεζες οι οποίες επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες αγορές και σε τράπεζες οι οποίες ασχολούνται σε πολλούς κλάδους και προσφέρουν μεγάλη ποικιλία τραπεζικών και άλλων χρηματοοικονομικών προϊόντων, όπως λογαριασμοί καταθέσεων, προϊόντα χορηγήσεων, υπηρεσίες ακίνητης περιουσίας, χρηματιστηριακές εργασίες και ασφάλειες.

Κυριότερος στόχος των τραπεζικών ιδρυμάτων, είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους τους, ή, η κατά το δυνατόν κατάλληλη διάρθρωση του ενεργητικού και του παθητικού έτσι ώστε να μπορούν να παρέχουν τις επιθυμητές υπηρεσίες στους πελάτες τους. Εξίσου σημαντική είναι και η επέκταση τους, η αύξηση του μεγέθους τους, η οποία μεταξύ άλλων συνεπάγεται και την ανάπτυξη της δυνατότητας παροχής

υπηρεσιών, με τελικό αποτέλεσμα τη μεγιστοποίηση της αξίας για τους μετόχους τους.

1.1.3 Εξελίξεις, διεθνοποίηση & κίνδυνοι

Οι μεταβολές που πραγματοποιούνται στον τραπεζικό χώρο, τις τελευταίες δύο δεκαετίες, είναι σημαντικότατες και ραγδαίες.

Οι θεσμικές και διαρθρωτικές αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια, η παγκοσμιοποίηση και η απελευθέρωση των χρηματοοικονομικών αγορών καθώς και οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις έχουν συντελέσει στο να διαμορφωθεί ένα απαιτητικό και έντονα ανταγωνιστικό διεθνές χρηματοοικονομικό περιβάλλον.

Σήμερα, οι τράπεζες έχουν διευρύνει τόσο το φάσμα των δραστηριοτήτων τους όσο και τη γεωγραφική βάση τους, προκειμένου να αξιοποιήσουν τις οικονομίες κλίμακας και εύρους δραστηριοτήτων (economies of scale and scope) και να διασπείρουν τους κινδύνους. Ως εκ τούτου, έχουν επεκταθεί σε μη παραδοσιακές τραπεζικές δραστηριότητες (όπως τη διαχείριση περιουσιακών στοιχείων, τις συναλλαγές σε τίτλους και την ασφάλιση), ενώ συχνά παρέχουν χρηματοδότηση σε hedge funds (αμοιβαία κεφάλαια) και σε private equity funds (ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια).

Η διασυνοριακή επέκταση από την άλλη, συνήθως παρέχει πολλαπλά οφέλη σε ένα πιστωτικό ίδρυμα, ειδικότερα ως προς την κερδοφορία και τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Όμως δεν είναι κατ' ανάγκη αληθές ότι η διασυνοριακή αυτή δραστηριότητα συντελεί πάντα στη μείωση του συστημικού κινδύνου, δηλαδή του κινδύνου για τα ιδρύματα αυτά ως σύνολο, ιδίως μάλιστα και του κινδύνου που μπορεί να προέλθει από εξαιρετικά δυσμενείς διαταραχές. Για τις χώρες υποδοχής, η παρουσία ισχυρών ξένων τραπεζών φαίνεται να περιορίζει το ενδεχόμενο παραδοσιακών εγχώριων τραπεζικών κρίσεων. Ωστόσο όμως, οι ξένες τράπεζες μπορούν να μεταδώσουν διαταραχές που έχουν επηρεάσει αρχικά τις μητρικές τους τράπεζες. Αυτές οι διαταραχές είναι συχνά πιο δύσκολο να αντιμετωπιστούν ή ακόμα και να προβλεφθούν από τις τοπικές εποπτικές αρχές *[Ομιλία Διοικητή Τρ. Ελλάδος, Ν.Χ. Γκαργκάνα, στο Ελληνοβρετανικό Επιμελητήριο Αθήνα, "Διεθνές Πιστωτικό Σύστημα: Προκλήσεις και Προοπτικές", (2007)]*.

Εξίσου σπουδαίος παράγοντας, ο οποίος ενισχύει και τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος αλλά και τη διεθνή του επέκταση, είναι η αλματώδης εξέλιξη της τεχνολογίας και των πληροφοριακών συστημάτων. Με τη βοήθεια της τεχνολογίας επιτυγχάνεται η διασύνδεση των τραπεζικών συστημάτων και οι συναλλαγές πραγματοποιούνται αξιόπιστα και ταχύτατα. Στην Αμερική, για παράδειγμα, οι τράπεζες οι οποίες διατηρούν καταθέσεις ή έχουν συναλλαγές με την κεντρική τράπεζα (Federal Reserve), έχουν τη δυνατότητα να στέλνουν και να δέχονται πληρωμές από όλη την Αμερική, μέσω του συστήματος Fedwire. Αντίστοιχα, στην Ευρώπη, με τη γένεση της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης, η ανάγκη για μεταφορά χρημάτων μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, επιτεύχθηκε με τη χρησιμοποίηση του συστήματος TARGET (Trans-European Automated Real Time Gross Settlement Express Transfer System) το 1999. Οι ολοένα και αυξανόμενες απαιτήσεις όμως, τόσο από τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και τις τεχνολογικές εξελίξεις όσο και από τις αγορές, για ασφαλή και αποτελεσματική λειτουργία των συστημάτων και εναρμονισμένες υπηρεσίες πληρωμών σε όλη την Ευρώπη, οδήγησε στην ανάπτυξη νέου συστήματος πληρωμών το οποίο αντικατέστησε το TARGET και ονομάστηκε TARGET2. Παράλληλα, μετά την εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή στις χώρες της ζώνης του ευρώ, το 2002, η ανάγκη για δημιουργία ενός ενιαίου χώρου και για τις "λιανικές" πληρωμές, συντέλεσε στο σχηματισμό του Ευρωπαϊκού Συμβούλιου Πληρωμών (EPC) και ξεκίνησε έτσι το έργο που καλείται SEPA από τα αρχικά των λέξεων Single Euro Payments Area *[Παναγιωτίδης Β., (2010)]*.

Σε γενικές γραμμές, θα μπορούσε να ειπωθεί, ότι η διεθνοποίηση των τραπεζών εν μέρει ενίσχυσε τη σταθερότητα των μεμονωμένων ιδρυμάτων, ειδικά για σχετικά μικρές διαταραχές. Από την άλλη όμως, σήμερα, καταλήγουμε στο ότι οι διεθνής διασυνδέσεις ενίσχυσαν σημαντικά τον κίνδυνο αύξησης του εύρους και της περιπλοκότητας σοβαρών κρίσεων. Γεγονός που υποδεικνύει, ότι είναι αναγκαίο σε εθνικό επίπεδο, οι νομικοί και εποπτικοί ρυθμιστικοί κανόνες να εξελιχθούν, ώστε να ανταποκρίνονται στο συνεχώς εντεινόμενο διεθνή χαρακτήρα των τραπεζών. Ενώ, εξίσου αναγκαία είναι και η παρακολούθηση της οικονομικής κατάστασης και πορείας των τραπεζών, από τους αποφασίζοντες και αυτούς που σχετίζονται είτε άμεσα, είτε

έμμεσα με αυτές, καθώς και της γνώσης για τη θέση τους συγκριτικά με τις υπόλοιπες τράπεζες του χώρου.

1.2 Ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα

Το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα έχει σημαδευτεί από έντονες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις τις τελευταίες δεκαετίες, στο πλαίσιο εγκαθίδρυσης και λειτουργίας μιας ενιαίας ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής αγοράς. Προς αυτή την κατεύθυνση, μια σειρά από νομοθετικές, κυρίως, πρωτοβουλίες των αρμόδιων οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), έχει επηρεάσει καθοριστικά τη δομή του τραπεζικού κλάδου στις χώρες της ΕΕ, και κατά επέκταση τη συμπεριφορά των τραπεζικών επιχειρήσεων *[Goddard et al., (2001) - Goddard & Molyneux, (2007)]*.

- Βασικά χαρακτηριστικά και εξελίξεις -

Το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα έχει υποστεί ριζικές μεταβολές τα τελευταία χρόνια, καθώς, καλείται να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στον ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό χώρο. Κινητήριες δυνάμεις αυτών των διαρθρωτικών αλλαγών αποτελούν οι σύγχρονες τάσεις παγκοσμιοποίησης, απορύθμισης, ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και τεχνολογικής αλλαγής *[Goddard & Molyneux, (2007)]*. Ως αποτέλεσμα της δράσης αυτών των δυνάμεων αλλά και των πιέσεων που αυτές συνεπάγονται, οι ευρωπαϊκές τράπεζες προσανατολίζονται σε νέες στρατηγικές επέκτασης και διαφοροποίησης του προϊόντος τους με σκοπό να παραμείνουν βιώσιμες και ανταγωνιστικές.

Οι προσπάθειες ενοποίησης (consolidation) όπως εκδηλώνονται μέσα από ενέργειες συγχωνεύσεων και εξαγορών αποτελούν βασικό τρόπο αντίδρασης των τραπεζών στις ολοένα και πιο ανταγωνιστικές συνθήκες που διαμορφώνονται στις τραπεζικές αγορές *[Goddard et al., (2001)]*.

Ανάλογα με το στρατηγικό τους προσανατολισμό και τις ιδιαίτερες συνθήκες του άμεσου περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργούν οι ευρωπαϊκές τράπεζες μπορούν:

α) να προχωρήσουν σε σύμπραξη με άλλα πιστωτικά ιδρύματα της ίδιας χώρας ώστε να βελτιώσουν την «εθνική τους βάση», είτε
β) να συνεργαστούν με τράπεζες από διαφορετικές χώρες με αμοιβαίες συμμετοχές στα κεφάλαια, είτε
γ) να προχωρήσουν σε συγχωνεύσεις-εξαγορές τραπεζών που δραστηριοποιούνται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.
Ήδη, πολλές ευρωπαϊκές τράπεζες έχουν προβεί σε τέτοιες πράξεις προκειμένου να εκμεταλλευτούν οικονομίες κλίμακας και φάσματος και να μειώσουν τα λειτουργικά τους έξοδα περιορίζοντας τις αναποτελεσματικότητές τους.

Άλλες στρατηγικές, σε αυτό το πλαίσιο, αφορούν αλλαγές στην κλίμακα, την ποιότητα και το φάσμα των προσφερόμενων προϊόντων, καθώς και αλλαγές στα κανάλια παράδοσης. Έτσι, οι τράπεζες εκμεταλλευόμενες τις δυνατότητες που τους προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες επεκτείνονται και σε άλλες αγορές προϊόντων, με αποτέλεσμα ένα μεγάλο ποσοστό του κύκλου εργασιών τους, να αντιστοιχεί σε δραστηριότητες εκτός ισολογισμού (off-balance sheet business).

Η παρούσα διατριβή, επιχειρεί μέσα από μια συνοπτική παρουσίαση των τραπεζικών συστημάτων των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προσφέρει μια συνολική εικόνα των αλλαγών που έχουν συντελεστεί στον ευρωπαϊκό τραπεζικό κλάδο τις τελευταίες δεκαετίες με αντίκτυπο στην συμπεριφορά και την επίδοση των ευρωπαϊκών τραπεζών.

1.2.1 Αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν συντελεστεί σημαντικά βήματα προς τη θεσμική θεμελίωση, την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής αγοράς. Στον παρακάτω πίνακα *(Πίνακας 1.1)* παρουσιάζονται συνοπτικά οι σημαντικότερες αλλαγές, νομοθετικού κυρίως χαρακτήρα, οι οποίες έχουν λειτουργήσει προς αυτή την κατεύθυνση από τα τέλη της δεκαετίας του ’70 και έπειτα.

1977	Πρώτη Τραπεζική οδηγία (First Banking Directive)
1985	«Λευκή Βίβλος» για την Ολοκλήρωση της Εσωτερικής Αγοράς (White

	Paper on the Completion of the Internal Market)
1987	Ενιαία Τραπεζική Πράξη (Single European Act)
1988	Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια - Βασιλεία Ι (Basel Capital Accord-Basel I)
1988	Οδηγία για την Απελευθέρωση της Κινήσεως Κεφαλαίων (Directive on liberalization of capital flows)
1989	Δεύτερη Τραπεζική οδηγία (Second Banking Directive)
1992	Συνθήκη του Μάαστριχ (Maastricht Treaty)
1992	Οδηγία για τα Μεγάλα «Ανοίγματα» (Large Exposures Directive)
1993	Οδηγία για τις Επενδυτικές Υπηρεσίες (Investment Services Directive)
1994	Οδηγία για την Εγγύηση Καταθέσεων (Directive on Deposit guarantees schemes)
1999	Νέο Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια -Βασιλεία ΙΙ (Basel II)
1999-2005	Πρόγραμμα Δράσης για τις Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες (Financial Services Action Plan)
2000	Οδηγία για το Ηλεκτρονικό Χρήμα (E-money Directive)
2001	Οδηγία για την Εξυγίανση και την Εκκαθάριση Πιστωτικών Ιδρυμάτων(Directive on the Reorganisation and Windening- up of Credit Institutions)
2001	Κανονισμός για την Σύσταση της Ευρωπαϊκής Εταιρείας (Regulation on the European Company Statute)
2002	Οδηγία για τους Χρηματοοικονομικούς Ομίλους (Financial Conglomerates Directive)
2004	Οδηγία για τις Εξαγορές στην Ε.Ε. (EU Takeovers Directive)
2005-2010	«Λευκή Βίβλος» για τις Χρηματοπιστωτικές Υπηρεσίες (White paper on Financial Services Policy)
2006-2008	Οδηγία για την Κεφαλαιακή Επάρκεια (Capital Requirements Directive) Πηγή: Εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας

Πίνακας 1.1 Νομοθετικό πλαίσιο ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Χρηματοπιστωτικής αγοράς

Αφετηρία για την πολιτική και οικονομική ένωση των ευρωπαϊκών κρατών αποτέλεσε η *συνθήκη της Ρώμης το 1957*, ενώ στα επόμενα χρόνια εξίσου σημαντικό ρόλο έπαιξαν η *Ενιαία τραπεζική πράξη το 1987* και η υπογραφή της *συνθήκης του Μάαστριχ*, έξι χρόνια αργότερα, το *1993*. Οι τρεις αυτές συνθήκες συνέβαλαν καθοριστικά στην θεσμική θεμελίωση της ενιαίας τραπεζικής αγοράς ως συστατικό στοιχείο του ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου στην Ευρώπη. Το 1999, με την υιοθέτηση του ευρώ ως κοινού νομίσματος από την πλειονότητα των κρατών-μελών της κοινότητας, επιτεύχθηκε ακόμα ένα αποφασιστικό βήμα προς την ολοκλήρωση των αγορών χρήματος και κεφαλαίων.

Αυτές τις θεμελιώδεις πράξεις που έθεσαν το γενικό θεσμικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, ακολούθησαν μια σειρά από πρωτοβουλίες με στόχο την εξασφάλιση των αναγκαίων και επαρκών προϋποθέσεων για τη θεσμική θεμελίωση και λειτουργία της ενιαίας τραπεζικής αγοράς.

Με τις δύο συντονιστικές τραπεζικές οδηγίες (77/780/ΕΟΚ και 89/646/ΕΟΚ) για την ελεύθερη εγκατάσταση και παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από τα πιστωτικά ιδρύματα σε όλη την κοινότητα, καθώς και με την οδηγία για την κατάργηση των περιορισμών στην κίνηση των κεφαλαίων (88/361/ΕΟΚ) επιτεύχθηκαν οι αναγκαίες συνθήκες για τη θεσμική ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής τραπεζικής αγοράς. Συμπληρωματικά, μια σειρά από οδηγίες μαζί με τα σύμφωνα της Επιτροπής της Βασιλείας (Βασιλεία Ι και ΙΙ) συνέβαλαν αποφασιστικά στην περεταίρω εναρμόνιση των εθνικών ρυθμίσεων για την προληπτική εποπτεία, την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, την προστασία των καταναλωτών, τη διαμόρφωση ενός ενιαίου χώρου πληρωμών, την υιοθέτηση κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας και φερεγγυότητας, τη διαχείριση κινδύνων κ.ο.κ.

Το 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, πρότεινε το 5ετούς διάρκειας Πρόγραμμα Δράσης για τις Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες (ΠΔΧΥ) με στόχο την εμβάθυνση της ενιαίας αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών μέσα από την υλοποίηση ενός συνόλου νομοθετικών και άλλων μέτρων. Ειδικότερα, στα πλαίσια του ΠΔΧΥ τέθηκαν τρεις βασικοί στρατηγικοί στόχοι:

α) η ουσιαστική εγκαθίδρυση της ενιαίας αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών για τους επενδυτές, δηλαδή της ενιαίας κεφαλαιαγοράς

β) η λειτουργία ελεύθερων και ασφαλών χρηματαγορών για συναλλαγές μικρής αξίας από το ευρύ κοινό, και

γ) ο εκσυγχρονισμός των κανόνων προληπτικής εποπτείας και ελέγχου των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών φορέων.

Τέλος, μια σειρά από συμπληρωματικά μέτρα, κυρίως φορολογικού χαρακτήρα, αποσκοπούν στην επίτευξη μιας βέλτιστης αγοράς, η οποία θα εξασφαλίσει την πλήρη απελευθέρωση του καθεστώτος παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών μέσα στον ενιαίο χρηματοπιστωτικό χώρο.

Τα αποτελέσματα αυτής της νομοθετικά κυρίως, υποκινούμενης διαδικασίας είναι ήδη αισθητά στις ευρωπαϊκές αγορές χρήματος, ομολογιών και κεφαλαίου οι οποίες σύμφωνα με πολλούς μελετητές *[Cappiello et al., (2006) - Cabral et al., (2002) - Schuler & Heinemann, (2002)]* φανερώνουν μεγάλο βαθμό ολοκλήρωσης. Εντούτοις, η διαδικασία ολοκλήρωσης φαίνεται να προχωράει με πιο αργούς ρυθμούς όσον αφορά τη λιανική τραπεζική, γεγονός το οποίο οφείλεται σε εθνικές διαφορές ανάμεσα στα κράτη-μέλη της κοινότητας (όπως η γλώσσα, η κουλτούρα, οι οικονομικές συνθήκες, τα δημοσιονομικά και νομικά συστήματα κ.ο.κ.) αλλά και σε ζητήματα που αφορούν τη δυσπιστία και την έλλειψη εμπιστοσύνης των καταναλωτών απέναντι σε ξένα πιστωτικά ιδρύματα, τη μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετωπίζουν τα ξένα πιστωτικά ιδρύματα ως προς τον έλεγχο της αξιοπιστίας των δανειοληπτών και τη δυνατότητα άσκησης πολιτικής διαχωρισμού τιμών σε ένα σύνολο χρηματοοικονομικών προϊόντων *[Barros et al., (2005)]*.

Κάποιες προσπάθειες εμπειρικής διερεύνησης του βαθμού ολοκλήρωσης της ευρωπαϊκής τραπεζικής αγοράς παρέχουν ενδείξεις ότι, σήμερα, παρά τη σημαντική πρόοδο που έχει συντελεστεί προς αυτή την κατεύθυνση, δεν έχει επιτευχθεί ακόμα η λειτουργία μιας ουσιαστικά ενιαίας τραπεζικής αγοράς *[Dermine, (2006) - Sorrensen & Guitierrez, (2006)]*.

1.2.2 Δομικά χαρακτηριστικά τραπεζικών συστημάτων

Στον επόμενο πίνακα *(Πίνακας 1.2)* παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία που αφορούν βασικά χαρακτηριστικά των εθνικών τραπεζικών συστημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης την χρονική περίοδο από το 2004 έως και το 2010.

Χώρα	Αριθμός Τραπεζών				Αριθμός Καταστημάτων				Ενεργητικό (δις €)				Αριθμός Απασχ/νων (σε χιλ.)			
	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010
Αυστρία (AT)	796	809	803	843	4.360	4.258	4.243	4.176	635,35	789,77	1.067,86	978,76	72.858	76.323	78.754	79.661
Βέλγιο (BE)	104	105	105	105	4.837	4.574	4.316	4.087	914,39	1.121,91	1.272,15	1.163,10	71.347	67.957	65.246	61.467
Δανία (DK)	202	191	171	123	2.119	2.152	2.192	1.598	629,59	822,02	1.091,81	826,85	46.372	46.394	52.830	44.186
Φιλανδία (FI)	363	361	357	313	1.585	1.756	1.672	1.605	212,43	255,06	383,91	439,36	25.377	24.769	25.699	24.696
Γαλλία (FR)	897	829	728	305	26.370	40.013	39.634	28.633	4.419,05	5.728,13	7.225,14	7.830,10	432.326	484.557	492.367	434.311
Γερμανία (DE)	2.148	2.050	1.989	2.093	45.331	40.282	39.531	38.183	6.584,39	7.121,04	7.875,40	8.304,70	712.300	692.500	685.550	657.100
Ελλάδα (GR)	62	62	66	62	3.403	3.699	4.095	4.183	230,45	315,08	461,98	461,55	59.337	62.171	66.165	65.682
Ιρλανδία (IE)	80	78	501	78	909	935	895	780	722,54	1.178,13	1.412,19	1.168,01	35.564	39.154	40.507	35.150
Ιταλία (IT)	787	807	818	760	30.950	32.334	34.139	33.640	2.275,63	2.793,24	3.628,27	3.808,91	336.354	339.091	340.463	318.949
Λουξεμβούργο (LU)	162	156	152	147	253	234	229	226	695,10	839,56	931,56	769,26	22.549	24.752	27.208	26.255

Ολλανδία (NL)	461	345	302	86	3.798	3.456	3.421	2.491	1.677,58	1.843,18	2.235,18	2.259,62	118.032	116.500	116.000	131.656
Πορτογαλία (PT)	197	178	175	37	5.371	5.618	6.391	6.240	345,38	397,12	482,33	506,19	53.230	58.213	62.369	58.871
Ισπανία (ES)	346	352	362	337	40.603	43.691	46.065	43.164	1.717,36	2.515,53	3.381,19	3.251,72	246.236	261.890	276.497	263.715
Σουηδία (SE)	212	204	182	114	2.018	2.004	2.025	1.883	599,68	773,74	899,77	653,38	44.242	47.069	50.115	40.779
Ην. Βασίλειο (UK)	407	394	391	327	13.386	12.880	12.514	10.400	7.085,21	9.868,68	8.840,13	8.844,26	490.436	453.045	495.917	425.000

Πίνακας 1.2 Βασικά Χαρακτηριστικά της δομής των τραπεζικών συστημάτων στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με μία πρώτη ματιά, ξεχωρίζει, η πτώση στο συνολικό αριθμό των τραπεζών, από 7.224 το 2004, σε 5.730 το 2010. Μείωση η οποία εάν μεταφραστεί σε ποσοστιαίες μονάδες, αντιστοιχεί σε ποσοστό μεγαλύτερο από 20%. Η εν λόγω μείωση, κατά κύριο λόγο, εκτιμάται ότι προήλθε από ένα κύμα συγχωνεύσεων αλλά και εξαγορών που εκδηλώθηκε σταδιακά από την προηγούμενη δεκαετία και εντείνεται μέχρι και σήμερα, όπου ο παράγοντας «οικονομική κρίση», μεταξύ άλλων, διεκδικεί ένα μεγάλο μέρος αυτού του ποσοστού.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με στοιχεία του Dermine *(2006)* την οχταετία 1997 – 2004 πραγματοποιήθηκαν *1025* συγχωνεύσεις, με άμεση ανάμιξη μίας τουλάχιστον τράπεζας της ευρωπαϊκής οικονομικής ζώνης. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 47% αυτών, αφορά συγχωνεύσεις τραπεζών που λειτουργούσαν εντός εθνικών συνόρων, το 24% αφορά διασυνοριακές συγχωνεύσεις εντός της ευρωπαϊκής οικονομικής ζώνης ενώ το υπόλοιπο 29% των συγχωνεύσεων, περιλαμβάνει ένα εμπλεκόμενο μέρος εκτός της ευρωπαϊκής οικονομικής ζώνης.

Ενώ και μία ακόμα έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τον Dierick *(2004)*, έδειξε ότι οι εγχώριες συγχωνεύσεις και εξαγορές που έλαβαν χώρα τη χρονική περίοδο 1990 έως και 2003, αντιπροσώπευαν το 76,7% της συνολικής αξίας των συμφωνιών για συγχωνεύσεις των ευρωπαϊκών τραπεζών.

Τέτοιου είδους μελέτες μάλιστα, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι διασυνοριακές συμφωνίες συγχωνεύσεων και εξαγορών τραπεζών στην Ευρώπη ήταν σχετικά περιορισμένες. Μία πιθανή εξήγηση βασίζεται στη μεγάλη αβεβαιότητα, αλλά και στους κινδύνους που εμπεριέχουν τέτοιου είδους συμφωνίες, με συνέπεια οι τράπεζες να γίνονται πιο επιφυλακτικές.

Οι Boot & Thakor *(2000)*, πάνω στο ίδιο θέμα, επισήμαναν τον ρόλο των πολιτικών προστατευτισμού που εφαρμόζουν κάποιες χώρες όσον αφορά τις εγχώριες τράπεζες, καθώς και τους αυστηρούς κανονισμούς για τη διεξαγωγή διασυνοριακών συγχωνεύσεων και εξαγορών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Όσον αφορά τον αριθμό των τραπεζικών καταστημάτων, ο Πίνακας 1.2 δείχνει, ότι δεν μεταβάλλεται κατά τον ίδιο τρόπο σε όλες τις χώρες. Στη πλειοψηφία τους τα τραπεζικά ιδρύματα παρουσιάζουν αύξηση του αριθμού των καταστημάτων για την τετραετία 2004 έως και 2008, ενώ αντίστοιχα από το 2008 έως και το 2010 σχεδόν όλα μείωσαν αισθητά τον αριθμό τους. Χώρες όπως η Αυστρία, το Βέλγιο, η Ολλανδία, καθώς και το Ηνωμένο Βασίλειο μεταξύ αυτών, είναι από τις περιπτώσεις σημαντικής μείωσης του αριθμού των καταστημάτων. Στον αντίποδα βρίσκεται η Ελλάδα, με τον αριθμό των καταστημάτων της να σημειώνει διαρκή αύξηση.

Στις στήλες του πίνακα που παρουσιάζονται τα στοιχεία ενεργητικού, παρατηρείται ότι το σύνολο του ενεργητικού των τραπεζών όλων των χωρών αυξήθηκε θεαματικά. Για τη Φιλανδία και την Ελλάδα, η αύξηση αυτή άγγιξε το 100%, δηλαδή μέσα σε 6 χρόνια το ενεργητικό διπλασιάστηκε. Αντίστοιχα, για την Ισπανία, τη Γαλλία, την Ιταλία και την Ιρλανδία το ποσοστό αύξησης κυμάνθηκε από 60% έως 90%. Συνολικά η μέση αύξηση του ενεργητικού ανήλθε στο 51,14%.

Σύμφωνα πάλι με την έρευνα του Dermine *(2006)*, η επέκταση του ενεργητικού αντανακλά την αποτελεσματικότητα των πολιτικών απορύθμισης (deregulation) και απελευθέρωσης των εθνικών τραπεζικών αγορών στα πλαίσια εγκαθίδρυσης της ενιαίας χρηματοπιστωτικής αγοράς.

Τέλος, σε αντίθεση με την θετική εξέλιξη του ενεργητικού, σύγχυση παρατηρείτε στην πορεία που ακολουθεί η απασχόληση στον ευρωπαϊκό τραπεζικό τομέα. Όμοια με τον αριθμό των καταστημάτων και ο αριθμός των εργαζομένων την τετραετία 2004 έως 2008, αυξήθηκε κατά 3,94%, συνεχίζοντας από το 2008 έως το 2010, με μία πτώση της τάξεως του 7,24%. Σημαντικές όμως είναι και οι διαφορές μεταξύ των κρατών-μελών που παρατηρούνται και σε αυτό το κομμάτι. Συγκεκριμένα, το Λουξεμβούργο και σε μικρότερο βαθμό η Ολλανδία, η Πορτογαλία, αλλά και η Ελλάδα παρουσιάζουν αξιοσημείωτη αύξηση στον αριθμό των απασχολούμενων (16,4%,

11,5% και 10,6% αντίστοιχα), ενώ το Βέλγιο, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Σουηδία και η Γερμανία κατά μέσο όρο έχουν τα υψηλότερα ποσοστά μείωσης του προσωπικού (13,8%, 13,3%, 7,8% και 7,7%).

Όλες αυτές οι τάσεις που αποτυπώθηκαν στον παραπάνω πίνακα, αντανακλούν μία διαδικασία διαρθρωτικών αλλαγών στον Ευρωπαϊκό τραπεζικό τομέα η οποία μάλιστα είναι πολύ πιο περίπλοκη από όσο είναι δυνατό να αποτυπωθεί μέσω απλών στατιστικών στοιχείων *[Amel et al., (2004) - Gual, (2004)].*

Μέρος αυτών των διαρθρωτικών αλλαγών, αποτελεί η ολοκλήρωση και η απελευθέρωση των ευρωπαϊκών τραπεζικών αγορών και συστημάτων πληρωμών, οι οποίες έχουν δημιουργήσει σημαντική πίεση στις τράπεζες όσον αφορά την παραδοσιακή γραμμή προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών. Ο ολοένα και αυξανόμενος ανταγωνισμός, έχει ως φυσικό επακόλουθο τη στροφή των τραπεζών και την ενασχόλησή τους με μη τοκοφόρες δραστηριότητες, όπως ασφάλειες, πωλήσεις αμοιβαίων κεφαλαίων και υπηρεσίες διαχείρισης κεφαλαίου. Αποτέλεσμα όλων αυτών, όπως έχει προαναφερθεί, είναι οι τράπεζες να προσφέρουν περισσότερα προϊόντα και υπηρεσίες από ποτέ και να επιδίδονται ολοένα και περισσότερο σε δραστηριότητες εκτός ισολογισμού, έχοντας ταυτόχρονα να αντιμετωπίσουν και τον ανταγωνισμό από ασφαλιστικές και επενδυτικές επιχειρήσεις, αλλά και από μη-τραπεζικά ιδρύματα που έχουν αρχίσει να δραστηριοποιούνται έντονα στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Ενώ αρκετές είναι και οι ξένες τράπεζες οι οποίες έχουν αυξήσει τα μερίδια αγορών τους σε πολλές Ευρωπαϊκές αγορές, εντατικοποιώντας ακόμα περισσότερο τον ανταγωνισμό *[Lensik & Hermes, (2004)]*.

Έντονο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εξέταση των ευρωπαϊκών τραπεζών ως προς την εξειδίκευσή τους.

Τρείς είναι οι επικρατέστεροι τύποι τραπεζών που δραστηριοποιούνται στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα: οι εμπορικές, οι συνεταιριστικές και οι αποταμιευτικές τράπεζες. Ειδικότερα, στο σύνολο του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος, οι εμπορικές τράπεζες αντιπροσωπεύουν το 30%, ενώ τα ποσοστά για τις συνεταιριστικές και τις αποταμιευτικές, είναι 40,5% και 20% αντίστοιχα. Το υπόλοιπο 9,5% αντιπροσωπεύουν λιγότερο συνηθισμένοι τύποι τραπεζών, όπως οι τράπεζες

μεσομακροπρόθεσμης πίστωσης (medium and long term credit banks), οι τράπεζες αμοιβαίων κεφαλαίων και οι επενδυτικές τράπεζες, σύμφωνα με την βάση δεδομένων της Bankscope.

Από άποψη γεωγραφικής κατανομής των διαφόρων αυτών τύπων τραπεζών, διαπιστώνονται σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών. Ο κλάδος των συνεταιριστικών τραπεζών για παράδειγμα, παρουσιάζεται ιδιαίτερα ενισχυμένος στην Ιταλία και τη Γερμανία, όπου αντιπροσωπεύει αντίστοιχα το 66% και 56% του συνόλου των τραπεζών, ενώ στη Σουηδία είναι ιδιαίτερα έντονη η παρουσία των αποταμιευτικών τραπεζών, καθώς αποτελούν περίπου το 64% του συνόλου των σουηδικών τραπεζών.

Παρόλο που όλοι οι προαναφερθέντες τύποι τραπεζών δραστηριοποιούνται και ανταγωνίζονται στις ίδιες τραπεζικές αγορές, εντούτοις, παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές όσον αφορά το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς, την εσωτερική τους οργάνωση, τον τρόπο λήψης αποφάσεων, τους στόχους και το στρατηγικό τους προσανατολισμό. Ως εκ τούτου, μελέτες που συγκρίνουν την επίδοση διαφορετικών τύπων τραπεζών, αποδίδουν τις διαφορές στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκάστοτε εξεταζόμενων τραπεζικών τύπων.

1.2.3 Νέες τεχνολογίες στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα

Η ενοποίηση των εθνικών τραπεζικών συστημάτων στην Ευρώπη και η λειτουργία μιας ενιαίας χρηματοπιστωτικής αγοράς, πέρα από νομοθετικές και άλλες ρυθμίσεις απαιτεί την ύπαρξη των κατάλληλων τεχνικών υποδομών και συστημάτων. Αυτή η αντίληψη συντέλεσε στο να σημειωθεί τεράστια τεχνολογική πρόοδος στο χρηματοπιστωτικό κλάδο τα τελευταία χρόνια, η οποία αφορούσε κυρίως τη συγκέντρωση, αποθήκευση, επεξεργασία, διακίνηση και διάθεση πληροφοριών, αλλάζοντας ριζικά το τρόπο διεκπεραίωσης πολλών τραπεζικών εργασιών.

Οι Goddard et al. *(2001)* υπογραμμίζουν ότι, η πρόοδος στις τεχνολογίες πληροφοριών επηρεάζει τις τραπεζικές εργασίες με δύο τρόπους. Πρώτον, συμβάλλει σημαντικά στη μείωση κόστους που αφορά στη διαχείριση πληροφοριών (συγκέντρωση, αποθήκευση, ανάκτηση, επεξεργασία και διάθεση), υποκαθιστώντας

γραφειοκρατικές διαδικασίες εντάσεως εργασίας με αυτοματοποιημένους μηχανισμούς. Και δεύτερον, αλλάζει τους τρόπους με τους οποίους οι πελάτες έχουν πρόσβαση στις τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες, κυρίως μέσω των αυτόματων καναλιών διανομής από απόσταση (π.χ. phone banking, internet banking).

Είναι γεγονός ότι οι νέες τεχνολογίες στον τραπεζικό κλάδο έχουν επιφέρει ριζικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο συνδυάζονται βασικές εισροές (εργασία και κεφάλαιο) για να παράγουν ένα ευρύ φάσμα χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Σε αυτές τις νέες τεχνολογίες θα μπορούσαν να ενταχθούν τα εσωτερικά συστήματα των τραπεζών τα οποία εξυπηρετούν και διευκολύνουν διαδικασίες συλλογής, επεξεργασίας, αποθήκευσης, διακίνησης πληροφοριών και διεκπεραίωσης διαφόρων εργασιών, όπως για παράδειγμα τα συστήματα διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου, οι τεχνικές εξόρυξης και αποθήκευσης δεδομένων, οι τεχνολογίες κύριων διαδικασιών, όπως αυτές που απαιτούνται για την επεξεργασία επιταγών, αλλά και οι τεχνολογίες υποστήριξης και ολοκλήρωσης διαδικασιών, όπως τα συστήματα ανθρώπινου δυναμικού. Επίσης, αναπτύχθηκαν τεχνολογίες που σχετίζονται πιο στενά με τα προσφερόμενα προϊόντα και υπηρεσίες και αφορούν κυρίως τις συναλλαγές με πελάτες. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται τα συστήματα διαχείρισης πελατειακών σχέσεων (Customer Relationship Management Systems - CRMs) και τα διάφορα συστήματα παράδοσης (delivery systems) όπως τα μηχανήματα αυτόματων συναλλαγών (automated teller machines-ATMs), η ηλεκτρονική μεταφορά χρηματικών ποσών σε σημείο πώλησης (electronic funds transfer at the point of sale-EFTPOS) και οι υπηρεσίες phone banking, internet-banking και e-money *[Humphrey et al., (2006)]*.

Στη σχετική βιβλιογραφία η τεχνολογική πρόοδος συχνά αναφέρεται ως μια από τις κινητήριες δυνάμεις των διαρθρωτικών αλλαγών στο τραπεζικό σύστημα *[π.χ. Berger, (2003)]*. Μελέτες που επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες ευρωπαϊκές χώρες και τύπους τραπεζών έχουν βρει ότι, πράγματι, η τεχνολογική πρόοδος επιφέρει μείωση του κόστους των τραπεζών *[Maudos et al., (1996) - Lang & Welzel, (1996)]*. Οι Altunbas et al., για παράδειγμα το 1999, εξέτασαν ένα δείγμα τραπεζών από 15 εθνικά τραπεζικά συστήματα την περίοδο 1989-1996 και βρήκαν ότι η τεχνολογική

αλλαγή μείωσε περισσότερο το κόστος των μεγαλύτερων τραπεζών αλλά και των τραπεζών που λειτουργούσαν στις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές οικονομίες του συγκεκριμένου δείγματος. Εντούτοις, δε μπορεί να ειπωθεί το ίδιο και για τις εμπειρικές μελέτες οι οποίες επιχειρούν να ποσοτικοποιήσουν τις επιδράσεις της τεχνολογικής αλλαγής στη διαδικασία παραγωγής και στο κόστος προσφερόμενων τραπεζικών υπηρεσιών, καθότι ο αριθμός τους είναι γενικά περιορισμένος.

1.2.4 Συμπερασματικά

Είναι γεγονός ότι οι κινητήριες δυνάμεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εναρμόνισης, απορύθμισης και επαναρύθμισης, καθώς και της τεχνολογικής αλλαγής έχουν επιφέρει ριζικές διαρθρωτικές μεταβολές στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα τις τελευταίες δεκαετίες. Οι ευρωπαϊκές τράπεζες στη προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν τις ολοένα και αυξανόμενες προκλήσεις και πιέσεις μέσα σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον επαναπροσδιόρισαν τους στόχους και τις στρατηγικές τους, υιοθετώντας καινούρια πρότυπα συμπεριφοράς και λειτουργίας. Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές, η επέκταση σε νέες αγορές με ανάληψη υψηλότερου κινδύνου, οι μεγάλης κλίμακας επενδύσεις σε τεχνολογίες πληροφορίας και οι αλλαγές στα προϊόντα και στα κανάλια παράδοσης αποτελούν τους βασικότερους τρόπους αντίδρασης των ευρωπαϊκών τραπεζών.

Από την ανάλυση του παρόντος κεφαλαίου προκύπτει το γενικό συμπέρασμα ότι, παρά τις διαδικασίες ενοποίησης και εναρμόνισης, τα ευρωπαϊκά τραπεζικά συστήματα εξακολουθούν να παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές όσον αφορά βασικά χαρακτηριστικά τους όπως ο βαθμός συγκέντρωσης, η ειδίκευση των τραπεζών, το μέγεθος των δικτύων καταστημάτων κ.ο.κ..

Δεδομένης, λοιπόν, μιας ευρωπαϊκής τραπεζικής αγοράς η οποία από την μία είναι σε κάποιον βαθμό ενοποιημένη και εναρμονισμένη ενώ από την άλλη παρουσιάζει πολλά στοιχεία ετερογένειας, η εξέταση της παραγωγικότητας και της αποτελεσματικότητας των ευρωπαϊκών τραπεζών που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικές χώρες και χαρακτηρίζονται από διαφορετικό ιδιοκτησιακό καθεστώς, στόχους και φιλοσοφία, προκαλεί έντονο ερευνητικό ενδιαφέρον.

Κεφάλαιο 2

Συνεταιριστικές τράπεζες

Ορισμός

Ο Συνεταιρισμός, σύμφωνα με τη διεθνή θεωρία, αποτελεί μία αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκεντρώνουν τις δυνάμεις εκούσια για να ικανοποιήσουν οικονομικές, κοινωνικές καθώς και πολιτιστικές ανάγκες και επιδιώξεις τους, μέσω της επιχείρησης συλλογικής ιδιοκτησίας στην οποία η εξουσία ασκείται δημοκρατικά.

2.1 Περί συνεταιριστικών τραπεζών

Οι συνεταιριστικές τράπεζες αποτελούν επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας, η λειτουργία των οποίων στηρίζεται σε κάποιες κοινές συνεταιριστικές αρχές και κανόνες, διαφορετικές από αυτές που ισχύουν σε άλλες κεφαλαιουχικές εταιρείες.

Τα πιστωτικά αυτά ιδρύματα ειδικού τύπου ανήκουν σε έναν κλάδο δυναμικό και κερδοφόρο, ο οποίος ενώ υπάρχει σε ένα περιβάλλον ιδιαίτερα ανταγωνιστικό, βασίζεται στις σύγχρονες αρχές του συνεργατισμού που έχουν ένα πολύ βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα: απευθύνεται κυρίως σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις και φυσικά πρόσωπα με προϊόντα προσαρμοσμένα στις εκάστοτε τοπικές συνθήκες και ανάγκες.

Στην Ευρώπη, οι 4.000 συνεταιριστικές τράπεζες συγκαταλέγονται μεταξύ των σημαντικότερων παραγόντων του χρηματοοικονομικού συστήματος στον τραπεζικό τομέα, διαθέτοντας πελατειακή βάση 181 εκατομμυρίων, απασχολώντας 777.500 εργαζόμενους και με ένα αξιόλογο μερίδιο στην αγορά καταθέσεων της τάξεως του 20%.

Ο ρόλος των συνεταιριστικών τραπεζών, ως μέρος των «Συνεταιριστικών Κοινωνιών», αναγνωρίζεται και ενθαρρύνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση,

δημιουργώντας το καταστατικό της «Ευρω-Παϊκής Συνεταιριστικής Κοινωνίας» καθώς και ανακοινώνοντας την «Προώθηση των συνεταιριστικών κοινωνιών στην Ευρώπη». Ακόμα και αν οι συνεταιριστικές παραδόσεις και η νομοθεσία διαφέρουν από χώρα σε χώρα, όπως και τα χαρακτηριστικά των συνεταιριστικών τραπεζών, υπάρχουν εντούτοις διάφοροι ουσιαστικοί κοινοί παράγοντες στον Ευρωπαϊκό συνεταιριστικό τραπεζικό τομέα.

Η βασική τους αρχή, σύμφωνα και με τον ορισμό, έγκειται στο ότι λειτουργούν δημοκρατικά. Οι ευρωπαϊκές συνεταιριστικές τράπεζες ανήκουν στα μέλη τους, τα οποία λαμβάνουν μέρος στη διαχείριση σύμφωνα με τον κανόνα «ένα μέλος/μία ψήφος», ενώ αποτελούν αποκεντρωμένα δίκτυα που, όπως προαναφέρθηκε, λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο.

Ως συνέπεια των παραπάνω, οι συνεταιριστικές τράπεζες λειτουργούν με γνώμονα την προώθηση των οικονομικών συμφερόντων των μελών τους, τα οποία είναι ταυτόχρονα και πελάτες τους. Αυτή η βασική αρχή λειτουργίας των συνεταιριστικών τραπεζών αποτρέπει τις συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ των μελών/πελατών που μπορούν να προκύψουν σε μία επιχείρηση η οποία στηρίζεται στην κεφαλαιακή της διάρθρωση. Έτσι στόχος τους είναι να συμβάλλουν στην κερδοφορία των μελών/πελατών τους προσφέροντας ποιοτικά προϊόντα σε προσιτές τιμές, αλλά και να υποστηρίξουν την οικονομική και κοινωνική τους ολοκλήρωση.

Εντούτοις, αυτή η επιδίωξη μπορεί να υπονοήσει ότι οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν προσανατολίζονται στη κεφαλαιαγορά ή ότι η μεγιστοποίηση του κέρδους δεν είναι ο βασικός τους στόχος. Όμως φυσικά ένας συνεταιρισμός δεν μπορεί να λειτουργήσει κάτω από το κόστος ή ακόμα και χωρίς οποιοδήποτε περιθώριο κέρδους. Οι συνεταιρισμοί πρέπει να λειτουργούν επικερδώς για να επιβιώσουν.

Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι η συνεταιριστική τράπεζα μπορεί να συγκεντρώσει ένα σημαντικό μέρος της τοπικής κοινωνικής αποταμίευσης με πολύ χαμηλό κόστος και να το αξιοποιήσει εξ' ολοκλήρου στην τοπική αγορά, τόσο για τη χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων και επαγγελματιών, όσο και για τη χορήγηση προσωπικών, στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων. Χαρακτηριστικό είναι ότι περίπου το 32% του μικρού και μεσαίου μεγέθους Ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, οι

οποίες αντιπροσωπεύουν συνολικά τα υπάρχοντα 4,2 εκατομμύρια επιχειρήσεων, είναι πελάτες συνεταιριστικών τραπεζών. Στοιχείο που αποδεικνύει ότι οι συνεταιριστικές τράπεζες είναι «ηγέτες» στην παροχή οικονομικών υπηρεσιών που προσαρμόζονται σε ορισμένες κατηγορίες πελατών, όπως οι αγρότες και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις που λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο, στους οποίους η πρόσβαση στην πίστωση σε άλλες τράπεζες είναι περιορισμένη. Συνεπώς, συμπεραίνεται ότι πρόκειται για τράπεζες πλήρως ενσωματωμένες στο τοπικό περιβάλλον, στο οποίο λειτουργούν, ο ρόλος των οποίων υπερβαίνει αυτόν του απλού παροχέα οικονομικών υπηρεσιών.

Ειδικότερα λοιπόν, οι συνεταιριστικές τράπεζες στα πλαίσια της συνεταιριστικής τους μορφής αλλά και ως φορείς της κοινωνικής οικονομίας αποβλέπουν:

- Στην προώθηση και ανάπτυξη της οικονομικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας των μελών τους.
- Στη διευκόλυνση των μελών τους και μάλιστα στη διευκόλυνση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, που αποτελούν ένα από τους σημαντικότερους παράγοντες της εθνικής οικονομίας, για την πρόσβασή τους στους αναγκαίους χρηματικούς πόρους με απλουστευμένες και γρήγορες διαδικασίες και χωρίς υπέρμετρες εμπράγματες ασφάλειες.
- Στη προώθηση της τοπικής ανάπτυξης με την ανακύκλωση των καταθέσεων κυρίως στην τοπική αγορά στην οποία συναλλάσσονται.
- Στην καλλιέργεια του δυναμισμού και της πρωτοβουλίας των επιχειρηματιών και γενικότερα όλων των μελών/πελατών τους, ώστε μέσω της συνεργασίας, της αλληλοβοήθειας, της αλληλεγγύης να δημιουργούν και να στηρίζουν τη δική τους Τράπεζα προς όφελος των ιδίων, της τοπικής αλλά και της εθνικής οικονομίας.

2.1.1 Συνεταιριστικές αρχές

Οι κοινές συνεταιριστικές αρχές ή αλλιώς οι διεθνείς συνεταιριστικοί κανόνες, στους οποίους στηρίζεται η λειτουργία των συνεταιριστικών τραπεζών, λαμβάνοντας υπόψη και το συνέδριο του Manchester το 1995 στο οποίο επαναδιατυπώθηκαν, είναι οι ακόλουθες:

1. **Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή**

Οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές οργανώσεις ανοιχτές σε όλα τα άτομα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους και επιθυμούν να αποδεχθούν τις ευθύνες του μέλους, χωρίς διακρίσεις φύλου, κοινωνικού επιπέδου, φυλής και πολιτικών πεποιθήσεων.

2. **Δημοκρατική διοίκηση εκ μέρους των μελών**

Οι συνεταιρισμοί είναι δημοκρατικές οργανώσεις διοικούμενες από τα μέλη τους, τα οποία συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της πολιτικής τους και στη λήψη των αποφάσεων. Άνδρες και γυναίκες που προσφέρουν υπηρεσίες ως αιρετοί εκπρόσωποι είναι υπόλογοι στα μέλη. Στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου (κάθε μέλος μία ψήφο) και στους συνεταιρισμούς ανώτερου βαθμού οργανώνονται επίσης με δημοκρατικό τρόπο.

3. **Οικονομική συμμετοχή των μελών**

Τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα και διαχειρίζονται δημοκρατικά το κεφάλαιο του συνεταιρισμού. Ένα μέρος τουλάχιστον από το κεφάλαιο αυτό αποτελεί συνήθως την κοινή περιουσία του συνεταιρισμού. Τα μέλη συνήθως απολαμβάνουν περιορισμένη αποζημίωση ή καθόλου για το κεφάλαιο που καταθέτουν για να γίνουν μέλη. Διαθέτουν τα πλεονάσματα για οποιονδήποτε ή για όλους από τους ακόλουθους σκοπούς: α. Ανάπτυξη του συνεταιρισμού, ενδεχομένως με τη δημιουργία αποθεματικών, από τα οποία ένα μέρος τουλάχιστον θα είναι αδιανέμητο, β. Απόδοση στα μέλη ανάλογα με τις συναλλαγές τους με το συνεταιρισμό και γ. Υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων που εγκρίνονται από τα μέλη.

4. **Αυτονομία και ανεξαρτησία**

Οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες οργανώσεις αυτοβοήθειας, διοικούμενες από τα μέλη τους. Εάν συνάπτουν συμφωνίες με άλλους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, ή αντλούν κεφάλαια από εξωτερικές πηγές, ακολουθούν κανόνες που διασφαλίζουν τη δημοκρατική διοίκηση από τα μέλη και διατηρούν τη συνεταιριστική αυτονομία.

5. **Εκπαίδευση, πρακτική εξάσκηση και πληροφόρηση**

   Οι συνεταιρισμοί παρέχουν εκπαίδευση και πρακτική άσκηση στα μέλη της διοίκησης, στα διευθυντικά στελέχη και στους υπαλλήλους, ώστε να μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών τους. Παρέχουν πληροφόρηση στο κοινό - ιδιαίτερα στους νέους και στους διαμορφωτές της κοινής γνώμης – σχετικά με τη φύση και τα οφέλη της συνεργασίας.

6. **Συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών**

   Οι συνεταιρισμοί υπηρετούν με τη μέγιστη αποτελεσματικότητα τα μέλη τους και ισχυροποιούν τη συνεταιριστική κίνηση όταν συνεργάζονται μεταξύ τους δια μέσου οργανώσεων τοπικού, εθνικού, περιφερειακού και διεθνούς επιπέδου.

7. **Ενδιαφέρον για την κοινότητα**

   Οι συνεταιρισμοί ενδιαφέρονται για τη βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων τους με πολιτικές που εγκρίνονται από τα μέλη τους.

2.1.2 Ιδιότητα του μέλους σε μία συνεταιριστική τράπεζα

Βασικό χαρακτηριστικό των συνεταιριστικών τραπεζών, όπως περιγράφηκε και προηγουμένως, είναι ότι έχουν μέλη και όχι απλά μετόχους.

Η θέση των συνεταιριστικών μελών είναι εντελώς διαφορετική από αυτή των μετόχων μιας εγγεγραμμένης ανώνυμης εταιρείας. Η ιδιότητα του μέλους στοχεύει στη δημιουργία μιας μακροπρόθεσμης σχέσης με τη συνεταιριστική τράπεζα. Τα μέλη των συνεταιρισμών όχι μόνο θέτουν διαφορετικούς στόχους, αλλά έχουν μια ισχυρότερη συμμετοχή στο συνεταιρισμό τους. Τα μέλη των συνεταιριστικών τραπεζών, σύμφωνα και με τις αρχές που τις διέπουν, εξετάζουν γενικά τις δραστηριότητες της τράπεζας και ασκούν επιρροή μέσα από μία διπλή ιδιότητα. Από τη μία πλευρά επενδύουν, συνήθως περιορισμένα κεφάλαια, ενώ δεν αποσκοπούν σε υψηλά κέρδη, επιθυμούν η συνεταιριστική επιχειρησιακή λειτουργία να είναι υγιής, αποδοτική και κερδοφόρα. Από την άλλη, τα μέλη είναι παράλληλα και χρήστες των

υπηρεσιών της συνεταιριστικής τους τράπεζας και ως χρήστες, είναι προς το συμφέρον τους οι υπηρεσίες να είναι υψηλής ποιότητας και να ικανοποιούν τις ανάγκες τους.

Συνεπώς οι συνεταιριστικές τράπεζες, είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των μελών τους. Προωθούν συγκεκριμένη πελατειακή πολιτική και παρέχουν το δικαίωμα λόγου στα μέλη τους, σε θέματα χάραξης της επιχειρησιακής πολιτικής. Δηλαδή καταβάλλεται η προσπάθεια σύγκλησης των συμφερόντων των μελών με την επιχειρησιακή πολιτική των συνεταιριστικών τραπεζών.

Προκειμένου λοιπόν να εξασφαλιστεί η ικανοποίηση των απαιτήσεων των μελών τους, ως χρήστες και επενδυτές, οι συνεταιρισμοί δημιουργούν μια ειδική δομή διακυβέρνησης. Βάσει αυτής της δομής, οι συνεταιριστικές μερίδες μπορούν να εκχωρηθούν ή να πωληθούν μόνο στα μέλη ή οποιονδήποτε αποκτά την ιδιότητα μέλους, σύμφωνα με τις καταστατικές διατάξεις και τη σύμφωνη γνώμη είτε της γενικής συνέλευσης, είτε του διοικητικού συμβουλίου, είτε άλλου οργάνου διοίκησης. Η ιδιότητα του μέλους είναι προαπαιτούμενο για την απόκτηση δύναμης και την άσκηση δικαιωμάτων, συνεπώς τα δικαιώματα προέρχονται από την ιδιότητα του μέλους και αφορούν το άτομο και όχι τη μερίδα, ενώ δεν είναι μεταβιβάσιμα σε μη μέλη.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά της ιδιότητας του μέλους στο συνεταιριστικό μοντέλο επιχείρησης, απαιτούν την πρέπουσα προσέγγιση από άποψη θέσπισης κανόνων, εταιρικής διακυβέρνησης. Η ιδιότητα του μέλους πρέπει να αποφασίζεται έπειτα από ώριμη σκέψη καθότι αντιπροσωπεύει μακροπρόθεσμη δέσμευση. Γενικότερα, τα μέλη ενός συνεταιρισμού σε αντίθεση με τους μετόχους μια ανώνυμης εταιρείας, συμμετέχουν στις δραστηριότητες του συνεταιρισμού με συνέπεια να παρουσιάζουν και υψηλότερο βαθμό κατανόησης των λειτουργιών αυτού *[Ε.Σ.Τ.Ε., (2006)]*.

2.1.3 Η αρχή της δημοκρατικής συμμετοχής των μελών

Τα δημοκρατικά ιδεώδη αποτελούν τη βάση της εταιρικής διακυβέρνησης των συνεταιρισμών. Εντούτοις, οι συνεταιρισμοί έχουν μια ειδική αντίληψη του δημοκρατικού μοντέλου. Ο κανονισμός σχετικά με το Καταστατικό Συνεταιριστικής

Εταιρείας (SCE) διευκρινίζει την αρχή της δημοκρατικής δομής "…περιλαμβάνουν κυρίως την αρχή της υπεροχής του ατόμου η οποία εκδηλώνεται στους ειδικούς κανόνες σχετικά με τους όρους εισόδου, αποχώρησης και διαγραφής των μελών. Η αρχή αυτή εκφράζεται με τον κανόνα της μία ψήφου κατά άτομο, που σημαίνει ότι το δικαίωμα ψήφου είναι προσωποπαγές, και συνεπάγεται ότι τα μέλη δεν έχουν κανένα δικαίωμα επί του ενεργητικού συνεταιρισμού…"

Ο κανόνας «ένα άτομο – μια ψήφος» παρέχει τη μέγιστη προστασία για τη δημοκρατική συμμετοχή όλων των μελών ενός συνεταιρισμού. Εξασφαλίζει τη δίκαιη αντιπροσώπευση των συμφερόντων όλων των μεμονωμένων μελών, τα οποία θα ήταν μειονότητα στις ανώνυμες εταιρείες όπου εφαρμόζεται η αρχή «μια μερίδα – μια ψήφος». Δεδομένου ότι το δικαίωμα ψήφου δεν εξαρτάται από το ποσόν του επενδυμένου κεφαλαίου, δεν υπάρχουν μέτοχοι πλειοψηφίας οι οποίοι θα μπορούσαν να ελαττώσουν το βάρος της επίδρασης των άλλων ψήφων και με αυτό τον τρόπο να περιορίσουν τον έλεγχο της πλειοψηφίας των μελών.

Εφαρμόζοντας αυτήν την πολιτική, οι συνεταιρισμοί προωθούν το συμφέρον όλων των μελών τους. Ως εκ τούτου, κατά τη λήψη επιχειρησιακών αποφάσεων καταβάλλεται προσπάθεια ικανοποίησης των αναγκών όσο το δυνατόν περισσότερων μελών κατά τον ίδιο βαθμό. Αυτή η αρχή, παρέχει ίσα δικαιώματα σε όλα τα μέλη ανεξάρτητα από τον αριθμό μερίδων που έχουν αποκτήσει ενώ ταυτόχρονα εγγυάται σε κάθε μέλος τον ίδιο βαθμό συμμετοχής στις αποφάσεις *[Ε.Σ.Τ.Ε., (2006)]*.

2.1.4 Δομή ιδιοκτησίας/ κεφαλαιακή δομή

Η αρχή «ένα άτομο – μια ψήφος», που αναλύθηκε στην προηγούμενη παράγραφο, συμπληρώνεται με τους ειδικούς περιορισμούς σχετικά με τη δομή ιδιοκτησίας των συνεταιρισμών.

Συγκεκριμένα, για τα μέλη μιας συνεταιριστικής τράπεζας, υπάρχουν περιορισμοί σχετικά με τον αριθμό των μερίδων που μπορούν να αγοράσουν. Δεν παρέχεται δικαίωμα απόκτησης απεριόριστου αριθμού μερίδων. Συνήθως, τα μέλη των συνεταιρισμών συμβάλλουν ισομερώς στο κεφάλαιο της συνεταιριστικής τους τράπεζας.

Αυτός ο περιορισμός προστατεύει τους μεριδιούχους από μια «ανισόρροπη» κατανομή στη δομή ιδιοκτησίας, όπου ένας μεριδιούχος δύναται να αποκτήσει απεριόριστο αριθμό μερίδων. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται η σωστή λειτουργία του συνεταιρισμού και αποτρέπεται η υπονόμευση της έννοιας της δημοκρατικής συμμετοχής όλων των μελών *[Ε.Σ.Τ.Ε., (2006)]*.

Συνοπτικά λοιπόν, απορρέουν τα εξής παρακάτω πλεονεκτήματα των συνεταιριστικών τραπεζών προς τα μέλη τους:

1. Απόκτηση ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων σε μια προσωπική τράπεζα

Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα που παρουσιάζει η συνεταιριστική τράπεζα είναι ότι έχει πελάτες που είναι ταυτόχρονα και ιδιοκτήτες της. Η συνεταιριστική τράπεζα είναι προσωπική τράπεζα, η οποία εξυπηρετεί αποκλειστικά τους συνεταίρους της.

2. Ο συνέταιρος έχει το δικαίωμα του εκλέγεσθαι

Ο κάθε συνεταίρος μπορεί με τη μία (υποχρεωτική) συνεταιριστική μερίδα που διαθέτει να υποβάλλει υποψηφιότητα για κάποιο από τα αξιώματα του Διοικητικού Συμβουλίου, του Εποπτικού Συμβουλίου κ.λ.π. Όλοι οι συνέταιροι διαθέτουν από μία ψήφο. Με αυτό τον τρόπο, δίνεται η δυνατότητα σε άτομα ικανά, που δεν έχουν δικά τους κεφάλαια να εκλέγονται και να συμβάλλουν στη σωστή διαχείριση και ανάπτυξη του συνεταιριστικού πιστωτικού ιδρύματος.

3. Ο συνέταιρος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν

Οι συνεταίροι εκλέγουν εκείνους που έχουν επιδείξει ικανότητες για την ανάπτυξη εργασιών, την υψηλή κερδοφορία και ορθολογική διαχείριση του πιστωτικού συνεταιρισμού ή της συνεταιριστικής τράπεζας.

4. Μεταβλητότητα των ίδιων κεφαλαίων

Τα ίδια κεφάλαια της συνεταιριστικής τράπεζας αυξάνονται αυτομάτως με τη διάθεση μερίδων σε νέους συνέταιρους. Μια εμπορική τράπεζα για να προβεί σε αύξηση του

μετοχικού κεφαλαίου της χρειάζεται πολλές διαδικασίες και σημαντικές δαπάνες για προσέλκυση νέων επενδυτών.

5. Πλήρης διαφάνεια

Η ύπαρξη διοικητικού συμβουλίου σε αμιγές συνεταιριστικό ίδρυμα, που εκλέγεται από τους ίδιους συνεταίρους εξασφαλίζει πλήρη διαφάνεια, αφού οι εκλεγμένοι υπόκεινται στον πλήρη έλεγχο των συνεταίρων. Πέρα από το διοικητικό συμβούλιο υπάρχουν και άλλα όργανα ελέγχου που εξασφαλίζουν σωστή διαχείριση και συνεχή έλεγχο της διοικήσεως. Ο συνέταιρος εμπιστεύεται τα χρήματά στην τράπεζά του, τόσο για την απόκτηση μερίδων, όσο υπό τη μορφή καταθέσεων, διότι γνωρίζει ότι είναι συνυπεύθυνος, μέσω της δημοκρατικής διαδικασίας στη διαχείριση του συνεταιριστικού πιστωτικού ιδρύματος, για την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των αποταμιευτικών του πόρων. Επιπλέον, στην Ελλάδα με βάση την ελληνική νομοθεσία, η Τράπεζα της Ελλάδος ελέγχει τις συνεταιριστικές τράπεζες, όμοια με όλα τα άλλα πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν σε αυτήν.

2.1.5 Στάδια εξέλιξης ενός συνεταιριστικού πιστωτικού οργανισμού

Ακριβώς όπως οι εμπορικές τράπεζες, έτσι και οι συνεταιριστικές διέρχονται μέσα από κάποια στάδια εξέλιξης.

Οι συνεταιρισμοί τυπικά εμφανίζονται κατά τη διάρκεια περιόδων κατά τις οποίες η αγορά και τα υπάρχοντα ιδρύματα αποτυγχάνουν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες και τις προσδοκίες των πολιτών. Έχει παρατηρηθεί, ότι συνεταιριστικά κινήματα έχουν την τάση να ξεκινούν σαν ένα μαζικό φαινόμενο κατά τη διάρκεια περιόδων ζήτησης, κοινωνικής κρίσης και ανταγωνισμού. Δεν πρέπει να αποτελεί έκπληξη ότι πολλά από αυτά τα κινήματα συμπεριλαμβανομένων και των συνεταιριστικών τραπεζών ενεργοποιήθηκαν στη βιομηχανοποιημένη Ευρώπη του 19^{ου} αιώνα που βίωνε ακόμα τις συνέπειες από το λιμό του 1848.

Αρχικά, οι συνεταιριστικές τράπεζες στηρίζονται στην αφοσίωση των μελών τους, όσον αφορά την προσφορά εργασίας, αλλά και τις πηγές άντλησης εισοδήματος. Η εμπιστοσύνη στα μέλη σημαίνει ότι τα διοικητικά προβλήματα είναι σημαντικές προκλήσεις σε αυτό το πρώιμο στάδιο. Παρόλο που η αρχική πελατειακή βάση τείνει

να είναι ομογενής, τα μέλη δεν σημαίνει ότι έχουν απαραίτητα ανταγωνιστικά συμφέροντα. Σαν αποτέλεσμα η αρχική επιτυχία ενός συνεταιρισμού εξαρτάται σημαντικά από το βαθμό στον οποίο τα συμφέροντα των μελών του ευθυγραμμίζονται μεταξύ τους, στην ικανότητα να ξεπερνιούνται οι αποκλίσεις συμφερόντων ανάμεσα στα μέλη, και στην ικανότητα να υπηρετεί αυτά τα συμφέροντα καλύτερα από οποιαδήποτε εναλλακτική λύση.

Κατά τη διάρκεια της εφηβικής ηλικίας του συνεταιρισμού, η απόσταση ανάμεσα στο συνεταιρισμό και στα μέλη αυξάνεται, καθώς η διοίκηση αναλαμβάνεται από επαγγελματίες. Καθώς μεγαλώνει, μια συνεταιριστική τράπεζα συγκεντρώνει μια δεξαμενή από ανθρώπινο δυναμικό και από κεφάλαια τα οποία της παρέχουν έναν αυξημένο βαθμό ανεξαρτητοποίησης από τα μέλη της. Ο συνεταιρισμός καθώς και διοικητικές διαδικασίες του τείνουν να γίνονται περισσότερο πολύπλοκες και εξειδικευμένες και κάνουν την εμπλοκή των μελών στις λειτουργίες της επιχείρησης λιγότερο αποτελεσματική και επιθυμητή. Με την επαγγελματοποίηση του μάνατζμεντ, η οικονομική αποτελεσματικότητα γίνεται πρωταρχικός στόχος, οδηγώντας σε ένα κυνήγι για δημιουργία οικονομιών κλίμακας, οι οποίες οδηγούν στην ενοποίηση και στη διαμόρφωση δικτύων. Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας η απόσταση ανάμεσα στη διοίκηση και στα μέλη αυξάνεται. Βασικά η Συνεταιριστική Τράπεζα υποβάλλεται σε μία διαδικασία μεταμόρφωσης από τις διακυβερνητικές της προκλήσεις, στις οποίες το προσωπικό και οι διοικούντες συνιστούν μία νέα τάξη συμμετεχόντων, στην οποία τα συμφέροντα τους δεν ευθυγραμμίζονται απαραίτητα με αυτά των μελών.

Η επιτυχία και διάρκεια ζωής μιας ώριμης συνεταιριστικής τράπεζας εξαρτάται από την ανταγωνιστικότητα, τη διακυβέρνηση και τις σχέσεις με τα μέλη της. Η συναισθηματική αφοσίωση των μελών στη συνεταιριστική τράπεζα είναι μόνο μερικώς μεταδιδόμενη από γενιά σε γενιά. Αυτό υπονοεί ότι καθώς η συνεταιριστική τράπεζα μεγαλώνει και εδραιώνεται, η πίστη των μελών γίνεται άμεσα εξαρτώμενη από την ικανότητα της συνεταιριστικής να προσφέρει προϊόντα τα οποία είναι ανταγωνιστικά στην αγορά. Η διόγκωση των εσωτερικών τμημάτων, η εξασθένηση της συνεταιριστικής ιδεολογίας και η εξαφάνιση του πραγματικού λόγου ύπαρξης, όλα αυτά μαζί τείνουν να απειλούν την επιβίωση μιας συνεταιριστικής τράπεζας. Αυτές που παραμένουν επιτυχείς τείνουν να είναι ενεργές σε ανταγωνίσιμες αγορές με

υψηλές αποδόσεις βασιζόμενες όμως στον αυταρχικό τρόπο διοίκησης χαρισματικών ηγετών.

Η επιβίωση και εξάπλωση μιας συνεταιριστικής τράπεζας κατά κάποιο τρόπο, τελειώνει όταν υιοθετήσει διοικητικές διαδικασίες και πολιτικές, ανάλογες με αυτές των εμπορικών επιχειρήσεων.

2.1.6 Συνεισφορά συνεταιριστικών τραπεζών *[Ε.Σ.Τ.Ε., (2005)]*

- ✓ **Συμβάλλουν στην αποδοτικότητα του τραπεζικού συστήματος και επομένως και της οικονομίας**

Οι συνεταιριστικές Τράπεζες αναπτύσσουν δραστηριότητες σε ιδιαίτερα ανταγωνιστικές αγορές. Εφαρμόζοντας τις συνεταιριστικές αρχές για τα μέλη/ πελάτες τους, πρωταρχική τους αποστολή είναι να τους προσφέρουν τις καλύτερες υπηρεσίες, σε αντιδιαστολή με τη μεγιστοποίηση του κέρδους για τους μετόχους. Παρόλα αυτά, τα κέρδη είναι απαραίτητα για τη βιωσιμότητα, τη διάρκεια και ανάπτυξη της επιχείρησης. Έτσι λαμβάνοντας υπόψη αυτήν τη προσέγγιση της αγοράς και των δομικών χαρακτηριστικών ανταποκρίνονται στις ανάγκες των πελατών, διατηρώντας δίκαιη τιμολόγηση.

Ο χαρακτήρας τους αλλά και η εγγύτητα τους προς τα μέλη τους, δίνουν τη δυνατότητα στις συνεταιριστικές τράπεζες να συλλέγουν εκτενείς πληροφορίες για τους πελάτες τους με το χαμηλότερο κόστος. Το γεγονός αυτό, τους επιτρέπει να αξιολογούν τη φερεγγυότητα των πελατών τους με μεγαλύτερη ακρίβεια από ότι άλλες τράπεζες μειώνοντας έτσι τον κίνδυνο λανθασμένης επιλογής. Συνεπώς οι συνεταιριστικές τράπεζες είναι σε θέση να επιτύχουν μια ανώτερη πιστωτική κατανομή, από αυτή του γενικότερου Τραπεζικού Συστήματος, αλλά και να αναπτύξουν προϊόντα και υπηρεσίες προσαρμοσμένες στις πραγματικές ανάγκες των μελών τους.

Αποτέλεσμα αυτού, είναι να αυξάνεται ο ανταγωνισμός με άλλους χρηματοοικονομικούς φορείς, συμβάλλοντας έτσι στη βελτίωση της αποδοτικότητας και ανταγωνιστικότητας ολόκληρου του τραπεζικού τομέα και κατ' επέκταση της οικονομίας.

Ακόμα οι συνεταιριστικές τράπεζες με την οικονομική ενίσχυση που παρέχουν στις διάφορες οικονομικές μονάδες όπως στους αγρότες, στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, στους επαγγελματίες, στις οικογένειες και στους κατοίκους απομακρυσμένων περιοχών, συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας. Επίσης λόγω των στενών δεσμών τους με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αποτελώντας την κυριότερη πηγή χρηματοδότησής τους, βοηθούν στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων διευρύνοντας έτσι την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

Αποτελώντας έτσι μια μοναδική μορφή επιχείρησης, λόγω του θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου που τις περιβάλλει, οι συνεταιριστικές τράπεζες συνυπάρχουν με τις εμπορικές τράπεζες και τα ταμιευτήρια, δημιουργώντας έτσι μια πλουραλιστική μορφή της αγοράς που είναι ο ακρογωνιαίος λίθος μιας αποδοτικής και ανταγωνιστικής αγοράς.

- ✓ **Προσιτές, ποιοτικές υπηρεσίες**

Οι συνεταιριστικές τράπεζες από τη φύση τους ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή των μελών και πελατών τους στη στρατηγική εξέλιξη της επιχείρησης, παίρνοντας κατά συνέπεια θέση σε μία μακροπρόθεσμη προοπτική της τραπεζικής δραστηριότητας. Οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν υπόκεινται τόσο στην αστάθεια των χρηματοοικονομικών αγορών, όσο οι επιχειρήσεις που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο και έτσι δημιουργείται μια θετική σχέση ανάμεσα στο πελάτη/ μέλος και την τράπεζα. Αυτά τα δεδομένα έχουν ως αποτέλεσμα, τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα των μελών της να είναι κρίσιμα για τη δραστηριότητά τους.

Σε συνάρτηση με τα προηγούμενα και λόγω του τοπικού τους χαρακτήρα οι συνεταιριστικές τράπεζες είναι σε θέση να συλλέξουν πληροφορίες για τα συμφέροντα των μελών τους και έτσι να μπορούν να προσαρμόσουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους, όσο αυτό είναι εφικτό, σε αυτά τα συμφέρονται και τις ανάγκες.

Για τον ίδιο λόγο, οι συνεταιριστικές τράπεζες είχαν επιτυχία στις προβλέψεις των αναγκών της αγοράς, αλλά και στην ανάπτυξη των προϊόντων και της τεχνολογίας. Η έννοια της τραπεζικής ασφάλισης (bank assurance) που δημιουργήθηκε από τις Γαλλικές συνεταιριστικές τράπεζες στη δεκαετία του 70 και οι επιτυχίες στον τομέα

των ηλεκτρονικών τραπεζικών εργασιών από την Φιλανδική Okobank, την Ολλανδική Rabobank, και την Αυστριακή RZB (που διαδραμάτισαν πρωτοποριακό ρόλο μεταξύ των νέων χωρών μελών, σε αυτόν τον τομέα), είναι ορισμένα από τα παραδείγματα της καινοτόμου δύναμης των συνεταιρισμών.

- ✓ **Ενεργός τοπικός ρόλος**

Ιστορικά οι συνεταιριστικές τράπεζες, δημιουργήθηκαν από τοπικές ομάδες, διάφορων κοινωνιών για να αντισταθμίσουν την απουσία ευπρόσιτων τραπεζικών συναλλαγών γι' αυτούς και λογικά εξελίχθηκαν στα πλαίσια αυτών των κοινωνιών. Σήμερα οι συνεταιριστικές τράπεζες προσφέρουν ισχυρή ώθηση στις τοπικές οικονομίες μέσω της χρηματοδότησης της γεωργίας, της τοπικής κοινωνίας και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και από την προώθηση της κοινωνικής ολοκλήρωσης και εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Επιπλέον είναι πηγή θέσεων εργασίας. Ο μακροπρόθεσμος στόχος τους, τους προσφέρει τη δυνατότητα της οικονομικής ωφέλειας, η οποία ξεπερνά την απλή οικονομική απόδοση. Έτσι οι συνεταιριστικές τράπεζες είναι πρωτοπόρες στον τομέα της βιώσιμης ανάπτυξης και της εταιρικής ευθύνης, τομείς που οι ανταγωνιστές τους μόλις πρόσφατα έστρεψαν την προσοχή τους.

- ✓ **Ενισχύουν τη σταθερότητα των οικονομικών συστημάτων**

Όπως υπογραμμίζεται στις εκθέσεις των Standards and Poors "Πρότυπα των φτωχών», Fitch και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (International Monetary Fund), οι συνεταιριστικές τράπεζες χαρακτηρίζονται από τον υψηλό δείκτη φερεγγυότητας, από τα μέτρια επίπεδα κινδύνου και τα σταθερά επίπεδα κέρδους.

Όσον αφορά τη νέα συμφωνία για την κεφαλαιακή επάρκεια (Βασιλεία ΙΙ), οι συνεταιριστικές τράπεζες περιόρισαν τα λανθασμένα αποτελέσματα των εσωτερικών εκτιμήσεων, λόγω του υψηλού δείκτη φερεγγυότητας. Ακόμα πιο σημαντικό είναι ότι η αποκεντρωμένη λήψη αποφάσεων στις συνεταιριστικές τράπεζες, ενισχύει την αποτελεσματική και υγιή διαχείριση κινδύνου. Τέλος, λόγω της οικονομικής ευρωστίας τους, ενισχύουν τη σταθερότητα και τον ανταγωνισμό του Ευρωπαϊκού οικονομικού συστήματος.

2.1.7 Συμπερασματικά

Ολοκληρώνοντας το γενικό κομμάτι περιγραφής και παρουσίασης των συνεταιριστικών τραπεζών αξίζει να δοθεί έμφαση στα κυριότερα ίσως χαρακτηριστικά γνωρίσματα τους.

Σύμφωνα με αυτά λοιπόν:

- Στις συνεταιριστικές τράπεζες κάθε πελάτης αποτελεί και ένα μέλος, δημιουργώντας έτσι μια ομάδα που αποτελείται από μέλη-πελάτες, η οποία με τις ψήφους της εκλέγει τις διοικητικές ομάδες, εφαρμόζοντας την θεμελιώδη αρχή της οικονομικής δημοκρατίας που είναι «μια ψήφος – ένα μέλος».
- Κυρίαρχος σκοπός τους είναι να εξασφαλίσουν υψηλή απόδοση στους πελάτες τους και να δημιουργήσουν προϊόντα και υπηρεσίες προσαρμοσμένα στις ανάγκες των μελών τους, με χαμηλό κόστος και στην περιοχή που βρίσκονται τα συμφέροντά τους.
- Οι συνεταιριστικές τράπεζες με την αποκεντρωμένη τους δομή έχουν σταθερή βάση στις τοπικές κοινωνίες, μέσω των 65.000 σημείων εξυπηρέτησης και διαθέτουν πολύ καλή γνώση των αναγκών των συναλλασσομένων, επιτρέποντας τους έτσι να λαμβάνουν ακριβείς αποφάσεις σε επίπεδο βάσης και να ελέγχουν, όσο αυτό είναι δυνατό τους κινδύνους, ενθαρρύνοντας έτσι την περιφερειακή ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.
- Οι συνεταιριστικές τράπεζες καινοτομούν, υποστηρίζοντας με συνέπεια την ανάπτυξη και επιδεικνύοντας εταιρική και κοινωνική ευθύνη, βοηθώντας έτσι στην καταπολέμηση της ανεργίας και στην εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που δίνουν στον πελάτη – μέλος, τις οδήγησε να εισάγουν πρώτες την έννοια του bankassurance και να δημιουργήσουν καινοτόμες τεχνολογίες, ιδιαίτερα στη βιομηχανία συστημάτων πληρωμής.
- Βασιζόμενες στη τοπική τους εδραίωση και εστιάζοντας στα συμφέροντα των μελών τους (νοικοκυριά ή επιχειρήσεις) εμφανίζονται πιο ανθεκτικές και οικονομικά πιο υγιείς σε περιόδους κρίσης. Μολονότι δεν θεωρούνται πάντοτε τα πιο αποδοτικά, δυναμικά ή καινοτόμα ιδρύματα, σε πολλές χώρες

καλύπτουν αξιόπιστα και με ασφάλεια τις πιστωτικές ανάγκες πολλών επιχειρήσεων και νοικοκυριών.

- Οι συνεταιριστικές τράπεζες, ως οικονομικά υγιείς οργανισμοί, συμβάλλουν στη σταθεροποίηση του οικονομικού συστήματος της Ευρώπης, καταστώντας το πιο ανταγωνιστικό. Ακόμα, η οικονομική τους ευρωστία αποτελεί και τον παράγοντα που τους επιτρέπει να συμμετέχουν ενεργά στον εκσυγχρονισμό του, στην αναδόμηση του και στην επίλυση προβλημάτων.

2.2 Συνεταιριστική πίστη στην Ευρώπη

2.2.1 Ιστορία συνεταιριστικών τραπεζών στην Ευρώπη

Η εμφάνιση του πιστωτικού συνεταιρισμού τοποθετείται στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα στη Γερμανία. Η γένεση του πιστωτικού συνεταιρισμού, όπως και κάθε συνεταιρισμού αποτελεί απάντηση στο κοινωνικό πρόβλημα που δημιούργησαν στις χώρες της Ευρώπης οι καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής. Η κατάργηση της φεουδαρχίας και των συντεχνιών, η επικράτηση του οικονομικού φιλελευθερισμού, η ανάπτυξη του καπιταλισμού και η τεχνική πρόοδος που παρουσιάστηκε το 19ο αιώνα κατέστησαν το κεφάλαιο ρυθμιστή της οικονομικής διαδικασίας με οδηγό το ατομικό συμφέρον.

Η χρησιμοποίηση της μηχανής στην παραγωγή αγαθών και η ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων έφεραν τεράστιες μεταβολές στην οικονομική συγκρότηση της Ευρώπης. Οι μικρές τοπικές οικονομίες καλούνταν να ζήσουν σε συνθήκες έντονου ανταγωνισμού. Μόνο όσοι διέθεταν τα χρήματα να προμηθευτούν τις νέες μηχανές μπορούσαν να επιβιώσουν στον απεριόριστα σκληρό ανταγωνισμό, όλοι οι υπόλοιποι επέρχονταν σε κατάσταση κρίσης.

Ως φυσικό επακόλουθο, οι χειροτεχνίες, οι αγρότες και οι μικροκαταστηματάρχες είχαν ανάγκη χρημάτων, έπρεπε να δανεισθούν για την αγορά μηχανών, χωρίς όμως εντούτοις να έχουν πρόσβαση στις εμπορικές τράπεζες διότι δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις τους για παροχή εγγυήσεων για τα προηγούμενα δάνεια. Για τις εμπορικές τράπεζες, οι μικροί ήταν αφερέγγυοι, έτσι ήταν αναγκασμένοι να δανείζονται από περιοδεύοντες δανειστές, οι οποίοι όμως ζητούσαν

υπερβολικά επιτόκια. Η τοκογλυφία και η εκμετάλλευση είχε ως αποτέλεσμα την οικονομική και κοινωνική αθλιότητα των μικρών οικονομιών.

Η παραπάνω κατάσταση προκάλεσε την έντονη κριτική του συστήματος παραγωγής και συντέλεσε στη διατύπωση των πρώτων θεωριών για την αντιμετώπισή της. Μία από τις πρώτες αλλά και βασικότερες θεωρίες για την επίλυση του προβλήματος ήταν η «συνεταιριστική». Η εν λόγω θεωρία προσανατολίστηκε στη συνεταιριστική οργάνωση και στη δύναμη που δημιουργείται με τη συνεργασία στο συνεταιρισμό με την αλληλέγγυο ευθύνη των μελών του. Έχοντας ιδρυθεί σε τοπικές περιοχές για την τοπική κοινωνία, ανήκοντας στην ίδια κοινωνία και λειτουργώντας κάτω από τις αρχές της συμμετοχής και της δημοκρατίας, αυτά τα ιδρύματα δημιουργήθηκαν για να διορθώσουν αυτές τις αποτυχίες της αγοράς και να παρέχουν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες στο κατά τα άλλα μη τραπεζικό κοινό.

Οι περισσότερες ευρωπαϊκές τράπεζες ιδρύθηκαν με βάση τις ιδέες του Herman Schulze *(1808-1883)* και του Friedrich Wilhelm *(1818-1888)*. Οι δύο άνδρες παρακινήθηκαν από τη φτώχεια και τη μιζέρια που παρατηρούσαν κατά την περίοδο του λιμού το 1848, καθώς επίσης και από τη διαπίστωση, ότι οι απλοί άνθρωποι δεν είχαν πρόσβαση στην πίστωση, με εξαίρεση βέβαια τους τοκογλύφους. Συνεπώς, ξεκίνησαν ανεξάρτητα τις ιδέες του συνεταιρισμού κατά τη διάρκεια του μισού του 19ου αιώνα, με ιδέες διαφορετικές μεταξύ τους. Ο Schulze είχε ως στόχο να βοηθήσει τις αστικές, μικρές επιχειρήσεις και τους τεχνίτες ενώ αντίθετα, ο Raiffeisen στόχευε στην ενίσχυση των φτωχών αγροτών. Σύμφωνα με τις ιδέες των δύο αυτών πρωτεργατών της συνεταιριστικής ιδέας, οι συνεταιρισμοί πρέπει να στηρίζονται στις αρχές της αυτοβοήθειας, της αυτοδιοίκησης και της αυτοευθύνης.

Οι συνεταιριστικές ιδέες των Schulze και Raiffeisen δεν εφαρμόστηκαν μόνο στη Γερμανία αλλά επεκτάθηκαν και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, στις οποίες ιδρύθηκαν πιστωτικοί συνεταιρισμοί και των δύο τύπων («Τράπεζες Schulze-Delitzsch, Volksbanken-Λαϊκές Τράπεζες» και τράπεζες τύπου Ραιφαιζεν «Raiffeisenbanken») απευθυνόμενοι σε κάθε επαγγελματική κατηγόρια, κυρίως όμως σε μικρές επιχειρήσεις, σε επαγγελματίες και σε αγρότες. Η συνεταιριστική τραπεζική ιδέα σταδιακά εξαπλώθηκε από τη Γερμανία στην υπόλοιπη Ευρώπη και στις Σκανδιναβικές χώρες. Ωστόσο, στα βρετανικά νησιά, οι συνεταιριστικές τράπεζες

έχουν διαφορετικές ιστορικές ρίζες. Χτίζοντας κοινωνίες από τον 18^{ο} αιώνα και σχετιζόμενες με το αναζωογονημένο χριστιανικό κίνημα έγιναν δημοφιλείς στα χαμηλά κοινωνικά στρώματα. Βρετανικές και Ιρλανδικές πιστωτικές ενώσεις εμφανίστηκαν γύρω στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, βασιζόμενες σε αμερικάνικα πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία είχαν εμπνευστεί από τις καναδικές προσαρμογές των γερμανικών συνεταιριστικών τραπεζών.

Παρότι γενικότερα επρόκειτο για τράπεζες οι οποίες κατά βάση προέρχονταν από αγρότες, σε πολλές περιπτώσεις η ανάπτυξη των συνεταιριστικών τραπεζών ξεκίνησε και υποστηρίχθηκε από εξωτερικές δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένων και των κυβερνήσεων. Στη Γαλλία, για παράδειγμα, η κυβερνητική ανάμειξη ήταν εκτεταμένη στην ιστορία του συνεταιριστικού τραπεζικού τομέα. Ο φιλανδικός τραπεζικός συνεταιριστικός τομέας στηρίχθηκε σε μία κάθετη διαδικασία με την κυβερνητική υποστήριξη ενώ αντίστοιχα, η ανάπτυξη του πορτογαλικού τομέα, τη δεκαετία του 1970, οφείλεται κατά ένα μέρος στην κυβερνητική υποστήριξη. Σε ορισμένες χώρες, συμπεριλαμβανομένου της Ιταλίας, του Βελγίου και της Γαλλίας, το μετά κοινωνικό-καθολικό κίνημα υποστήριξε τις συνεταιριστικές τράπεζες. Επιπλέον, ήταν πολλές και οι συνεταιριστικές τράπεζες που ιδρύθηκαν με την υποστήριξη εμπορικών σωματείων ή αγροτικών οργανισμών, οι οποίες μάλιστα μέχρι και σήμερα έχουν διατηρήσει στενούς δεσμούς με αυτούς τους οργανισμούς.

2.2.2 Νομοθετικό πλαίσιο *[Ε.Σ.Τ.Ε.: Καταστατικό Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας]*

Οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί και τα συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα στις ευρωπαϊκές χώρες που έχει αναπτυχθεί η συνεταιριστική πίστη, ρυθμίζονται από ειδικά νομοθετήματα (νόμους – διατάγματα), τα οποία όμως δεν είναι οργανωτικά, αλλά ρυθμίζουν μόνο διάφορα επί μέρους θέματα που αφορούν κυρίως την ίδρυση, τις δραστηριότητες και την εποπτεία. Κατά τα λοιπά, οι συνεταιριστικές τράπεζες διέπονται από τους γενικούς νόμους περί συνεταιρισμών.

Γερμανικό δίκαιο

Η Γερμανία έχει ένα ενιαίο οργανωτικό νόμο για όλα τα είδη των συνεταιρισμών. Οι συνεταιρισμοί του πιστωτικού τομέα διέπονται, εκτός από το γενικό νόμο και από ειδικές διατάξεις που περιλαμβάνονται στο νόμο για τα πιστωτικά ιδρύματα. Ειδική

νομοθετική ρύθμιση, υπάρχει για την κεντρική συνεταιριστική τράπεζα της χώρας, την λεγόμενη "Deutsche Genossenschaftsbank".

Γαλλικό δίκαιο

Ο γενικός νόμος περί συνεταιρισμών (Cooperatives) στη Γαλλία είναι ο νόμος 1775 του 1947 (Loi 47-1775/10-09-1947). Συμπληρωματικά εφαρμόζονται στους συνεταιρισμούς οι διατάξεις του νόμου περί εμπορικών εταιρειών, για θέματα τα οποία δεν ρυθμίζονται από το γενικό ή τους ειδικούς νόμους περί συνεταιρισμών.

Στα ειδικά αυτά νομοθετήματα για τη συνεταιριστική πίστη, περιλαμβάνονται:

- Ο νόμος της 13.03.1917 για τις «Λαϊκές Τράπεζες» ("Banques Populaires").
- Το διάταγμα της 16.10.1958 για τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς με την ονομασία: «Ταμεία Αμοιβαίας Πίστης» ("Credit Mutual").
- Ο νόμος της 17.05.1982 για τις συνεταιριστικές τράπεζες ("Societies Cooperatives de Banques").
- Για τη συνεταιριστική πίστη στον αγροτικό τομέα υπάρχει ειδική ρύθμιση ("Credit Agricole" – άρθρο 614 του «Code Rural»).

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του γενικού νόμου περί συνεταιρισμών 47-1775: «οι συνεταιρισμοί είναι εταιρείες, οι οποίες έχουν ως σκοπό: Τη μείωση του κόστους παραγωγής και της τιμής πώλησης ορισμένων προϊόντων και ορισμένων υπηρεσιών με την κοινή προσπάθεια των μελών τους και προς όφελος αυτών αναλαμβάνοντας τις λειτουργίες των επιχειρηματιών ή των μεσαζόντων, των οποίων το κέρδος διαφορετικά θα επιβάρυνε τις τιμές». Από τον ορισμό αυτό προκύπτει: α) ότι ο σκοπός του συνεταιρισμού είναι να εξασφαλίσει οικονομικά οφέλη στα μέλη του, και β) ότι οι συνεταιρισμοί είναι συγχρόνως φορείς και πελάτες της συνεταιριστικής επιχείρησης. Αυτό το τελευταίο είναι το βασικό χαρακτηριστικό, το οποίο διακρίνει το γαλλικό συνεταιρισμό από τις άλλες εταιρικές μορφές.

2.2.3 Τάσεις και εξελίξεις συνεταιριστικής πίστης στην Ευρώπη

Κατά την τελευταία εικοσαετία οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί και οι συνεταιριστικές τράπεζες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, χωρίς να διαφοροποιήσουν το θεσμικό τους υπόβαθρο και χωρίς να μεταβάλλουν τα κύρια οργανωτικά και λειτουργικά τους

πλεονεκτήματα, έχουν αυξήσει αξιόλογα τη συμμετοχή τους στην κοινή τραπεζική αγορά, συμβάλλοντας σημαντικά και εποικοδομητικά στην ευρωπαϊκή οικονομία.

Οι κυριότερες τάσεις και εξελίξεις που χαρακτηρίζουν το τομέα της συνεταιριστικής πίστεως στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τα τελευταία χρόνια είναι:

α. Η σημαντική διεύρυνση των δραστηριοτήτων των συνεταιριστικών τραπεζών σε πολλές σύγχρονες χρηματοοικονομικές τεχνικές για τη χρηματοδότηση των φορέων οικονομικής δραστηριότητας.

β. Η ανεπιφύλακτη υιοθέτηση του πρότυπου της τράπεζας πολλαπλών συναλλαγών και η αύξηση του μεγέθους και της δομής των συνεταιριστικών τραπεζών που επιτυγχάνεται μέσω συγχωνεύσεων τοπικών και περιφερειακών τραπεζών. Οι μικρές μονάδες συμπτύσσονται για να προκύψει συγκέντρωση πολλών φορέων παροχής υπηρεσιών συνεταιριστικής πίστεως σε μεγαλύτερους ομίλους, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

γ. Με την πρόοδο που συντελείται κατά τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται σημαντική απώλεια ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και προνομίων που είχαν σε αρκετές χώρες οι συνεταιριστικές τράπεζες έναντι των υπολοίπων, όπως για παράδειγμα φορολογικές απαλλαγές, κρατικές ενισχύσεις, μονοπώλιο σε ορισμένες εργασίες κλπ.

δ. Παρατηρείται μία γενική τάση υπαγωγής των πιστωτικών συνεταιρισμών στις αρχές και στους κανόνες της τραπεζικής νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Από την άποψη του κύκλου ζωής, οι περισσότερες ευρωπαϊκές συνεταιριστικές τράπεζες έχουν φτάσει σε ένα αρκετά υψηλό επίπεδο ωριμότητας. Έχουν αποστασιοποιηθεί από τους αρχικούς λόγους ύπαρξής τους, καθώς θεσμικές και νομικές αλλαγές που έχουν γίνει στο οικονομικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο αναπτύσσονται, έχουν μετριάσει τις αποτυχίες της αγοράς και τις έχουν οδηγήσει σε νέα περίοδο ανάπτυξης. Η απόσταση ανάμεσα στη διοίκηση και τα μέλη έχει αυξηθεί κατά ένα μέρος εξαιτίας της αυξανόμενης πολυπλοκότητας των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, που οδηγεί αναπόφευκτα σε ένα επαγγελματισμό της διοίκησης. Αυτή η τάση έχει ενισχυθεί από τις προσπάθειες των συνεταιριστικών τραπεζών να εκμεταλλευτούν τις οικονομίες φάσματος και κλίμακας μέσω συγχωνεύσεων και μέσω της δημιουργίας δικτύων στα οποία οι αποφάσεις θα παίρνονται από την κεντρική διοίκηση. Πολλά από αυτά τα δίκτυα έχουν μετατραπεί σε μεγάλες, πολύπλοκες

χρηματοοικονομικές κοινοπραξίες που λίγη σχέση έχουν με τους μικρούς ολιγάριθμους οργανισμούς από τους οποίους προήλθαν.

Είναι γεγονός ότι σήμερα, οι ευρωπαϊκές συνεταιριστικές τράπεζες παίζουν έναν όλο και αυξανόμενο ρόλο στην ευρωπαϊκή οικονομία και κατά συνέπεια και στην παγκόσμια οικονομία. Έχουν εξελιχθεί στις αρχές του 21ου αιώνα σε έναν από τους βασικότερους «παίκτες» στον τραπεζικό τομέα. Η γεωγραφική κατανομή των συνεταιριστικών τραπεζών διαφέρει ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες και αυτό οφείλεται τις περισσότερες φορές σε ιστορικούς παράγοντες ή στο νομοθετικό πλαίσιο της κάθε χώρας.

Ενδεικτικό γεγονός της σημαντικότητάς τους είναι ότι μόνο για το 2006, χρονιά που συμπεριλαμβάνεται στο γενικό δείγμα της τρέχουσας έρευνας, οι ευρωπαϊκές συνεταιριστικές τράπεζες δέχτηκαν καταθέσεις ύψους €2.500.000 εκατ., ενώ χορήγησαν δάνεια της τάξεως των €2.350.000 εκατ., αποτελώντας το 20% των καταθέσεων και το 14% των χορηγήσεων στο σύνολο του ευρωπαϊκού τραπεζικού τομέα. Όπως δείχνει και ο επόμενος πίνακας, κάποιες εκ των συνεταιριστικών τραπεζών κατέχουν εξέχουσα θέση στο σύνολο των πιστωτικών ιδρυμάτων της χώρας που δραστηριοποιούνται.

Χώρα	Τράπεζα	Καταθέσεις	Χορηγήσεις
		(%)	
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	*Finaz Verbund*	15,8	11.8
ΓΑΛΛΙΑ	*Credit Agricole*	25,0	20,9
	Credit Mutuel	12,4	16,8
	Banques Populaires	6,2	8,2
ΙΤΑΛΙΑ	*Banche Popolari*	21,9	20,1
	Banche di Credito Cooperativo	8,4	6,6
ΙΣΠΑΝΙΑ	*Cajas Rurales*	5,0	5,2
ΑΥΣΤΡΙΑ	*Raiffeisen*	27,8	23,4
	Volksbanken	7,1	7,7
ΕΛΒΕΤΙΑ	*Raiffeisen*	18,6	12,1
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	*The Co-operative Bank*	1,0	0,7

Πίνακας 2.2 Μερίδιο αγοράς Χορηγήσεων και Καταθέσεων ανά χώρα

Συγκεκριμένα, στον παραπάνω πίνακα διακρίνεται ο δυναμικός ρόλος που παίζει η συνεταιριστική πίστη σε χώρες όπως η Αυστρία, η Γαλλία και η Γερμανία, καθώς και η ελάχιστη συμμετοχή της στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ισπανία. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν που ανάμεσα στα 25 κορυφαία τραπεζικά ιδρύματα στο κόσμο, με βάση το τραπεζικό κεφάλαιο, συγκαταλέγονται και συνεταιριστικά ιδρύματα, όπως Credit Agricole Group & Credit Mutuel.

Σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες όπως η Δανία, η Σουηδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και το Βέλγιο οι συνεταιριστικές τράπεζες έχουν μετατραπεί σε εμπορικές τράπεζες. Παρόλα αυτά, οι περισσότερες εκ των συνεταιριστικών τραπεζών φαίνεται να αρνούνται να αποστασιοποιηθούν από το συνεταιριστικό τους προφίλ. Ισχυρίζονται ότι πρέπει να συνεχίσουν να παράγουν άξια για τους πελάτες τους και τα μέλη τους, ότι η συγκεκριμένη μορφή ιδιοκτησίας προσφέρει, συνεισφέροντας σημαντικά στη χάραξη των ευρωπαϊκών πολιτικών για την απασχόληση, των ανταγωνισμό και την ανάπτυξη.

2.3 Συνεταιριστική πίστη στην Ελλάδα

2.3.1 Εμφάνιση συνεταιριστικής πίστης στην Ελλάδα

Από την αρχαιότητα στην Ελλάδα ήταν ανεπτυγμένο το πνεύμα του συνεργατισμού. Ακόμα και την εποχή της τουρκοκρατίας, η υποδουλωμένη τότε χώρα έδειξε τις αρετές της στο συνεταιρισμό ή συνεργατικό τομέα για την ανάπτυξη οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών δραστηριοτήτων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι συσσωματώσεις, οι ναυτικοί συνεταιρισμοί, καθώς και η Κοινή Συντροφιά των Αμπελακίων. Μάλιστα, το πρότυπο αυτό της συντροφιάς των Αμπελακίων που χρονολογικά προηγήθηκε στην Ευρώπη και μελετήθηκε από τους πρωτεργάτες του σύγχρονου συνεταιριστικού κινήματος, παρουσίαζε πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τα «συνεταιριστικά χωριά» του Owen στην Αγγλία, με τα «φαλάγγια» του Fourier στη Γαλλία, καθώς και με τα συνεταιριστικά μοντέλα των Schulze και Raiffeisen στη Γερμανία πάνω στα οποία στηρίζονται όλες οι σύγχρονες μορφές συνεταιρισμών.

Σε σύγκριση με τις εμπορικές τράπεζες οι φορείς της συνεταιριστικής πίστης στην Ελλάδα αναγκάστηκαν να παραμείνουν στην αφάνεια, παρά το γεγονός ότι από το 1915 και μέχρι το 1986, υπήρξε ένα στοιχειώδες θεσμικό πλαίσιο για τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς. Ακόμα και κατά την τριετία 1927-1929, όπου ανασυγκροτήθηκε εκ βάθρων το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, δεν υπήρξαν ρυθμίσεις για τη συνεταιριστική πίστη.

Οπωσδήποτε αυτή η μεγάλη καθυστέρηση στη θεσμική θεμελίωση και στην ανάπτυξη των συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, ιδιαίτερα σε σύγκριση με την εντυπωσιακή εξέλιξη τους στην Ευρώπη, οφείλεται σε μία σειρά από παράγοντες οι οποίοι συνδέονται άμεσα με την ιστορία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Ο κρατικός παρεμβατισμός, η έλλειψη σαφούς νομοθετικού πλαισίου είναι μόνο δύο ενδεικτικοί λόγοι που εξηγούν τη χρονική καθυστέρηση στην ανάπτυξη του θεσμού, ενώ αρνητικές υπήρξαν και οι εμπειρίες από τη δραστηριοποίηση των αγροτικών συνεταιρισμών ιδίως κατά τη δεκαετία του 1980, που οδήγησαν κατά κανόνα σε υπερχρέωση και σε αδυναμία αποπληρωμής των οφειλών τους.

Έτσι με βάση όλα τα παραπάνω οι συνεταιρισμοί στη νεότερη ελληνική ιστορία δεν σημείωσαν σημαντική ανάπτυξη. Στην Ελλάδα ο πρώτος πιστωτικός συνεταιρισμός ιδρύθηκε το 1900 στη Λαμία. Σε μια εποχή όπου οι συνεταιριστικές δραστηριότητες δεν ήταν ακόμα θεσμοθετημένες στη χώρα, έκανε την εμφάνισή του στη Λαμία Σωματείο με την επωνυμία «Σύλλογος των Τεχνοεργατών εν Λαμία» με 582 μέλη, το οποίο λειτούργησε ως συνεταιριστική οργάνωση, σύμφωνα με τους κανόνες που τέθηκαν στο καταστατικό του. Συγκεκριμένα, για έτη πριν το 1915, επειδή ο συνεταιρισμός δεν ήταν ακόμα θεσμοθετημένος, οι ενδιαφερόμενοι ίδρυαν μια άλλη εταιρική μορφή, την οποία με την εταιρική σύμβαση διαμόρφωναν έτσι, ώστε να λειτουργεί με βάση τις αρχές της αυτοβοήθειας και αλληλοβοήθειας.

Ο συνεταιρισμός της Λαμίας δημιουργήθηκε από πρόσωπα διάφορων επαγγελμάτων και είχε τριπλό σκοπό, οικονομικό, φιλανθρωπικό και εθνικό. Ο οικονομικός σκοπός του «Σωματείου» αφορούσε την ικανοποίηση των αναγκών δανεισμού των μελών του, ώστε να προστατευθούν από την τοκογλυφία. Τα ίδια τα μέλη, με τις

οικονομικές τους δραστηριότητες επιδίωκαν την επίτευξη και των άλλων δύο σκοπών του συνεταιρισμού.

Ο πιστωτικός συνεταιρισμός της Λαμίας, που άλλαξε την επωνυμία του σε «Πιστωτικός Συνεταιρισμών Τεχνοεργατών Λαμίας ΣΥΝ.Π.Ε.», κατόρθωσε να επιζήσει έναν αιώνα και να γίνει παράδειγμα συνεταιριστικής προσπάθειας στο τομέα της συνεταιριστικής πίστης. Εντούτοις, ο δεύτερος πιστωτικός συνεταιρισμός έκανε την εμφάνισή του πολλά χρόνια αργότερα, αφήνοντας την Λαμία επί χρόνια να κατέχει το τίτλο του πρωτοπόρου. Περί το 1979 στο νομό των Ιωαννίνων ιδρύθηκε ο δεύτερος πιστωτικός συνεταιρισμός με την επωνυμία «Αναπτυξιακός και Πιστωτικός Συνεταιρισμός Νομού Ιωαννίνων – Ο Στόχος ΣΥΝ.Π.Ε.», ενώ το 1984 στο Ξυλόκαστρο Κορινθίας ακολούθησε και η ίδρυση του τρίτου, με την επωνυμία «Αναπτυξιακός και Πιστωτικός Συνεταιρισμός – Ερμής ΣΥΝ.Π.Ε.».

Οι τρείς αυτοί πρωτοπόροι πιστωτικοί συνεταιρισμοί ίδρυσαν το Δεκέμβριο του 1991 την "Ελληνική Ομοσπονδία Πιστωτικών Αστικών Συνεταιρισμών" με έδρα τη Λαμία, η οποία από 01.01.1992, υπήρξε πλήρες μέλος της Ενώσεως Ευρωπαϊκών Συνεταιριστικών Τραπεζών.

Μετά το 1993, η ανάπτυξη των συνεταιριστικών τραπεζών στη χώρα μας, ήταν ραγδαία. Το 1995 ιδρύθηκε η Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδας – Ε.Σ.Τ.Ε., ενώ το 2001 οι συνεταιριστικές τράπεζες και οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί της χώρας ίδρυσαν την «Πανελλήνια Τράπεζα» με την προοπτική να λειτουργήσει καταστήματα σε όλη τη χώρα και να παρέχει στις συνεταιριστικές τράπεζες και στους πιστωτικούς συνεταιρισμούς παράλληλα υποστήριξη, τεχνογνωσία και γενικά υπηρεσίες που η κάθε συνεταιριστική τράπεζα από μόνη της δεν μπορεί να αναπτύξει.

2.3.2 Νομικό και θεσμικό πλαίσιο

Οι πρώτοι αστικοί πιστωτικοί συνεταιρισμοί ιδρύθηκαν και λειτούργησαν με βάση το Ν.602/1915 περί συνεταιρισμών, ενώ στη συνέχεια ο νόμος 1667/1986 περί αστικών συνεταιρισμών, ήρθε και αντικατέστησε καθετί προηγούμενο. Ο νέος αυτός νόμος του 1986, καθόριζε τη σύσταση και τη λειτουργία αμιγούς πιστωτικού συνεταιρισμού, με κύριο πεδίο εργασιών την αποδοχή καταθέσεων από τα μέλη του και την παροχή

δανείων, εγγυήσεων, ασφαλειών ή άλλων οικονομικών διευκολύνσεων προς τα μέλη του. Η άσκηση εποπτείας, είχε ανατεθεί στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας.

Μέσα σε λίγα χρόνια οι νέες αυτές ρυθμίσεις του νόμου 1667/1986 απέδωσαν εντυπωσιακά αποτελέσματα στη λειτουργία των πρώτων αστικών πιστωτικών συνεταιρισμών, γεγονός που διευκόλυνε τη θέσπιση των διατάξεων της δεύτερης τραπεζικής οδηγίας (89/646ΕΟΚ), με τον τραπεζικό νόμο 2076/1992, για την εναρμόνιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την ανάληψη και άσκηση δραστηριότητας πιστωτικού ιδρύματος. Η διάταξη του αρθρ.5 παρ.1 του Ν.2076/1992 όριζε για πρώτη φορά, ότι μπορούν να ιδρυθούν πιστωτικά ιδρύματα, μετά από άδεια της Τράπεζας της Ελλάδος και υπό τη μορφή αμιγούς πιστωτικού συνεταιρισμού του Ν.1667/1986. Με αυτό τον τρόπο εισήχθηκε στην Ελλάδα ο θεσμός του συνεταιριστικού πιστωτικού ιδρύματος δηλαδή της συνεταιριστικής τράπεζας. Σημειώνεται εδώ, ότι μέχρι και το 1991, οι τραπεζικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα μπορούσαν να συσταθούν και να λειτουργήσουν μόνο με τη μορφή της ανώνυμης εταιρείας (Ν.5076/1931).

Επίσημα λοιπόν, εδώ και περίπου 15 χρόνια, ξεκίνησε και στην Ελλάδα, με βάση το νόμο 2076/1992 και την ΠΔ/ΤΕ 2258/02.11.1993, να σημειώνει αξιόλογη ανάπτυξη ο τομέας της συνεταιριστικής πίστης.

Με την ισχύουσα νομοθεσία και το θεσμικό πλαίσιο τα συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα είναι αστικοί πιστωτικοί συνεταιρισμοί οι οποίοι αφού συγκεντρώσουν το ελάχιστο κεφάλαιο και εκπληρώσουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις λαμβάνουν άδεια λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος από την Τράπεζα της Ελλάδος, ύστερα από αίτημά τους και διενεργούν όλες τις τραπεζικές εργασίες που αποτελούν αντικείμενο δραστηριότητας των εμπορικών τραπεζών.

Η συγκέντρωση του ελάχιστου συνεταιριστικού κεφαλαίου αποτελεί βασική προϋπόθεση της παροχής άδειας λειτουργίας μιας συνεταιριστικής τράπεζας. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ύψος αυτού του ελάχιστου απαιτούμενου κεφαλαίου έχει αναπροσαρμοστεί αρκετές φορές τα τελευταία χρόνια και μάλιστα σε επίπεδα τα οποία δεν ανταποκρίνονται στα οικονομικά και πληθυσμιακά δεδομένα των νομών της χώρας, δυσχεραίνοντας έτσι στην πράξη τόσο τη δημιουργία όσο και τη μετεξέλιξη

των πιστωτικών συνεταιρισμών σε τράπεζες. Πιο συγκεκριμένα, τα 1,76 εκατ.€ (ΠΔ/ΤΕ 2258/02.11.1993) που προβλεπόταν αρχικά, έγιναν από 01.01.1998 σύμφωνα με τις ΠΔ/ΤΕ 2413/09.07.1997 και 2420/12.09.1997, 2,64 εκατ.€, ενώ από 01.07.1998 αυξήθηκαν στα 3,52 εκατ.€. Σήμερα, με την ΠΔ/ΤΕ 2471/10.04.2001 το ελάχιστο κεφάλαιο καθορίζεται ως εξής:

a. 6.000.000€ για συνεταιρισμούς που δραστηριοποιούνται εντός νομού της έδρας τους.
b. 10.000.000€ για συνεταιρισμούς που δραστηριοποιούνται και σε όμορους νομούς ή στη διοικητική περιφέρεια της έδρας τους.
c. 18.000.000€ για συνεταιρισμούς που δραστηριοποιούνται στην περιφέρεια Αττικής, στο νομό Θεσσαλονίκης ή σε όλες τις περιοχές της χώρας.

Οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί που λαμβάνουν άδεια να λειτουργήσουν ως πιστωτικό ίδρυμα δεν μεταβάλλουν τη νομική προσωπικότητα τους και επιτρέπεται να χρησιμοποιούν στην επωνυμία τους τον όρο «συνεταιριστική τράπεζα».

Οι συνεταιριστικές τράπεζες αρχικά συναλλάσσονταν μόνο με τα μέλη τους πραγματοποιώντας όλες τις τραπεζικές εργασίες. Κατ' εξαίρεση συναλλάσσονταν και με μη μέλη όταν επρόκειτο είτε για δευτερεύουσες τραπεζικές εργασίες διαμεσολαβητικού χαρακτήρα είτε όταν στη συναλλαγή συμμετείχε και μέλος της τράπεζας. Έτσι βάσει του νόμου 3483/07.08.2006, Κεφ. Β', Άρθρο 8, επιτράπηκε στις συνεταιριστικές τράπεζες να συναλλάσσονται και με μη μέλη κατόπιν έγκρισης της Τράπεζας της Ελλάδος και υπό τους ειδικότερους όρους και προϋποθέσεις που τυχόν θέσει.

Έχοντας καταρτιστεί λοιπόν το αναγκαίο νομικό και θεσμικό πλαίσιο, άρχισαν να συστήνονται στις πρωτεύουσες πολλών νομών της χώρας οι πρώτοι αστικοί πιστωτικοί συνεταιρισμοί με σκοπό την μετεξέλιξή τους σε πιστωτικά ιδρύματα, αφού συγκέντρωναν το ελάχιστο αναγκαίο κεφάλαιο και εκπλήρωναν τους όρους και τις προϋποθέσεις που όριζε με πράξη του ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος.

2.3.3 Διάρθρωση, λειτουργία & εξέλιξη *[Ε.Σ.Τ.Ε., (2004-2008)]*

Ο θεσμός των συνεταιριστικών τραπεζών έχει πλέον τη δική του θέση στην ελληνική τραπεζική αγορά και κατ' επέκταση στα γενικότερα οικονομικά δρώμενα της χώρας.

Μέχρι και το 2009, καταληκτικό έτος του δείγματος της τρέχουσας έρευνας, λειτουργούσαν 16 συνεταιριστικές τράπεζες, εκ των οποίων οι 14 ασκούσαν δραστηριότητα σε επίπεδο νομού και οι άλλες δύο, διέθεταν άδεια λειτουργίας σε επίπεδο Επικράτειας. Βέβαια και εκ των 14 εναπομεινάντων, δύο ακόμη τράπεζες πληρούσαν τις προϋποθέσεις λειτουργίας σε επίπεδο Επικράτειας ενώ σε επίπεδο νομών υπήρχαν άλλες δύο. Παράλληλα όμως με τις συνεταιριστικές τράπεζες λειτουργούν και 16 πιστωτικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι εκτός των προσπαθειών τους για μετεξέλιξη σε συνεταιριστικές τράπεζες, δραστηριοποιούνταν και με τη χορήγηση δανείων ή άλλων οικονομικών διευκολύνσεων στα μέλη τους.

Συνεταιριστικές Τράπεζες	
1	Συν. Τράπεζα Δράμας
2	Συν. Τράπεζα Δυτικής Μακεδονίας
3	Συν. Τράπεζα Δωδεκανήσου
4	Συν. Τράπεζα Έβρου
5	Συν. Τράπεζα Ευβοίας
6	Συν. Τράπεζα Ηπείρου
7	Συν. Τράπεζα Θεσσαλίας
8	Συν. Τράπεζα Καρδίτσας
9	Παγκρήτια Συν. Τράπεζα
10	Συν. Τράπεζα Πελοποννήσου
11	Συν. Τράπεζα Πιερίας
12	Συν. Τράπεζα Σερρών
13	Συν. Τράπεζα Χανίων
14	Συν. Τράπεζα Λαμίας
15	Συν. Τράπεζα Λέσβου – Λήμνου
16	Αχαϊκή Συν. Τράπεζα

Πίνακας 2.3 Συνεταιριστικές τράπεζες στην Ελλάδα

Από την ίδρυση τους έως και σήμερα η κάθε μία, αλλά και στο σύνολο τους οι ελληνικές συνεταιριστικές τράπεζες, σύμφωνα με τις αναλύσεις των οικονομικών μεγεθών τους, είναι φανερό ότι σημειώνουν πορεία με αξιόλογη άνοδο, παρόλο το

εντεινόμενο ανταγωνιστικό κλίμα που επικρατεί. Αυτό βέβαια δε συνέβη με τον ίδιο τρόπο και στον ίδιο χρόνο για όλες, κάτι που οφείλεται σε διάφορους λόγους οι οποίοι σχετίζονται κυρίως με την περιοχή στην οποία δραστηριοποιούνται και με την περίοδο κατά την οποία ξεκίνησαν.

Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται η Αχαϊκή συνεταιριστική τράπεζα, η συνεταιριστική τράπεζα Λέσβου – Λήμνου και η συνεταιριστική τράπεζα Λαμίας, οι οποίες το πρώτο εξάμηνο του 2012 διέκοψαν οριστικά τη λειτουργία τους.

Στη σημερινή δύσκολη και έντονα ανταγωνιστική εποχή, οι συνεταιριστικές τράπεζες λόγω του μικρού τους μεγέθους και λόγω της περιορισμένης επέκτασης και αναγνώρισης τους εκτός των νομών δραστηριότητας τους, οφείλουν να προσπαθήσουν πολύ περισσότερο και να ακολουθήσουν τις σημερινές εξελίξεις με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο.

Από την άλλη μεριά όμως, η καλύτερη γνώση και η σύνδεση με την τοπική κοινωνία δημιουργούν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα στις συνεταιριστικές έναντι των υπολοίπων. Ιστορικά έχει αποδειχθεί ότι σε περιόδους οικονομικής κρίσης βελτιώνουν τη θέση τους, καθώς η πιστωτική επέκταση γίνεται ελεγχόμενα και με βάση τις δυνατότητες άντλησης κεφαλαίων από τα μέλη. Έτσι το γεγονός αυτό παρέχει τη δυνατότητα ανάπτυξης ακόμα και σε αυτές τις δύσκολες περιόδους.

Ιδιαίτερου ενδιαφέροντος είναι και τα κάτωθι διαγράμματα τα οποία απεικονίζουν τον αυξανόμενο ρυθμό της συμμετοχής των συνεταιριστικών τραπεζών στο εγχώριο χρηματοοικονομικό σύστημα.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο αυτό διάγραμμα φαίνεται η εξέλιξη του συνολικού μεριδίου της εγχώριας τραπεζικής αγοράς στην πενταετία 2005-2009, όσον αφορά το σύνολο του ενεργητικού, των καταθέσεων αλλά και των χορηγήσεων.

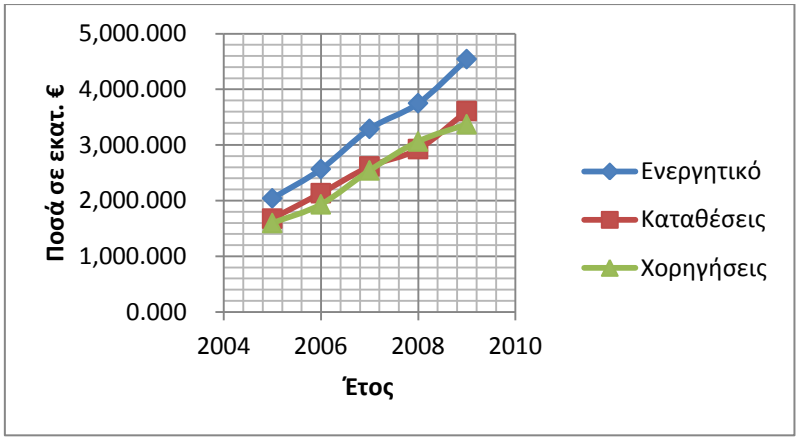

Διάγραμμα 2.1 Εξέλιξη χρηματοοικονομικών μεγεθών

Από μία άποψη, το συμπέρασμα θα μπορούσε να είναι το νηπιακό στάδιο στο οποίο βρίσκεται ο πιστωτικός συνεταιρισμός στην Ελλάδα, από την άλλη όμως είναι χαρακτηριστική και η συνεχώς αυξανόμενη ανάπτυξή του.

Το δυναμικό των 200.000 και πλέον μελών-πελατών της συνεταιριστικής τραπεζικής πίστης είναι χαρακτηριστικό της δυναμικής τους παρουσίας στον τραπεζικό χάρτη της χώρας.

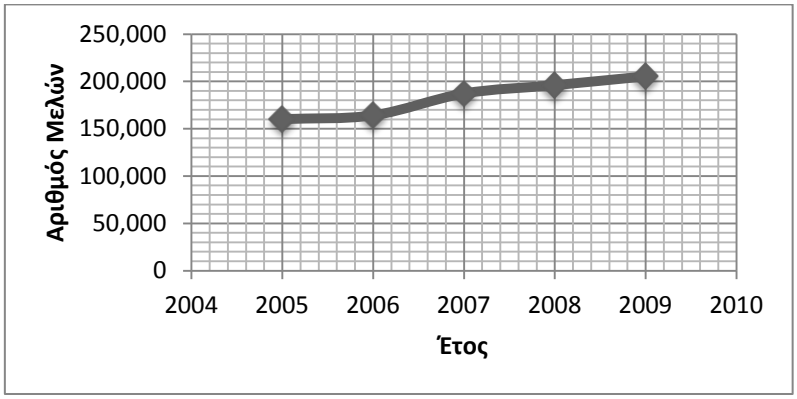

Διάγραμμα 2.2 Αριθμός Μελών

Τα μέλη της συνεταιριστικής πίστης στην Ελλάδα έχουν φτάσει τις 205.495 και πλέον, από τα 160.136 που ήταν πριν από πέντε χρόνια, παρουσιάζοντας μία αύξηση της τάξεως του 28%, ενώ η μέση ετήσια αύξηση κυμαίνεται κοντά στο 6,5%.

Μόνο για το 2008, όπως παρουσιάζει και το παρακάτω σχήμα, εκ του συνόλου των μελών το 24% αποτελούσαν έμποροι, το 16% ελεύθεροι επαγγελματίες, το 20% ιδιωτικοί και δημόσιοι υπάλληλοι, 15% συνταξιούχοι και νοικοκυριά, μόλις το 6% γεωργοί ενώ το υπόλοιπο 19% μέλη άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων.

Η αύξηση όμως του αριθμού των μελών-πελατών των συνεταιριστικών τραπεζών συνεπάγεται και αύξηση των απαιτήσεων, ανάγκη για βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και μείωση του χρόνου εξυπηρέτησης. Πρωταρχικός παράγοντας για την επίτευξη όλων αυτών όμως, είναι η δημιουργία νέων σημείων εξυπηρέτησης και η κάλυψη όσο το δυνατόν περισσότερων περιοχών της χώρας.

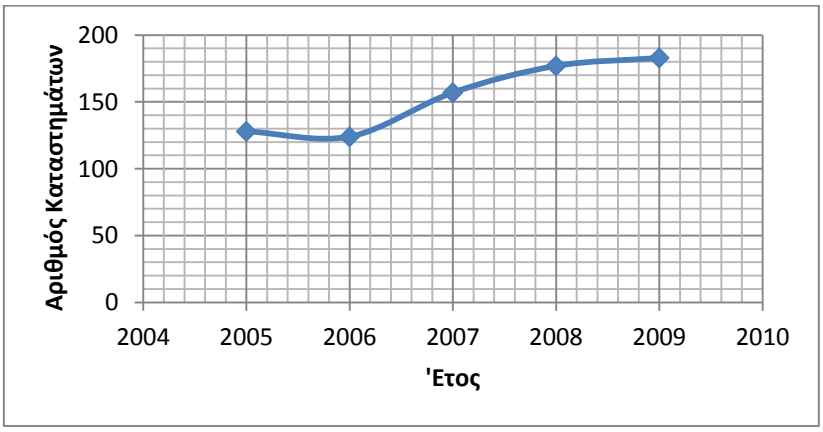

Διάγραμμα 2.3 Αριθμός Καταστημάτων

Στην πράξη λοιπόν, για το χρονικό διάστημα 2005 έως και 2009, η αύξηση του αριθμού των καταστημάτων, η οποία εκφρασμένη σε ποσοστιαίες μονάδες αντιστοιχεί περίπου σε μία τιμή 42%, αποτελεί ένα ακόμα ενδεικτικό γεγονός της αυξανόμενης δυναμικής τους.

Από άποψη γεωγραφικής κατανομής, ο αριθμός των καταστημάτων στη χώρα παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα (ενδεικτικά για το έτος 2008), στο οποίο γίνεται φανερό για ακόμα μία φορά ότι η περιοχή στην οποία επιλέγουν να δραστηριοποιηθούν οι συνεταιριστικές τράπεζες αποτελεί βασικό κριτήριο ενώ συνδέεται άμεσα και με την ανάπτυξή τους.

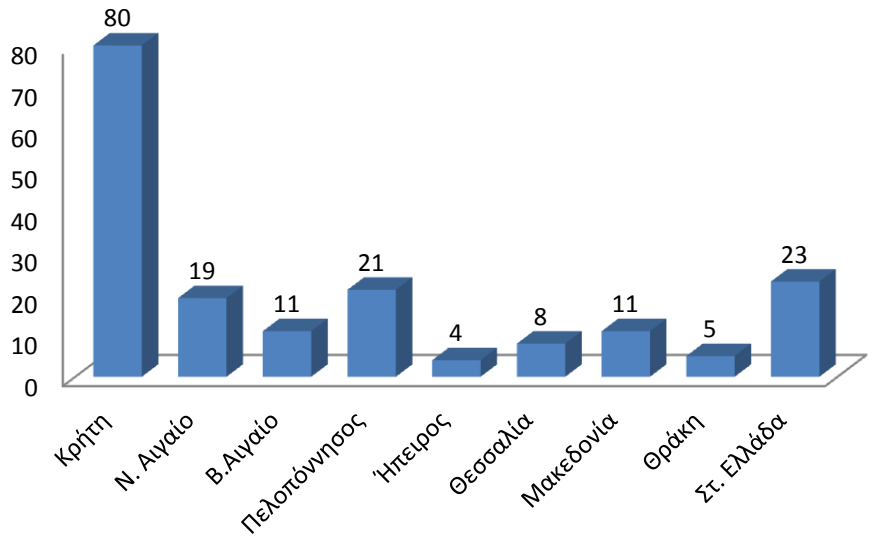

Διάγραμμα 2.4 Γεωγραφική κατανομή

Αντίστοιχη πορεία ακολουθεί και ο ρυθμός ανάπτυξης του προσωπικού που απασχολούνται στις συνεταιριστικές τράπεζες στο εν λόγω χρονικό διάστημα. Ο αριθμός του προσωπικού είναι ανάλογο μέγεθος του αριθμού των καταστημάτων, συνεπώς η αύξηση των καταστημάτων συνεπάγεται και αύξηση στον αριθμό των απασχολούμενων.

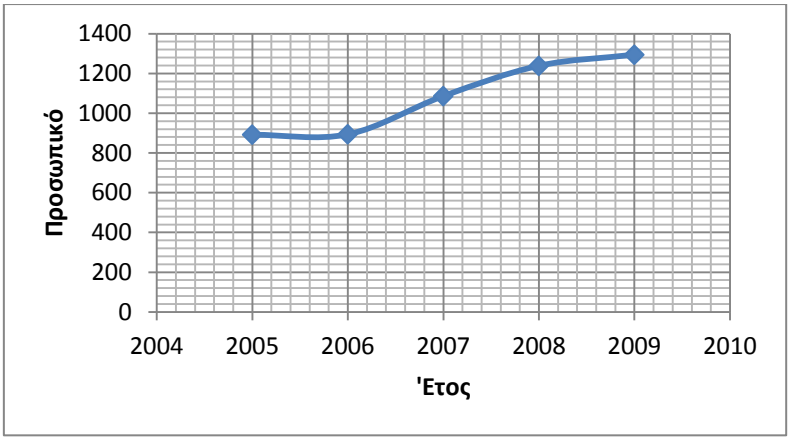

Διάγραμμα 2.5 Ανθρώπινο Δυναμικό

Από τα παρακάτω στοιχεία, φαίνεται η αυξητική τάση των συνεταιριστικών τραπεζών, προδιαγράφοντας ίσως με αυτόν τον τρόπο ένα ευοίωνο μέλλον για τη μετέπειτα εξέλιξη τους.

2.4 Συμπεράσματα – σύγκριση Ελλάδα & Ευρώπη

Τα περισσότερα από 15 χρόνια ιστορίας που μετρούν οι συνεταιριστικές τράπεζες στην Ελλάδα είναι πολύ λίγα σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη και ειδικότερα τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις οποίες αναπτύχθηκαν από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα.

Αποτέλεσμα αυτού, είναι σήμερα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εκτός της Ελλάδας) να λειτουργούν πολύ περισσότερες τοπικές τράπεζες, από τις 16 συνεταιριστικές τράπεζες που εδρεύουν και δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα.

Καθώς λοιπόν, η ανάπτυξη στην Ελλάδα των συνεταιριστικών τραπεζών συντελείται την τελευταία εικοσαετία, είναι λογικό αυτές να υστερούν σε μέγεθος, σε προϊόντα, σε οργάνωση με χρήση σύγχρονης τεχνολογίας και σε δίκτυο καταστημάτων, από αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κεφάλαιο 3

Ανθεκτικότητα συνεταιριστικού μοντέλου στη κρίση & αξιολόγηση με πολυκριτήριες μεθόδους

3.1 Φερεγγυότητα συνεταιρισμών σε περιόδους κρίσης

Οι συνεταιρισμοί γεννήθηκαν από μια μεγάλη οικονομική και κοινωνική κρίση, την πρώτη βιομηχανική επανάσταση στην Ευρώπη, του 19^{ου} αιώνα. Έκτοτε, από τη δεκαετία του 1850 και έπειτα, οι συνεταιρισμοί έχουν αναπτύξει και έχουν παρουσιάσει χιλιάδες τρόπους αντιμετώπισης της κρίσης σε πολλούς τομείς της οικονομίας, όπως είναι η γεωργία, οι τραπεζικές εργασίες, το λιανεμπόριο, η στέγαση καθώς και άλλοι.

Η διεθνής κοινότητα, ήδη από το 1995 στην παγκόσμια διάσκεψη κορυφής για την κοινωνική ανάπτυξη στην Κοπεγχάγη, με το ψήφισμα 51/58 αναγνώρισε τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα των συνεταιρισμών και τη συμβολή τους:

- Στην εξάλειψη της φτώχειας
- Στη δημιουργία πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης
- Στην προώθηση της τοπικής οικονομίας και της κοινωνικής ανάπτυξης
- Στην ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης
- Στη δίκαιη και βιώσιμη παγκοσμιοποίηση χωρίς αποκλεισμούς

Τα Ηνωμένα Έθνη ανακήρυξαν το έτος «2012», ως παγκόσμιο έτος των συνεταιρισμών, υιοθετώντας το μήνυμα «οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις χτίζουν έναν καλύτερο κόσμο»

Παγκοσμίως λοιπόν, είναι κοινά αποδεκτό ότι η συνεταιριστική κοινότητα χάρη στη διαφορετική δομή και λειτουργία της, σε σχέση με οποιεσδήποτε άλλες μορφές επιχειρήσεων, κατέχει το πλεονέκτημα να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της εκάστοτε ύφεσης.

Σήμερα, όπως και σε παλιότερες οικονομικές κρίσεις, οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις ευημερούν και αυξάνουν τον κύκλο εργασιών τους, επιφέροντας διπλά οφέλη σύμφωνα με τον ρόλο που διαδραματίζουν, κοινωνικό και επιχειρηματικό, ωφελώντας όχι μόνο τα μέλη τους αλλά και την κοινωνία συνολικά.

3.1.1 Ιστορική αναδρομή

Κατά τη διάρκεια μιας γεωργικής κρίσης στη δεκαετία του 1860 στη Γερμανία, ένας κοινωνικός μεταρρυθμιστής, ο Friedrich Raiffeisen, αφού βοήθησε σε μία έκτακτη επισιτιστική κρίση τους πεινασμένους αγρότες και τις οικογένειές τους, συνειδητοποίησε ότι αυτό που πραγματικά χρειάζονταν, ήταν η πίστωση για να εκσυγχρονίσουν τις μεθόδους τους και να αποκτήσουν πρόσβαση σε αγορές για τα προϊόντα τους. Σχεδίασε λοιπόν ένα νέο τύπο αποταμιευτών και πιστωτικών συνεταιρισμών ο οποίος έγινε αποδεκτός με ενθουσιασμό από τους αγρότες. Η ιδέα της αγροτικής συνεταιριστικής τράπεζας εξαπλώθηκε σε όλη την ηπειρωτική Ευρώπη. Την ίδια χρονική περίοδο ο Schultze-Delitsch, επινόησε ένα παρόμοιο τύπο συνεταιριστικής τράπεζας για τους κατοίκους των πόλεων, προωθώντας την παροχή πιστώσεων σε τεχνίτες και μικρές επιχειρήσεις, διευκολύνοντας τους ανθρώπους να επιβιώσουν στις ραγδαίες οικονομικές αλλαγές και τις συχνές κρίσεις που συνόδευσαν τη βιομηχανική επανάσταση.

Ομοίως στις Ηνωμένες Πολιτείες, κατά τη διάρκεια της μεγάλης ύφεσης του 1930, δημιουργήθηκε μια συνεταιριστική τράπεζα με την υποστήριξη της κυβέρνησης στο πλαίσιο του New Deal – της Νέας Συμφωνίας – για να παρέχει ζωτικής σημασίας αγροτικές πιστώσεις. Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι η πράξη αυτή «αποσκοπεί στη σταθεροποίηση ενός αποσταθεροποιημένου παγκόσμιου οικονομικού συστήματος» *[Meyer M., (2008)]*.

Αντίστοιχα, στη Σουηδία, στη Βρετανία, τη Ρωσία, καθώς και άλλες χώρες, οι συνεταιρισμοί δεν επέζησαν απλώς στην εκάστοτε οικονομική κρίση, αλλά αναδιοργανώθηκαν και άρχισαν να αναπτύσσονται και πάλι.

Πρόσφατα, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 και στις αρχές της δεκαετίας του 1980 στη Δυτική Ευρώπη, έλαβε χώρα μια θεμελιώδη αναδιάρθρωση της

βιομηχανίας που οδήγησε στη μαζική ανεργία. Η αντίδραση πολλών εργαζομένων ήταν ένα κύμα εξαγορών μέσω συνεταιρισμών εργαζομένων που κατάφερε να διαχειριστεί και να ελαχιστοποιήσει τις απώλειες θέσεων εργασίας από τις βιομηχανικές αλλαγές.

Η αναδρομή αυτή στο παρελθόν έρχεται να κλείσει με ένα ακόμα πιο κοντινό γεγονός, τη σοβαρή κρίση του 2001 στην Αργεντινή. Μετά από αυτή την οικονομική κατάρρευση, οι εργαζόμενοι ανέλαβαν πάνω από 200 επιχειρήσεις και με την υποστήριξη της κυβέρνησης, τις έθεσαν οι ίδιοι σε λειτουργία "empresas recuperadas" *[Howarth M., (2007)]*.

3.1.2 Συνεταιριστικές επιδόσεις μέσα στην κρίση

Οι συνεταιρισμοί μπορούν να συμβάλουν στην άμβλυνση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης. Αυτό υλοποιείται με τη συνέχιση των συναλλαγών χωρίς να απαιτείται κυβερνητική χρηματοδότηση, αποδεικνύοντας έτσι, ότι πρόκειται για έναν τομέα με περισσότερο έλεγχο κινδύνων, αλλά και ότι υπάρχουν για να επικεντρώνονται στις ανάγκες των πελατών – μελών.

Οι συνεταιρισμοί μπορούν να μειώσουν τις επιπτώσεις της ύφεσης από το γεγονός και μόνο ότι θα επιβιώσουν και θα συνεχίσουν να κάνουν δουλειές. Όπως προαναφέρθηκε, είναι υπαρκτές οι αποδείξεις ότι οι συνεταιρισμοί σε όλους τους τομείς επιβιώνουν καλύτερα από ότι οι ανταγωνιστές τους. Το ποσοστό επιβίωσης των νέων επιχειρήσεων που ξεκινούν είναι καλύτερο και η μακροβιότητα των συνεταιρισμών εντυπωσιακή. Μπορούν να χρησιμοποιούν τα κεφάλαια των μελών τους αντί να δανείζονται από τράπεζες, για να επεκτείνουν τις επιχειρήσεις και να παρέχουν υπηρεσίες με περισσότερο έλεγχο κινδύνου στους καταναλωτές.

Πιο συγκεκριμένα, οι συνεταιρισμοί εργαζομένων μπορούν να επικεντρώνονται στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης μέσω των συνεταιρισμών εργασίας, με τις εξαγορές και διασώσεις επιχειρήσεων που πραγματοποιούν οι εργαζόμενοι, οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί με την μείωση του κόστους τροφίμων και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης και οι συνεταιρισμοί παραγωγών με το να κάνουν τις επιχειρήσεις των μελών πιο παραγωγικές *[Birchall J., (2009)]*.

Το ερώτημα όμως που γεννιέται, είναι **μήπως τελικά οι συνεταιρισμοί πετυχαίνουν μονάχα σε καιρούς οικονομικής κρίσης; Μήπως, αποτελούν απλά τον τύπο της επιχείρησης στον οποίο στρέφονται οι άνθρωποι μόνο όταν τις έχουν ανάγκη, για να επιστρέψουν στο κυρίαρχο μοντέλο ιδιοκτησίας του επενδυτή όταν η κρίση τελειώσει;**

Δεν υπάρχουν αποδείξεις και συνεπώς ούτε και σαφές απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα. Στην πραγματικότητα αυτό που βοηθάει τους συνεταιρισμούς να ξεπερνάνε μια κρίση είναι η συσσώρευση ισχύος που χτίζεται στις καλές εποχές. Η Διεθνής Συνεταιριστική Συμμαχία (ICA), σχετικά με αυτό το κομμάτι, το 2004, τέσσερα χρόνια πριν από την τραπεζική κρίση, υπολόγισε ότι ο 300 κορυφαίοι συνεταιρισμοί παγκοσμίως είχαν ως κύκλο εργασιών το ίδιο περίπου με το ΑΕΠ του Καναδά.

Φυσικά, όπως και σε κάθε άλλο τύπο επιχείρησης, εάν ένας συνεταιρισμός δεν διαχειρίζεται σωστά ή έχει σοβαρές αδυναμίες στην επιχειρηματική στρατηγική του, μια ύφεση θα το αποκαλύψει και ο συνεταιρισμός μπορεί να αποτύχει. Συνεπώς, το συνεταιριστικό μοντέλο παρέχει συγκριτικά πλεονεκτήματα, αλλά δεν είναι μια μαγική φόρμουλα για την επιτυχία.

3.1.3 Οικονομική κρίση και συνεταιριστικές τράπεζες

Η πρόσφατη μαζική δημόσια οικονομική υποστήριξη, για τη διάσωση των τραπεζών που ανήκουν σε επενδυτές από τις οικονομικές δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν, έχει τονίσει τις αρετές του συνεταιριστικού τραπεζικού συστήματος που ανήκει στους πελάτες του, το οποίο είναι περισσότερο επιφυλακτικό απέναντι στους κινδύνους και δεν οδηγείται από την απαίτηση να δημιουργηθούν κέρδη για τους επενδυτές και έκτακτα επιδόματα για τους διαχειριστές.

Ο τύπος ιδιοκτησίας και οι μέθοδοι κεφαλαιοποίησης, είναι δύο από τους βασικούς παράγοντες που έχουν δημιουργήσει την ανισότητα στην οικονομική θέση των χρηματοοικονομικών συνεταιρισμών και των τραπεζών. Οι συνεταιρισμοί που ανήκουν στα μέλη τους τείνουν να είναι περισσότερο επιφυλακτικοί απέναντι στους

κινδύνους σε σχέση με άλλα χρηματοδοτικά ιδρύματα *[Coombes A., (2008)]*. Οι αποταμιευτικοί και οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί δεν οδηγούνται από τα κέρδη ή τα συμφέροντα των μετόχων, έτσι ώστε να μην αισθάνονται υποχρεωμένοι να πιέσουν τους ανθρώπους να πάρουν ακατάλληλα δάνεια *[McDougall P., (2008)]*. Συνεπώς μένουν μακριά από την προσφορά υψηλού κινδύνου ομολόγων ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων (subprime) *[WOCCU]* και έχουν διαφορετικού είδους διάρθρωση διακυβέρνησης, όπου ελέγχουν και ερευνούν εξονυχιστικά τις αποφάσεις των κεντρικών οργάνων. Με αυτό τον τρόπο, έχουν μεγαλύτερη επίγνωση του γεγονότος ότι το δάνειο που προσφέρουν στα μέλη τους είναι χρήματα άλλων μελών. Αυτή η άμεση σύνδεση των αποταμιεύσεων και των δανείων, η οποία μπορεί να μην είναι προφανής σε ορισμένες τράπεζες, λειτουργεί ως ηθικός περιορισμός.

Οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν βασίζονται στις κεφαλαιαγορές για τη χρηματοδότηση, αλλά χρηματοδοτούνται μέσω των καταθέσεων των μελών [*WOCCU]*. Είναι ισχυροί στις τραπεζικές εργασίες λιανικής, η οποία χαρακτηρίζεται από σταθερή απόδοση και σχετικά καλή πρόσβαση στις αποταμιεύσεις και τις καταθέσεις. Δεν είναι σε θέση να αναζητήσουν στην αγορά και να λάβουν εύκολα χρήματα από τους επενδυτές και έτσι τείνουν να διατηρούν τα κέρδη τους και να λαμβάνουν λιγότερα ρίσκα. Αυτός είναι ένας λόγος για τον οποίο έχουν θεσπίσει υψηλότερα όρια αποθεματικού κεφαλαίου, ενώ χρησιμοποιούν προγράμματα εγγύησης καταθέσεων ως πρόσθετη ασφάλεια.

Το 2006 ο Ferri, παρέθεσε τρείς λόγους για τους οποίους οι συνεταιρισμοί μπορούν να αποδειχθούν ευεργετικοί κατά τη διάρκεια της πιστωτικής συρρίκνωσης. Σε σύγκριση με τις τράπεζες, οι χρηματοπιστωτικοί συνεταιρισμοί:

1. Έχουν την τάση να μην παγώνουν την πίστωση
2. Έχουν χαμηλότερες αυξήσεις επιτοκίων
3. Γενικά είναι πιο σταθεροί λόγω των διαφορετικών πρακτικών κεφαλαιοποίησης και δανεισμού.

Τις τρείς αυτές δηλώσεις δείχνουν να υποστηρίζουν εκθέσεις από το πιστωτικό σύστημα των ενώσεων τόσο σε Καναδά όσο και στις ΗΠΑ.

Οι εν λόγω εκθέσεις δείχνουν ότι κατά τη διάρκεια της οικονομικής αναταραχής οι συνεταιριστικές τράπεζες βιώνουν μια αύξηση σχεδόν σε κάθε πτυχή της

επιχειρηματικής του δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένων: της αύξησης του ενεργητικού και των καταθέσεων, της αύξησης του όγκου των δανείων, της αύξησης των μελών, του καλύτερου επιτοκίου και την μεγαλύτερη σταθερότητα. Οι απώλειες από επενδύσεις είναι πολύ λίγες, ενώ μέχρι και σήμερα είναι πολύ λίγες εκείνες που έχουν χρειαστεί κυβερνητική βοήθεια.

Οι συνεταιριστικές τράπεζες σε όλο τον κόσμο αναφέρουν ότι εξακολουθούν να είναι οικονομικά υγιείς και ότι πελάτες συρρέουν μαζικά στις τράπεζες τους επειδή είναι πολύ αξιόπιστες. Το σημείο αυτό είναι πολύ σημαντικό, διότι ο συνεταιριστικός τραπεζικός τομέας είναι εξαιρετικά μεγάλος. Το παγκόσμιο Συμβούλιο της Πιστωτικής Ένωσης (World Council of Credit Unions) έχει 49.000 πιστωτικές ενώσεις ως μέλη του, με 177 εκατομμύρια άτομα μέλη σε 96 χώρες. Η διεθνής ένωση Raiffeisen υπολογίζει ότι 900.000 συνεταιρισμοί με περίπου 500 εκατομμύρια μέλη σε περισσότερες από 100 χώρες εργάζονται σύμφωνα με τις συνεταιριστικές αρχές σε τράπεζες *[DeVries B., (2009)]*.

Η βασική ιδέα των συνεταιριστικών τραπεζών, όπως περιγράφηκε αναλυτικά στο 2^{ο} κεφάλαιο, είναι πολύ απλή. Ως μέλη συμπεριλαμβάνονται τόσο οι αποταμιευτές όσο και οι δανειολήπτες, που χρησιμοποιούν το συνεταιρισμό ανακυκλώνοντας τα χρήματα από εκείνους οι οποίοι τα διαθέτουν σε εκείνους οι οποίοι τα έχουν ανάγκη, χωρίς να λαμβάνει κανείς άλλος εκτός από αυτούς κέρδος με καθορισμένα επιτόκια, έτσι ώστε το σύστημα να λειτουργεί προς το συμφέρον όλων αυτών.

3.1.4 Αύξηση περιουσιακών στοιχείων και καταθέσεων

Κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2008, πολλές συνεταιριστικές τράπεζες ανά τον κόσμο είδαν το ενεργητικό τους να αυξάνεται σημαντικά.

Συγκεκριμένα, στον Καναδά αρκετές πιστωτικές ενώσεις, εκτός του Κεμπέκ, είδαν μια αύξηση στο ενεργητικό τους *[Credit Union Central of Canada, (2009)]*. Παρόμοιες εκθέσεις τονίζουν τη σταθερότητα του συστήματος. Στη Monitoba για παράδειγμα το ενεργητικό αυξήθηκε κατά 10% ή και περισσότερο κατά το 2008 *[Kirbyson G., (2009)]*, καθώς και στο Saskatchewan το καθαρό εισόδημα και το σύνολο του ενεργητικού για το 2008 ήταν το υψηλότερο από ποτέ *[Johnstone B., (2009)]*, ενώ

έτος ρεκόρ όλων των εποχών αποτέλεσε και για την Βρετανική Κολομβία, όπου τα κέρδη αυξήθηκαν κατά 10% *[Anderson F., (2009)]*. Ο Εθνικός Σύνδεσμος Πιστωτικών Ενώσεων (Credit Union National Association) στις ΗΠΑ εκτίμησε ότι το 2009 οι καταθέσεις των συνεταιριστικών τραπεζών θα σημειώσουν μία άνοδο της τάξεως του 10%.

Η ίδια εικόνα επικρατεί και στην Ευρώπη. Το 2008, η Rabobank στην Ολλανδία, είδε το μερίδιο της στα δάνεια να αυξάνεται στο 42% της αγοράς, και στις τοπικές τράπεζες οι οποίες είναι μέλη της να καταγράφεται μια απότομη εισροή αποταμιεύσεων της τάξεως του 20%. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το πολύ χαμηλό επιτόκιο που καθορίζεται από της Τράπεζα της Αγγλίας έχει αποθαρρύνει την αποταμίευση, αλλά οι «οικοδομικές εταιρικές κοινωνίες» (Corporate Building Societies) αύξησαν το μερίδιό τους στην αγορά λιανικής από 20,2% στο τέλος του Φεβρουαρίου του 2008 σε 21,4% στο τέλος του Φεβρουαρίου 2009. Περισσότερες καταθέσεις σημαίνει μεγαλύτερη ρευστότητα για τις συνεταιριστικές τράπεζες και έτσι περισσότερα χρήματα είναι διαθέσιμα για δανεισμό.

3.1.5 Όγκος δανεισμού

Ενώ το πάγωμα πίστωσης από τις μεγάλες τράπεζες είναι ένα από τα χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης, αυτό δεν ισχύει για την πλειοψηφία των χρηματοοικονομικών συνεταιρισμών.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες τα δάνεια αυξήθηκαν από 539 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ το 2007 σε 575 το 2008. Ο David Phillips, πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της Κεντρικής Πιστωτικής Ένωσης (Credit Union Central) του Καναδά επιβεβαίωσε στην κοινοβουλευτική επιτροπή ότι οι πιστωτικές ενώσεις δεν περιόρισαν το δανεισμό στις επιχειρήσεις, παρά την οικονομική αναταραχή *[Canadian Cooperative Association, (2009)]*. Οι μικρές επιχειρήσεις αποτελούν κινητήρια δύναμη της οικονομίας και στη δημιουργία απασχόλησης, είναι λοιπόν ζωτικής σημασίας ότι ο δανεισμός σε αυτόν τον τομέα συνεχίζεται, σε πολλές περιοχές μάλιστα μπορεί να ειπωθεί ότι έστω και επιφυλακτικά αυξήθηκε ο αριθμός των δανείων.

Αυτή η εικόνα παρουσιάζεται σε αρκετά μέρη του κόσμου. Στο Καναδά για παράδειγμα, ο Όμιλος Desjardins παρέμεινε κυρίαρχος παίκτης στο Κεμπέκ με μερίδιο αγοράς 39,3% στα δάνεια κατοικίας, 46,9% στις αγροτικές πιστώσεις και 43,9% στην προσωπική αποταμίευση. Στην Ταϊβάν, η συνεταιριστική τράπεζα της Ταϊβάν, είναι η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα και χορηγεί δάνεια με υποθήκη με αρχικό επιτόκιο 1,5% για έξι μήνες, ανταγωνιζόμενη την «Τράπεζα της Ταϊβάν». Τέλος και στην Ευρώπη, η Rabobank για παράδειγμα είδε το μερίδιο αγοράς της στα δάνεια να αυξάνεται κατά 42%, και στα δάνεια με υποθήκη 29%, για το έτος 2008 *[Meyer, (2008)]*.

3.1.6 Αύξηση των επιπέδων ένταξης μελών

Η προσβασιμότητα στα δάνεια, τα ανταγωνιστικά επιτόκια και η θεσμική σταθερότητα έχουν μεταφραστεί σε μία αύξηση της ένταξης μελών στους χρηματοοικονομικούς συνεταιρισμούς.

Στις ΗΠΑ η συμμετοχή των μελών, ανήλθε σχεδόν σε 90 εκατομμύρια άτομα το 2008, από 85 που ήταν το 2004. Η Raiffeisen στην Ελβετία ανέφερε ότι το 2008 ξεπέρασε κάθε επέκταση στα 108 χρόνια της ιστορίας της με 150.000 νέα μέλη (αύξηση 7,3% σε σύνολο 1,5 εκατομμυρίων μελών) και με νέες εισροές περίπου 12 δισ. ελβετικών φράγκων στη λιανική, λαμβάνοντας συνολικά από τους πελάτες χρηματικά ποσά πάνω από 100 δισ. ελβετικά φράγκα *[Raiffeisen Switzerland – Annual Report, (2008)]*.

Σε προηγούμενες τραπεζικές κρίσεις, όπως η ασιατική της δεκαετίας του 1990, υπήρξε μία «πτήση προς την ποιότητα» στα ταμιευτήρια. Η αυξανόμενη συμμετοχή των μελών στις συνεταιριστικές τράπεζες υποδηλώνει ότι αυτό επίσης συμβαίνει και στην παρούσα κρίση. Οι καταναλωτές αναζητούν πιο ασφαλείς και πιο ηθικές εναλλακτικές λύσεις στις τράπεζες και στρέφονται σε συνεταιριστικά χρηματοοικονομικά ιδρύματα *[Hyden G., (1988)]*. Η πτώση των χρηματιστηριακών αξιών οδήγησε τους επενδυτές να αποσυρθούν από την αγορά μετοχών και να τοποθετήσουν τα χρήματά τους σε αποταμιευτικούς λογαριασμούς συνεταιρισμών αποταμίευσης και πίστωσης ή αποταμιευτικών ενώσεων *[World Council of Credit Unions, (2008)]*.

3.1.7 Διαμόρφωση επιτοκίων

Καθώς οι τράπεζες συνεχίζουν να υφίστανται τεράστιες απώλειες, αύξησαν τα επιτόκια και μείωσαν τα πιστωτικά όρια στις καταναλωτικές πιστωτικές κάρτες για να καλύψουν μερικά από αυτά τα χρέη.

Οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν έχουν καμία ανάγκη να το κάνουν αυτό, και μία σύγκριση των επιτοκίων στις Ηνωμένες Πολιτείες έδειξε ότι οι συνεταιριστικές τράπεζες διέθεταν διαρκώς καλύτερα ποσοστά από ότι οι άλλες τράπεζες *[O΄ Connell B., (2009)]*. Με άλλα λόγια, οι συνεταιριστικές τράπεζες ικανοποιούν την τρέχουσα ζήτηση της αγοράς για καλές τιμές, χαμηλό ρίσκο και προσωπική εξυπηρέτηση, ενώ οι τράπεζες αυξάνουν τα τέλη για να αναπληρώσουν τις απώλειες *[McDougall, (2008)]*.

Αυτή η διαφορά των αναλογιών δεν αποτελεί απλώς ένα φαινόμενο των Ηνωμένων Πολιτειών, αντιθέτως αποτελεί πραγματικότητα του συνόλου των συνεταιριστικών τραπεζών παγκοσμίως σε περιόδους οικονομικής κρίσης και αναταραχών του τραπεζικού συστήματος.

3.1.8 Συμπερασματικά

Εάν το συνεταιριστικό σύστημα έχει αποσπάσει αυτές τα εντυπωσιακές κριτικές σε μια από τις χειρότερες οικονομικές περιόδους στην ιστορία, αυτό υποδηλώνει ότι υπάρχει βαθύτερη σταθερότητα σε αυτά τα ιδρύματα.

Το Παγκόσμιο Συμβούλιο των Πιστωτικών Ενώσεων (World Council of Credit Unions) αναφέρει ότι «δεν υπάρχει καμία πιστωτική ένωση, οπουδήποτε στο κόσμο, η οποία να έλαβε κυβερνητικά κεφάλαια, ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης». Ωστόσο, υπήρξαν και ελάχιστες περιπτώσεις όπου η κρατική ενίσχυση ήταν απαραίτητη για να αντισταθμίσει τις απώλειες στην αγορά χρήματος. Στην Ευρώπη για παράδειγμα, οι συνεταιριστικές τράπεζες έχουν ικανοποιητικά φερέγγυους δείκτες και δεν αναγκάζονται να καταφεύγουν σε σχέδια αύξησης κεφαλαίου που συνιστούν οι κυβερνήσεις, αν και σε μερικές περιπτώσεις (Αυστρία και Γαλλία) το έχουν κάνει, «με

την πρόθεση της διατήρησης του ρυθμού αύξησης των δανείων, προσαρμοσμένων σε ένα σοβαρά υποβαθμισμένο και επικίνδυνο περιβάλλον» *[DeVries, (2009)]*.

Απώλειες έχουν πραγματοποιηθεί στο επίπεδο των κεντρικών συνεταιριστικών τραπεζών, δηλαδή μόνο στα υψηλότερα επίπεδα των δομών τους και από τις θυγατρικές τους, και όχι σε επίπεδο τοπικών τραπεζών. Η SaskCentral και ο Όμιλος Desjardins στον Καναδά, παρουσίασαν σημαντικές απώλειες, όπως επίσης και η US Central Credit Union και η Federal Credit Union οι οποίες πέρασαν στην επιτήρηση των αμερικάνικων ρυθμιστικών αρχών. Και στην Ευρώπη, και συγκεκριμένα στη Γερμανία η κεντρική συνεταιριστική τράπεζα DZ, ανακοίνωσε απώλειες 1δισ. ευρώ για το έτος 2008, ως συνέπεια επενδύσεων υψηλού ρίσκου. Η DZ είναι μια ανώνυμη εταιρεία που ανήκει σε συνεταιριστικές τράπεζες, οι οποίες κατά συνέπεια μοιράζονται και τις απώλειες της κεντρικής.

Όλα τα παραπάνω παραδείγματα αποτελούν τις εξαιρέσεις. Η συνολική παγκόσμια εικόνα δείχνει ότι πρόκειται για έναν τομέα ο οποίος δεν έχει επηρεαστεί σοβαρά από την κρίση. Διαθέτει υψηλή ρευστότητα και μια υγιή ανάπτυξη των δανείων, με απώλειες οι οποίες θεωρούνται ανεκτές σε ένα βαθμό, συγκρινόμενες με άλλες αντίστοιχες περιόδους κρίσης. Εντούτοις, καθώς η ύφεση βαθαίνει και μακραίνει είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν μια αυξημένη παραβατικότητα στα δάνεια και τελικά να έρθει η πτώση των καταθέσεων των μελών και τα εισοδήματα να αρχίσουν να μειώνονται. Τέλος, εντελώς παράλογα θα πρέπει να ανταγωνιστούν και τη χρεοκοπία των τραπεζών που ανήκουν σε επενδυτές, οι οποίες με τη χρηματοδότηση των κυβερνήσεων κατορθώνουν να προσφέρουν υψηλά επιτόκια αναγκάζοντας και τους υπόλοιπους να ακολουθούν, στοιχείο που αποδεικνύει την ύπαρξη αθέμιτου ανταγωνισμού.

Για την αντιμετώπιση της κρίσης, υπάρχει μια άμεση επικέντρωση στις δραστηριότητες του τομέα. Σε γενικές γραμμές, υπάρχει μια αυξανόμενη αυτοπεποίθηση για το συνεταιριστικό επιχειρηματικό μοντέλο και υπάρχει η αίσθηση ότι πρόκειται για το βασικό παράγοντα στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στο τραπεζικό σύστημα.

3.2 Αξιολόγηση συνεταιριστικών ιδρυμάτων

3.2.1 Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Παρά το συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον που προκαλεί η οικονομική κρίση, υπήρξαν κάποιες πρώτες μελέτες οι οποίες εστίασαν την προσοχή τους και απέδειξαν ότι οι συνεταιριστικές τράπεζες αντιδρούν καλά στην τρέχουσα περίοδο πιστωτικής κρίσης.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Groenveld *(2011)*, οι άμεσες απώλειες και οι διαγραφές των συνεταιριστικών τραπεζών στην Ευρώπη, ως συνέπεια της πιστωτικής κρίσης, εκτιμώνται περίπου στο 8% των συνολικών, το οποίο μάλιστα είναι κατά πολύ χαμηλότερο σε σύγκριση με το μερίδιο της αγοράς των συνεταιριστικών τραπεζών. Και το 2010, ο Boonstra, τονίζει ότι καμία Ευρωπαϊκή τράπεζα δεν έχει αποτύχει αλλά ούτε και έχει εθνικοποιηθεί κατά τη διάρκεια της κρίσης, ενώ αποδίδει το μεγαλύτερο ποσοστό των απωλειών στις διεθνής τους δραστηριότητες, οι οποίες είναι αντίστοιχες με αυτές των εμπορικών τραπεζών. Επίσης ο Boonstra, σημειώνει ότι οι συνεταιριστικές τράπεζες μπορούν να πληγούν περισσότερο από μια οικονομική ύφεση (σε αντίθεση με τις διαχειρίσιμες απώλειες της πιστωτικής κρίσης), εξαιτίας των ισχυρών τους δεσμών με τις τοπικές οικονομίες.

Εκτός όμως από αυτές τις μελέτες, οι οποίες εξετάζουν της επίπτωση της κρίσης στις συνεταιριστικές τράπεζες, ένα αξιοσημείωτο κομμάτι της βιβλιογραφίας έχει εστιάσει την προσοχή του στις διαφορές μεταξύ των συνεταιριστικών τραπεζών και άλλων τραπεζικών ιδρυμάτων όσον αφορά διαφορετικές προοπτικές απόδοσης, όπως για παράδειγμα το κέρδος, το κόστος, την παραγωγή κλπ. *[Goddard et al., (2007)]*. Ωστόσο, τα υφιστάμενα εμπειρικά αποτελέσματα αποτυγχάνουν να παρέχουν ευδιάκριτες αποδείξεις σχετικά με το αν οι εμπορικές τράπεζες ξεπερνούν τις συνεταιριστικές.

Έρευνες οι οποίες εστιάζουν τη προσοχή τους σε συγκεκριμένη χώρα έχουν παρουσιαστεί από τους Altunbas et al. *(2001)* για τη Γερμανία, από τους Bos & Kool *(2006)* για την Ολλανδία, από τους Hasan & Lozano – Vivas *(2002)* για την Ισπανία, ενώ υπάρχουν και μελέτες, όπως αυτές των Girardone et al. *(2009)* και Kontolaimou

& Tsekouras *(2010)*, οι οποίες εξετάζουν και παρουσιάζουν αποτελέσματα από διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες.

Σε αντίθεση με την συντριπτική πλειοψηφία των ήδη υπαρχόντων ερευνών, η τρέχουσα διατριβή δεν ενδιαφέρεται για τη σύγκριση συνεταιριστικών και εμπορικών τραπεζών, αλλά εστιάζει τη προσοχή της στην ανάλυση της αποτελεσματικότητας και την απόδοση των Ευρωπαϊκών συνεταιριστικών τραπεζών (σε 5 ευρωπαϊκές χώρες) χρησιμοποιώντας επικαιροποιημένα δεδομένα, καλύπτοντας περίοδο 5 ετών, πριν τη πιστωτική κρίση έως και το 2009.

3.2.2 Μεθοδολογικό πλαίσιο

Σήμερα, μέσα σε αυτό το γενικό κλίμα της οικονομικής αναταραχής, η ταξινόμηση και η αξιολόγηση των τραπεζών είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Τυπικά, η αξιολόγηση των τραπεζικών ιδρυμάτων υλοποιείται διαμέσου εμπειρικών διαδικασιών οι οποίες συνδυάζουν οικονομικά και ποιοτικά δεδομένα σε έναν συνολικό δείκτη απόδοσης. Εξαιτίας λοιπόν της έλλειψης επαρκούς ιστορικών δεδομένων σχετικά με τις αστοχίες των τραπεζών, τα τραπεζικά συστήματα ταξινόμησης, συνήθως βασίζονταν σε απλές εμπειρικές τεχνικές αξιολόγησης.

Εντούτοις, η εξέχουσα θέση των τραπεζών στο οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον, καθώς και τα αυξημένα ρίσκα που αντιμετωπίζουν, αποτελούν βασικούς παράγοντες για την ανάπτυξη επίσημα δομημένων και ποσοτικών εκτιμήσεων, λαμβάνοντας υπόψη βασικές οικονομικές τους επιδόσεις. Οι Sahajwala & Van den Bergh *(2000)*, παρέχουν μια εκτενής επισκόπηση στα πολυάριθμα συστήματα, τα οποία χρησιμοποιούνται σήμερα στη πράξη.

Μία από τις πιο γνωστές προσεγγίσεις βασίζεται στο πλαίσιο CAMELS, το οποίο λαμβάνει υπόψη του 6 βασικούς συντελεστές: το κεφάλαιο, το ενεργητικό, τη διαχείριση, τα κέρδη, τη ρευστότητα και την ευαισθησία για το κίνδυνο της αγοράς. Συγκεκριμένα κριτήρια σε αυτές τις κατηγορίες συναθροίζονται συνήθως σε ένα απλό μοντέλο σταθμισμένου μέσου.

Αρκετές, είναι και οι πολυκριτήριες τεχνικές που έχουν επίσης χρησιμοποιηθεί για την εκτίμηση της απόδοσης των τραπεζών. Σε μελέτες τους οι Kosmidou & Zopounidis *(2008)*, οι Mareschal & Brans *(1991)*, καθώς και οι Mareschal & Mertens *(1992)*, χρησιμοποίησαν την μεθοδολογία PROMETHEE, ενώ η μεθοδολογία PROMETHEE2 χρησιμοποιήθηκε από τους Doumpos & Zopounidis το 2010. Οι Spathis et al. *(2002)*, και Zopounidis et al. *(1995)* για την αξιολόγηση των τραπεζών χρησιμοποίησαν τεχνικές επιμερισμού. Τη μεθοδολογία Co-plot χρησιμοποίησε το 2000 ο Rahev A. για την αξιολόγηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, και τρία χρόνια αργότερα, το 2003, ο Ho εφάρμοσε την grey relational analysis, ενώ οι Garcia et al. το 2010 εστίασαν την προσοχή τους στο τραπεζικό σύστημα της Ισπανίας, χρησιμοποιώντας goal programming.

Ευρέως διαδεδομένη και ευρέως χρησιμοποιούμενη στην μέτρηση της αποτελεσματικότητας των τραπεζικών ιδρυμάτων είναι και η μεθοδολογία της περιβάλλουσας ανάλυσης δεδομένων (data envelopment analysis). Κάποια ενδεικτικά παραδείγματα ερευνών που χρησιμοποιούν την μεθοδολογία DEA είναι αυτά των Gregoriou et al. *(2008)*, Halkos & Salamouris *(2004)*, Kao & Liu *(2004)* και Thoraneenitiyan & Avkiran *(2009)*.

Αξιοσημείωτη δουλειά έχει επίσης γίνει στην ανάλυση/πρόβλεψη της αξιολόγησης – κατάταξης των τραπεζών χρησιμοποιώντας στατιστικές μεθόδους *[Barros C. et al., (2007) – Derviz A. & Podpiera J., (2008) – Kumar S. & Arora A., (2006)]* και τεχνικές εξόρυξης δεδομένων (data mining) *[Beynon M., (2005) – Griffiths B. & Beynon M., (2005) – Huang et al., (2004) – Lin et al., (2009) – Ravi et al., (2008)]*. Στην πρόσφατη δουλειά των Fethi & Pasiouras *(2010)*, περιέχεται μια ενημερωμένη και περιεκτική ανασκόπηση της ανάλυσης της αποτελεσματικότητας και αξιολόγησης επιδόσεων του τραπεζικού τομέα, επικεντρώνοντας στις εφαρμογές της περιβάλλουσας ανάλυσης δεδομένων (DEA) και άλλων μεθοδολογιών από το χώρο της επιχειρησιακής έρευνας και της τεχνητής νοημοσύνης.

Με την ανάπτυξη και εφαρμογή νέων μεθοδολογιών ο σχεδιασμός των συστημάτων λήψης αποφάσεων είναι επίσης σημαντικός για τον τραπεζικό τομέα. Τέτοια συστήματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε ένα ευρύ πεδίο δραστηριοτήτων μέσα

σε ένα τραπεζικό οργανισμό, ξεκινώντας από εκτίμηση δανεισμού και πιστώσεων, οικονομικό σχεδιασμό και διαχείριση ενεργητικού/παθητικού.

Η προτεινόμενη μέθοδος της παρούσας διατριβής για την αξιολόγηση και ταξινόμηση των συνεταιριστικών τραπεζών είναι η πολυκριτήρια μέθοδος SMAA2, η οποία αναλύεται ακολούθως.

3.2.3 Πολυκριτήρια ανάλυση αποφάσεων (M.C.D.M) & SMAA

Η πολυκριτήρια ανάλυση αποφάσεων περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα τεχνικών για προβλήματα αξιολόγησης, όπου είναι απαραίτητη η πλήρη ιεράρχηση ενός διακριτού συνόλου εναλλακτικών.

Η SMAA – Stochastic Multicriteria Acceptability Analysis *[Lahdelma et al., (1998)]*, παρέχει ένα γενικό πλαίσιο για προβλήματα αξιολόγησης υπό αβεβαιότητα, είναι όμως εφαρμόσιμη και σε ντετερμινιστικά προβλήματα. Η βασική ιδέα της SMAA είναι ότι οι αβεβαιότητες που περιέχονται σε πολυκριτήρια προβλήματα αξιολόγησης μπορούν να ληφθούν υπόψη μέσω προσομοιώσεων. Τέτοιες προσομοιώσεις δίνουν τη δυνατότητα στον αποφασίζοντα να πάρει μια συνολική εικόνα των αποτελεσμάτων αξιολόγησης κάτω από διαφορετικές συνθήκες, σε σχέση με τις παραμέτρους του μοντέλου απόφασης και των δεδομένων αξιολόγησης. Η SMAA μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε κάθε πρόβλημα πολυκριτήριας αξιολόγησης και για διαφορετικούς τύπους προβλημάτων απόφασης (όπως για παράδειγμα προβλήματα επιλογής, κατάταξης, κατηγοριοποίησης ή περιγραφής). Μια συνολική παρουσίαση του πλαισίου μοντελοποίησης της SMAA, των επεκτάσεων της καθώς και των εφαρμογών της, δόθηκε από τους Tervonen και Figueira *(2008)*.

Μια επέκταση του πλαισίου της SMAA είναι η SMAA2 των Lahdelma και Salminen *(2001)*, με σκοπό να χρησιμοποιηθεί σε προβλήματα κατάταξης όπου ένα διακριτό σύνολο εναλλακτικών πρέπει να ταξινομηθεί σε σχέση με τη συνολική τους απόδοση από το καλύτερο προς το χειρότερο. Η SMAA2 πρόκειται για μια μέθοδο που κατατάσσει τις εναλλακτικές από την καλύτερη στη χειρότερη και είναι ανεξάρτητη καθορισμού βάρους στα κριτήρια με τα οποία αξιολογούνται οι εναλλακτικές.

3.2.4 Η μέθοδος SMAA2

Η SMAA2 είναι μέθοδος που επεκτείνει την αρχική SMAA, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις κατατάξεις στην ανάλυση. Ειδικότερα, ενώ η SMAA επικεντρώνεται στην ανάλυση του βαθμού αποδοχής μόνο για την καλύτερη εναλλακτική, η SMAA2 αναλύει το σύνολο των εναλλακτικών ανάλογα με τον τρόπο που αυτές κατατάσσονται.

Η SMAA2 έχει αναπτυχθεί για διακριτά στοχαστικά πολυκριτήρια προβλήματα λήψης αποφάσεων. Εφαρμόζει μια «αντίστροφη» ανάλυση του εύρους σχετικών βαρών των κριτηρίων για να περιγράψει για κάθε εναλλακτική το είδος των προτιμήσεων που οδηγούν στην κατάταξη της εναλλακτικής σε κάποια συγκεκριμένη θέση στην αξιολόγηση. Το πρόβλημα απόφασης αναπαρίσταται ως ένα σύνολο m εναλλακτικών $\{x_1, x_2,..., x_m\}$ που αξιολογούνται στα πλαίσια n κριτηρίων. Η ενσωμάτωση των κριτηρίων γίνεται μέσω μιας γραμμικής συνάρτησης αξιών:

$$V(x_i) = \sum_{j=1}^{n} w_j x_{ij} \tag{1}$$

Η συνάρτηση αξιών αναπαριστά τις επιδόσεις των εναλλακτικών σε μια προκαθορισμένη αριθμητική κλίμακα χρησιμοποιώντας ένα διάνυσμα βαρών w για να ποσοτικοποιήσει τις υποκειμενικές προτιμήσεις των αποφασιζόντων.

Η SMAA2 αναπτύχθηκε για περιπτώσεις όπου ούτε οι διαστάσεις των κριτηρίων ούτε των βαρών είναι γνωστές. Τα εν λόγω κριτήρια αναπαρίστανται από στοχαστικές μεταβλητές ξ_{ij} με συνδυασμένη συνάρτηση πιθανότητας $f_x(\xi)$ στο διάστημα $X \subseteq R^{m*n}$. Οι άγνωστες ή μερικώς γνωστές προτιμήσεις των αποφασιζόντων αναπαρίστανται από μια κατανομή βαρών με συνδυασμένη συνάρτηση πιθανότητας $f_w(w)$ στο εφικτό διάστημα βαρών W. Το διάστημα βαρών μπορεί να προσδιοριστεί ανάλογα με τις ανάγκες, αλλά τυπικά, τα βάρη είναι μη αρνητικά και κανονικοποιημένα ώστε να αθροίζουν στη μονάδα.

Η συνάρτηση αξιών χρησιμοποιείται για να καθορίσει τα στοχαστικά κριτήρια και τις κατανομές βαρών σε κατανομές αξιών $u(\xi_i, w)$. Βασισμένη σε κατανομές αξιών, η

κατάταξη της κάθε εναλλακτικής καθορίζεται ως ένας ακέραιος από την καλύτερη κατάταξη (=1) προς τη χειρότερη (=m) στα πλαίσια της συνάρτησης κατάταξης:

$$rank(i,\xi,w) = 1 + \sum_{k=1}^{m} \rho(u(\xi_k, w) > u(\xi_i, w)) \qquad (2)$$

όπου ρ(true)=1 και ρ(false)=0. Έτσι, η SMAA2 βασίζεται στην ανάλυση των στοχαστικών παραμέτρων που οδηγούν στην κατάταξη της εναλλακτικής x_i στη θέση r:

$$W_i^r(\xi) = \{w \in W \mid rank(i,\xi,w) = r\} \qquad (3)$$

Η πρώτη μέτρηση της SMAA2 είναι ο δείκτης αποδοχής της κατάταξης (rank acceptability index – RAI) b_i^r, ο οποίος μετρά τις διαφορετικές προτιμήσεις (σταθμίσεις των κριτηρίων) που οδηγούν στην κατάταξη της x_i στη θέση r. Είναι το ποσοστό όλων των εφικτών βαρών που κάνουν μια εναλλακτική αποδεκτή για μια συγκεκριμένη κατάταξη. Ο δείκτης b_i^r υπολογίζεται αριθμητικά ως ένα πολυδιάστατο ολοκλήρωμα από τις κατανομές των κριτηρίων και των συντελεστών στάθμισης, όπως φαίνεται ακολούθως:

$$b_i^r = \int_{\xi \in X} f_X(\xi) \int_{w \in W_i^r(\xi)} f_W(W)\, dw\, d\xi \qquad (4)$$

Οι καλύτερες εναλλακτικές είναι αυτές με τις υψηλότερες αποδοχές για τις καλύτερες κατατάξεις. Οι δείκτες αποδοχής της κατάταξης ανήκουν στο διάστημα [0,1], όπου το 0 δείχνει ότι η εναλλακτική ποτέ δεν θα αποκτήσει μια δεδομένη σειρά στην κατάταξη και το 1 δείχνει ότι θα αποκτήσει τη δεδομένη κατάταξη με κάθε επιλογή από τα βάρη.

Ο πρώτος δείκτης αποδοχής της κατάταξης b_i^1 ονομάζεται δείκτης αποδοχής (acceptability index) a_i. Ο δείκτης αποδοχής είναι ενδιαφέρον, γιατί είναι μη μηδενικός για στοχαστικά αποτελεσματικές εναλλακτικές (εναλλακτικές που είναι αποτελεσματικές με κάποιες τιμές για τις μετρήσεις των στοχαστικών κριτηρίων) και

μηδενικός για μη αποτελεσματικές εναλλακτικές. Ο δείκτης αποδοχής όχι μόνο προσδιορίζει τις αποτελεσματικές εναλλακτικές, αλλά μετρά και την ισχύ της αποτελεσματικότητας θεωρώντας την αβεβαιότητα των κριτηρίων και των προτιμήσεων των αποφασιζόντων.

Η χρήση του δείκτη αποδοχής, μπορεί να επεκταθεί ώστε να λάβει υπόψη όχι απλά τις περιπτώσεις όπου μια εναλλακτική κατατάσσεται ως η καλύτερη επιλογή, αλλά το σύνολο των περιπτώσεων στις οποίες η εναλλακτική κατατάσσεται στις k καλύτερες επιλογές (k best ranks (kbr) acceptabilities – BRA):

$$a_i^k = \sum_{r=1}^{k} b_i^r \tag{5}$$

Ο δείκτης a_i^k είναι η μέτρηση των διαφορετικών αξιολογήσεων που οδηγούν που οδηγούν στην κατάταξη της εναλλακτικής x_i σε κάποια από τις k καλύτερες επιλογές. Το διάστημα βάρους που οδηγεί στην κατάταξη μιας εναλλακτικής στις πρώτες k καλύτερες επιλογές μπορεί να περιγραφεί στα πλαίσια του διανύσματος μέσου βάρους, w_i^k. Το διάνυσμα μέσου βάρους (central weight vector) w_i^k είναι το προσδοκώμενο κέντρο βάρους (centroid) των συντελεστών στάθμισης που οδηγούν στην κατάταξη της εναλλακτικής x_i στις καλύτερες k επιλογές. Το διάνυσμα μέσου βάρους αναπαριστά τις προτιμήσεις μιας «τυπικής» διαδικασίας λήψης αποφάσεων υποστηρίζοντας αυτή την εναλλακτική. Τα μέσα βάρη των διαφορετικών εναλλακτικών μπορούν να παρουσιαστούν στους αποφασίζοντες έτσι ώστε να τους βοηθήσουν να καταλάβουν πως τα διαφορετικά βάρη ανταποκρίνονται σε διαφορετικές επιλογές με το μοντέλο προτίμησης. Το διάνυσμα μέσου βάρους υπολογίζεται αριθμητικά ως το ακόλουθο πολυδιάστατο ολοκλήρωμα:

$$w_i^k = \int_X f(\xi) \sum_{r=1}^{k} \int_{W_i^r(\xi)} f(w) w dw d\xi / \alpha_i^k \tag{6}$$

Επιπλέον μπορεί να υπολογιστεί ο παράγοντας εμπιστοσύνης (confidence factor) p_i^k για τη μέτρηση της πιθανότητας η εναλλακτική x_i να καταταχθεί στις πρώτες k θέσεις

της αξιολόγησης με βάση το διάνυσμα μέσου βάρους. Ο παράγοντας εμπιστοσύνης υπολογίζεται ως το ακόλουθο ολοκλήρωμα:

$$p_i^k = \int_{\xi: rank(\xi_i, w_i^k) \le k} f(\xi) d\xi \tag{7}$$

Οι παράγοντες εμπιστοσύνης μπορούν παρομοίως να υπολογιστούν για κάθε δεδομένο διάνυσμα βάρους. Οι παράγοντες εμπιστοσύνης υπολογίζουν αν οι μετρήσεις των κριτηρίων είναι αρκετά ακριβείς για να διακρίνουν τις αποτελεσματικές εναλλακτικές *[Lahdelma & Salminen, (2001), Lahdelma & Tervonen, (2007)]*.

Το πρόβλημα της σύγκρισης των εναλλακτικών στα πλαίσια των αποδοχών της κατάταξής τους είναι ακόμα ένα πολυκριτήριο πρόβλημα απόφασης. Μια συμπληρωματική προσέγγιση είναι ο συνδυασμός των αποδοχών των κατατάξεων σε δείκτες ολικής αποδοχής a_i^h για κάθε έναλλακτική χρησιμοποιώντας τον ακόλουθο τύπο:

$$\mathrm{a}_i^h = \sum_r a^r b_i^r \tag{8}$$

Όπου τα a^r ονομάζονται μεταβάρη (metaweights). Υπάρχουν αρκετές πιθανές επιλογές για τα μεταβάρη. Εάν τεθεί α=(1, 2, …, m), τότε ο ολικός δείκτης αποδοχής ταυτίζεται με την αναμενόμενη κατάταξη για κάθε εναλλακτική.

Τα μεταβάρη είναι μη αρνητικά, κανονικοποιημένα και δεν αυξάνονται όταν αυξάνεται η κατάταξη (π.χ. $a^1 \ge a^2 \ge \ldots \ge a^m \ge 0$). Μια καλή επιλογή μεταβαρών θα μπορούσε να κυμανθεί μεταξύ της περίπτωσης α=(1, 0, …, 0) που αντιστοιχεί στον αρχικό δείκτη αποδοχής της απλής μεθόδου SMAA και της περίπτωσης α=(1, 1, …, 1) η οποία δεν διαφοροποιεί τις διάφορες κατατάξεις που λαμβάνουν οι εναλλακτικές. Οι πιθανές επιλογές που ανταποκρίνονται στη θεώρηση αυτή είναι τα γραμμικά βάρη $a^r = (m-r)/(m-1)$, τα ανάστροφα βάρη $a^r = 1/r$ και τα κεντρικά βάρη $a^r = \sum_{i=r}^{m} 1/i / \sum_{i=1}^{m} 1/i$.

Το επόμενο σχήμα (Σχήμα 3.1) απεικονίζει τις διαφορές των γραμμικών, αναστροφών και μέσων βαρών για 8 κατατάξεις. Παρατηρείται ότι τα γραμμικά βάρη δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στις μέτριες κατατάξεις, ενώ τα ανάστροφα και μέσα βάρη δίνουν εμφάνιση στις καλύτερες κατατάξεις. Τα ανάστροφα βάρη, συγκριτικά με τα μέσα βάρη, κατανέμουν τα βάρη πιο όμορφα στις χειρότερες κατατάξεις *[Lahdelma & Salminen, (2001)]*.

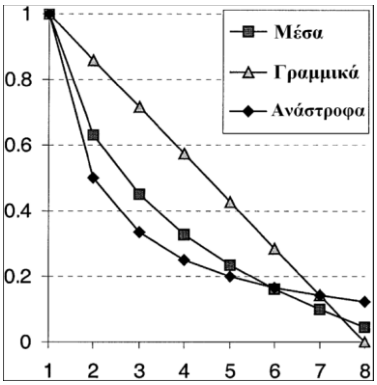

Σχήμα 3.1 Μεταβάρη (metaweights) για συνδυασμό των δεικτών αποδοχής της κατάταξης [Lahdelma & Salminen, (2001)]

Στη παρούσα μελέτη χρησιμοποιείται ένα πιο γενικό μοντέλο συνάρτησης αξιών:

$$V(X_i) = \sum_{j=1}^{n} w_j v_j(x_{ij}) \tag{9}$$

Όπου $v_j(.)$ είναι η συνάρτηση μερικής αξίας (marginal value function) για το κριτήριο j, κανονικοποιημένη στο διάστημα [0,1]. Αυτό το μοντέλο αποτελεί γενίκευση του γραμμικού {εξίσωση: (1)} που παρουσιάστηκε παραπάνω, χωρίς την υπόθεση της γραμμικότητας.

Με βάση αυτό το μοντέλο, οι υπό εξέταση εναλλακτικές μπορούν να ταξινομηθούν από τη καλύτερη στη χειρότερη με βάση την συνολική τους απόδοση (καλύτερες εναλλακτικές είναι αυτές με τη μεγαλύτερη συνολική απόδοση, το μεγαλύτερο σκορ).

Η συνάρτηση μερικής αξίας παρέχει μια ανάλυση της συνολικής απόδοσης μιας εναλλακτικής σε σχέση με ένα σύνολο κριτηρίων και μπορεί να έχει οποιαδήποτε μονότονη μορφή (αύξουσα/φθίνουσα – μη φθίνουσα για κριτήρια μεγιστοποίησης). Για να μην επιβληθούν άλλοι περιορισμοί στη μορφή της συνάρτησης μερικής αξίας,

εφαρμόζεται μια κατά τμήματα γραμμική προσέγγιση *[Jacquet-Lagreze & Siskos, (1982)]*. Πιο συγκεκριμένα το εύρος του κάθε κριτηρίου j διαιρείται σε k_j υποδιαστήματα που ορίζονται από τα σημεία $b_0^j < b_1^j < \ldots < b_{k_j-1}^j < b_{k_j}^j$, όπου το b_0^j και το b_{k_j} είναι αντίστοιχα η ελάχιστη και η μέγιστη τιμή του κριτηρίου j στο σύνολο των δεδομένων. Στη συνέχεια, υποθέτοντας ότι η επίδοση x_{ij} της τράπεζας i για το κριτήριο j ανήκει στο υποδιάστημα $[b_{l-1}^j, b_l^j]$ (για κάποιο l που ανήκει από {1, …, k_j}) η οριακή τιμή μπορεί να οριστεί ως:

$$v_j(x_{ij}) = v_j(b_{l-1}^j) + [v_j(b_l^j) - v_j(b_{l-1}^j)\frac{x_{ij} - b_{l-1}^j}{b_l^j - b_{l-1}^j} \qquad (10)$$

Με αυτή τη προσέγγιση στη μοντελοποίηση, το πλαίσιο προσομοίωσης SMAA2 υλοποιείται για την αξιολόγηση των συνεταιριστικών τραπεζών στη βάση διαφορετικών σεναρίων για το μοντέλο αξιολόγησης. Πιο συγκεκριμένα, κάθε σενάριο εμπλέκει την κατασκευή μιας τυχαίας προσθετικής συνάρτησης τιμών μέσω των ακόλουθων 2 βημάτων:

1. Για κάθε κριτήριο j, μια τυχαία συνάρτηση μερικής αξίας κατασκευάζεται δημιουργώντας k_j-1 ομοιόμορφα κατανεμημένους τυχαίους αριθμούς στο (0,1), οι οποίοι ταξινομούνται και μετά ανατίθενται στο $v_j(b_1^j), v_j(b_2^j), \ldots, v_j(b_{k_j-1}^j)$. Για την κανονικοποίηση της συνάρτησης, οι τιμές $v_j(b_0^j)$ και $v_j(b_{k_j}^j)$ παίρνουν την τιμή 0 και 1 αντίστοιχα. Σε όλες τις προσομοιώσεις χρησιμοποιούνται 4 υποδιαστήματα για τα κριτήρια (δηλαδή: k_j=4, για κάθε j=1,…,n) οριζόμενα με βάση το 25%, 50% και 75% εκατοστημόριο των δεδομένων.

2. Διαμορφώνονται τυχαίοι συντελεστές παραχώρησης των κριτηρίων w_1, …, w_n, έτσι ώστε $w_j \geq \varepsilon$ $(\forall j = 1, \ldots, n)$ και $\sum_{j=1}^{n} w_j = 1$. Στη παρούσα μελέτη, το ε ορίζεται ίσο με 0,01 με σκοπό να εξαιρεθούν μη ρεαλιστικά σενάρια, όπου ένα κριτήριο γίνεται σχεδόν ακατάλληλο/άσχετο για την αξιολόγηση.

Η παραπάνω προσομοίωση επαναλαμβάνεται S φορές (σενάρια, προσομοιώσεις). Σε κάθε εκτέλεση, οι τράπεζες αξιολογούνται το κατασκευασμένο additive value model και κατατάσσονται με βάση τις ολικές τιμές τους σε φθίνουσα σειρά. Δηλαδή, η καλύτερη τράπεζα παίρνει το βαθμό 1, ενώ η χειρότερη το βαθμό m (υποθέτοντας ότι δεν υπάρχουν ισοβαθμίες).

Μετά την ολοκλήρωση της προσομοίωσης τα αποτελέσματα για κάθε τράπεζα i συνοψίζονται με βάση τον ολικό δείκτη αποδοχής της σχέσης (8).

Κεφάλαιο 4

Δεδομένα & μεταβλητές

4.1 Επιλογή δείγματος

Το δείγμα αυτής της μελέτης, όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή αφορά 198 Ευρωπαϊκές συνεταιριστικές τράπεζες κατά την περίοδο 2005 – 2009.

Στο σύνολο αυτών των 198 συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων, μόνο οι 13 είναι ελληνικές, ενώ οι υπόλοιπες 185 είναι συνεταιριστικές τράπεζες με έδρα τέσσερις από τις πιο ανεπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο αριθμός αυτών των τραπεζών που συμπεριλαμβάνονται στη μελέτη ποικίλει από χώρα σε χώρα. Μάλιστα, είναι λογικό στις μεγαλύτερες και οικονομικά εύρωστες χώρες να αντιστοιχούν περισσότερες τράπεζες.

Συγκεκριμένα λοιπόν, το δείγμα, όπως αναπαριστάται λεπτομερώς στον παρακάτω πίνακα, αποτελείται συνολικά από 990 παρατηρήσεις, οι οποίες καλύπτουν το χρονικό διάστημα από το 2005 έως και το 2009.

Χώρα \ Έτος	2005	2006	2007	2008	2009	Συνολικά
Γερμανία	*90*	*90*	*90*	*90*	*90*	**450**
Γαλλία	*67*	*67*	*67*	*67*	*67*	**335**
Ιταλία	*21*	*21*	*21*	*21*	*21*	**105**
Ισπανία	*7*	*7*	*7*	*7*	*7*	**35**
Ελλάδα	*13*	*13*	*13*	*13*	*13*	**65**
Συνολικά	**198**	**198**	**198**	**198**	**198**	**990**

Πίνακας 4.1 Αριθμός Τραπεζών & Παρατηρήσεων στο Δείγμα

Η διαδικασία επιλογής του δείγματος είχε ως στόχο την επιλογή ενός ικανοποιητικού αριθμού τραπεζών με πλήρη στοιχεία, εξαιρώντας από αυτό έτη και τράπεζες με ελλιπή στοιχεία. Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση του παραπάνω δείγματος των 198 συνεταιριστικών τραπεζών, συγκεντρώθηκαν, από τη διεθνή βάση δεδομένων **Bankscope**, της εταιρείας Bureau Van Dijk, για τα ξένα

πιστωτικά ιδρύματα της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Ισπανίας, ενώ στην περίπτωση των ελληνικών ως πηγές άντλησης δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν ο διαδικτυακός τόπος της ένωσης συνεταιριστικών τραπεζών καθώς και οι ετήσιοι απολογισμοί κάθε μίας εξ αυτών.

4.2 Παρουσίαση & ανάλυση δείγματος

Η πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών χωρών, σύμφωνα και με την ανάλυση που ακολουθεί, διαθέτει μία χαρακτηριστική δομή «πυραμίδας» πάνω στην οποία στηρίζεται η ανάπτυξη της συνεταιριστική πίστης. Στην κορυφή της πυραμίδας βρίσκεται το κεντρικό ίδρυμα, ενώ ακολουθούν τα περιφερειακά και στη συνέχεια τα τοπικά τραπεζικά ιδρύματα.

Συγκεκριμένα, η επιτυχή εξάπλωση του θεσμού των συνεταιριστικών τραπεζών σε τοπικό επίπεδο, οδήγησε στην ανάγκη ύπαρξης ενός συντονιστικού οργάνου για την αποτελεσματική λειτουργία του συνόλου. Δημιουργήθηκαν λοιπόν περιφερειακά κεντρικά όργανα τα οποία αποτέλεσαν το δεύτερο επίπεδο λειτουργίας του συστήματος. Έπειτα κάποιοι προχώρησαν και στην ίδρυση ενός εθνικού κεντρικού ιδρύματος το οποίο αποτέλεσε την τρίτη βαθμίδα, αλλά και το κορυφαίο συνεταιριστικό όργανο της εκάστοτε χώρας αντίστοιχα.

~ Γερμανία ~

Η συνεταιριστική πίστη στη Γερμανία λειτουργεί σε τρία επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο αποτελούν οι τοπικές τράπεζες (Volksbanken & Raiffeisenbanken), το δεύτερο οι περιφερειακές τράπεζες, ενώ το τρίτο είναι το κεντρικό ίδρυμα με την επωνυμία Deutsche Zentral-Genossenschaftbank (DZ Bank).

Η DZ Bank είναι η τέταρτη μεγαλύτερη τράπεζα στη Γερμανία, με βάση το ενεργητικό, και αποτελεί το κεντρικό πιστωτικό ίδρυμα για περισσότερες από 900 συνεταιριστικές τράπεζες. Ως ο κύριος φορέας παροχής υπηρεσιών για τις συνεταιριστικές τράπεζες, έχει την υποχρέωση να προωθεί όλο το γερμανικό συνεταιριστικό κίνημα και να εξασφαλίζει ρευστότητα.

Παράλληλα, η DZ Bank είναι το κεντρικό ίδρυμα που παρέχει όλες τις εξειδικευμένες οικονομικές υπηρεσίες (στεγαστικά δάνεια, leasing, υπηρεσίες ασφαλειών κ.λ.π.) ενώ τέλος, επενδύει τα πλεονάσματα ρευστού του συστήματος σε χρηματιστηριακές και κεφαλαιακές αγορές τόσο στη Γερμανία όσο και στο εξωτερικό, εκδίδει ομόλογα εξασφαλίζοντας έτσι την αύξηση των μακροπρόθεσμων κεφαλαίων και ενισχύει και προωθεί τον τομέα των δανείων των περιφερειακών και των τοπικών συνεταιριστικών τραπεζών.

~ Γαλλία ~

Οι συνεταιριστικές τράπεζες στην Γαλλία είναι τριών ειδών:

1. Credit Agricole
2. Credit Mutuel
3. Banques Populaires

(1) Η Credit Agricole αποτελεί ένα δίκτυο τοπικών συνεταιριστικών τραπεζών, περιφερειακών καθώς και της Caisse Nationale de Credit Agricole (CNCA), η οποία αποτελεί το κεντρικό ίδρυμα με έδρα το Παρίσι. Συνεπώς, λειτουργεί σε τρία επίπεδα.

Οι περιφερειακές τράπεζες επικουρούν τις τοπικές στις συναλλαγές τους, και πραγματοποιούν απευθείας συναλλαγές τόσο με οργανισμούς όσο και με ιδιώτες. Ωστόσο, αυτόνομα, μπορούν να χορηγήσουν μόνο βραχυπρόθεσμα δάνεια, ενώ, όσον αφορά τα μακροπρόθεσμα δάνεια απαιτείται και η συγκατάθεση της CNCA. Βασικό μέλημα είναι η εφαρμογή των καινοτομιών στον τομέα της πληροφορικής.

Η CNCA, κατέχει το δικαίωμα να εποπτεύει και να διενεργεί ελέγχους στις περιφερειακές τράπεζες, να διαχειρίζεται όλες τις καταθέσεις ταμιευτηρίου τους και τέλος αποτελεί τη μόνη τράπεζα του δικτύου που είναι εξουσιοδοτημένη να συναλλάσσεται με το εξωτερικό.

(2) Η Credit Mutuel, λειτουργεί και αυτή σε τρία επίπεδα, με τις τοπικές, τις περιφερειακές τράπεζες και το κεντρικό ίδρυμα που είναι η Caisse Centrale du Credit Mutuel (CCCM) με έδρα το Παρίσι.

Αυτά τα τρία επίπεδα απαρτίζουν ένα καλά οργανωμένο σύστημα ρευστότητας. Οι τοπικές τράπεζες έχουν ιδρύσει τις περιφερειακές και το κεντρικό ίδρυμα, ενώ είναι υποχρεωμένες να κρατούν το 50% των αποθεμάτων τους στις αντίστοιχες περιφερειακές, οι οποίες με τη σειρά τους προωθούν το 2% των αποθεμάτων τους στη CCCM.

Κύρια καθήκοντα των περιφερειακών τραπεζών είναι να διαχειρίζονται τη ρευστότητα, να διενεργούν τις συναλλαγές πληρωμών και να προωθούν την ανάπτυξη τεχνολογικού εξοπλισμού. Ενώ ο βασικός στόχος του κεντρικού ιδρύματος είναι να προωθεί την επέκταση των Credit Mutuel στη Γαλλία, η οποία αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι δεν λειτουργεί σε διεθνές επίπεδο και οι ξένες συναλλαγές πραγματοποιούνται μέσω του δικτύου των περιφερειακών τραπεζών.

(3) Σε αντίθεση με τις προηγούμενες, η Banques Populaires λειτουργεί σε δύο επίπεδα. Από τη μια οι περιφερειακές τράπεζες και από την άλλη το κεντρικό ίδρυμα, Caisse Centrale des Banques Populaires (CCBP), βασική υποχρέωση του οποίου είναι η διαχείριση της ρευστότητας των περιφερειακών τραπεζών.

Η κεντρική τράπεζα (CCBP) επίσης, παρέχει και τεχνολογική υποστήριξη στο δίκτυο, ενώ όσον αφορά τις συναλλαγές με το εξωτερικό, συντονίζει όλες τις δραστηριότητες και είναι αυτή που εκπροσωπεί στα διεθνή οικονομικά κέντρα μέσω υποκαταστημάτων ή αντιπροσωπειών στο εξωτερικό.

~ Ιταλία ~

Στην Ιταλία η συνεταιριστική πίστη χωρίζεται στην αγροτική πίστη, κατά το σύστημα Raiffeisen, και στην αστική πίστη, κατά στο σύστημα Schulze-Delitzsch. Το πρώτο είδος λειτουργεί σε τρία επίπεδα, ενώ το δεύτερο σε δύο. Ειδικότερα:

(1) Στον αγροτικό τομέα λειτουργούν περιφερειακές και τοπικές τράπεζες, με κεντρικό ίδρυμα το Istituto di Credito delle Casee Rurali ed Artigiane (ICCREA) με έδρα τη Ρώμη και έτος ίδρυσης το 1963. Το κεφάλαιό του ανήκει σε όλες τις τοπικές συνεταιριστικές τράπεζες.

Το κεντρικό ίδρυμα, λειτουργεί πρώτα και κύρια ως επαναχρηματοδότης και παρακαταθέτης για λογαριασμό των τοπικών συνεταιριστικών τραπεζών, διαχειρίζεται χρεόγραφα, συμβουλεύει και παρέχει τεχνική υποστήριξη, ενώ τέλος εκπροσωπεί στις διεθνείς διατραπεζικές δραστηριότητες όλες τις τοπικές τράπεζες.

(2) Στον αστικό τομέα υπάρχουν οι λαϊκές τράπεζες και η κεντρική με την επωνυμία Istituto Centrale delle Branche Popolari Italiane, στη Ρώμη και το Μιλάνο.

Μέτοχοι του κεντρικού ιδρύματος είναι οι ίδιες οι συνεταιριστικές τράπεζες που εξυπηρετεί. Η σπουδαιότητά του έγκειται κυρίως στη δραστηριοποίησή του στο σύστημα σύνδεσης τραπεζών, στον έλεγχο και στην εκκαθάριση λογαριασμών, ενώ τέλος για τις μικρότερες συνεταιριστικές τράπεζες λειτουργεί επίσης και ως ρυθμιστής ρευστότητας και χειριστής των συναλλαγών με το εξωτερικό.

~ Ισπανία ~

Στην Ισπανία οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν καταλαμβάνουν μερίδιο αγοράς αντίστοιχο με αυτό που έχουν στη Γερμανία ή στη Γαλλία. Εδώ σε αντίθεση με άλλες ανεπτυγμένες χώρες, η εξέλιξη των συνεταιριστικών τραπεζών είναι πολύ πρόσφατη. Παρόλα αυτά έχουν υλοποιήσει σημαντικά βήματα όσον αφορά την ανάπτυξη, την οργάνωση και τη λειτουργία τους.

Τα συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα στην Ισπανία είναι τριών ειδών:

(α) Rural Savings Banks

(β) Popular Savings Banks

(γ) Professional Savings Banks

γεγονός που αποδεικνύει την έντονη εξειδίκευση που παρουσιάζουν, ανάλογα με τον τομέα στον οποίο δραστηριοποιούνται. Και τα τρία αυτά είδη συνεταιριστικών τραπεζών είναι μέλη στο «Union Nacional de Cooperativas de Credito» (UNACC) το οποίο αποτελεί ένα πλήρως αναγνωρισμένο μέλος του European Group of Banking Co-operatives.

Οι Rural Savings Banks, αποτελούν τις πιο καταξιωμένες στο χώρο σε όλα τα επίπεδα και από άποψη μεγέθους αλλά και από άποψη όγκου συναλλαγών. Με απλά λόγια αποτελούν από μόνες τους ένα συνεταιριστικό τραπεζικό σύστημα. Το 1989 η δημιουργία του γκρουπ "Caja Rural" – Rural Savings Banks Group, σηματοδότησε την ενοποίηση των συνεταιριστικών τραπεζών. Η δημιουργία του, στο οποίο ανήκει το 96% των Rural Savings Banks, ήταν πολύ σημαντική στην ολοκλήρωση του ισπανικού συνεταιριστικού κινήματος. Βασικός σκοπός ήταν η καθιέρωση πιο ισχυρών δεσμών μεταξύ των ιδρυμάτων, για τη βελτίωση της δομής και της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος. Σήμερα, το γκρουπ Caja Rural αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά τραπεζικά γκρουπ στην Ισπανία.

Ωστόσο τον κεντρικό συντονισμό των συνεταιριστικών ιδρυμάτων στην Ισπανία τον κατέχει το κεντρικό ίδρυμα, με την επωνυμία Banco Cooperativo Espanol (BCE), το οποίο ιδρύθηκε το 1990 και προσφέρει κεντροποιημένες τραπεζικές υπηρεσίες σε όλα τα μέλη. Μάλιστα, αξίζει να σημειωθεί ότι το 85% της BCE ανήκει στις Rural Savings Banks, ενώ η γερμανική DZ Bank κατέχει το υπόλοιπο 15%.

~ Ελλάδα ~

Η συνεταιριστική πίστη στην Ελλάδα, διαφέρει από αυτές των ανεπτυγμένων χωρών της Ευρώπης. Η δομή «πυραμίδας» στα ελληνικά συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα δεν έχει καμία εφαρμογή.

Εδώ όλες οι συνεταιριστικές τράπεζες κατατάσσονται στο ίδιο επίπεδο λειτουργίας. Η Πανελλήνια Τράπεζα καθώς και η Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών δεν αποτελούν ξεχωριστό επίπεδο, αλλά ούτε και το κεντρικό πιστωτικό ίδρυμα, με την έννοια που αυτό παρουσιάζεται σε άλλες χώρες. Στην Ελλάδα η δημιουργία της Ένωσης Συνεταιριστικών Τραπεζών καθώς και της Πανελλήνιας Τράπεζας Α.Ε. ήταν αποτέλεσμα της αναζήτησης των συνεταιριστικών τραπεζών για στρατηγικές αύξησης του μεγέθους, για εξερεύνηση κεφαλαίων, για ανάπτυξη του δικτύου τους και για βελτίωση της ανταγωνιστικής τους θέσης. Αναλυτικότερα, η Πανελλήνια παράλληλα με τις καθιερωμένες τραπεζικές της δραστηριότητες έχει ως βασικό σκοπό την παροχή, προς όλα τα μέλη, υποστήριξης, τεχνογνωσίας και υπηρεσιών που λόγω μεγέθους και κόστους δεν μπορεί από μόνη της η κάθε τράπεζα να αναπτύξει. Από

την άλλη η Ένωση (Ε.Σ.Τ.Ε) αποτελεί το όργανο εκπροσώπησης, υποστήριξης και ανάπτυξης της συνεταιριστικής πίστης στη χώρα.

Συνεπώς, η Πανελλήνια και η Ε.Σ.Τ.Ε. προσφέρουν στις συνεταιριστικές τράπεζες τα πλεονεκτήματα ενός μεγάλου τραπεζικού ομίλου, χωρίς όμως να κατέχουν το τίτλο του κεντρικού τραπεζικού ιδρύματος του γκρουπ των συνεταιριστικών τραπεζών.

Όσον αφορά τώρα την τρέχουσα μελέτη και την επιλογή του δείγματος, αναφέρθηκε και προηγουμένως ότι από τα συνολικά 16 συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούσαν την πενταετία 2005 έως και 2009 στην Ελλάδα, μόνο τα 13 συμπεριλήφθηκαν στη διεξαγωγή των αποτελεσμάτων, και αυτό εξαιτίας της αδυναμίας που ανέκυψε κατά την αναζήτηση των δεδομένων στα εν λόγω έτη.

Συγκεκριμένα, στο δείγμα συμπεριλήφθηκαν στοιχεία από τις κάτωθι τράπεζες:

Συνεταιριστική Τράπεζα Δράμας	**1999**
Συνεταιριστική Τράπεζα Δωδεκανήσου	**1995**
Συνεταιριστική Τράπεζα Ευβοίας	**1998**
Συνεταιριστική Τράπεζα Ηπείρου	**1993**
Συνεταιριστική Τράπεζα Θεσσαλίας	**1998**
Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας	**1993**
Συνεταιριστική Τράπεζα Λέσβου – Λήμνου	**1999**
Συνεταιριστική Τράπεζα Έβρου	**1996**
Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα	**1994**
Συνεταιριστική Τράπεζα Πελοποννήσου	**1998**
Συνεταιριστική Τράπεζα Πιερίας	**1998**
Συνεταιριστική Τράπεζα Σερρών	**2004**
Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων	**1995**

Πίνακας 4.2 Ελληνικά συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα & έτος ίδρυσης

4.3 Ανάλυση δεδομένων & κριτήρια αξιολόγησης

Για την ανάλυση του προαναφερθέντος δείγματος τραπεζών, καθοριστικής σημασίας θεωρείται η επιλογή των κατάλληλων κριτηρίων αξιολόγησης.

Όπως διατυπώθηκε και στην αρχή του κεφαλαίου, τα στοιχεία του δείγματος, για τα μεν ξένα πιστωτικά ιδρύματα συγκεντρώθηκαν από τη βάση δεδομένων Bankscope,

ενώ αυτά των 13 ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών, εξήχθησαν από τους ισολογισμούς, τους λογαριασμούς αποτελεσμάτων χρήσεως καθώς και από τον ιστότοπο της Ένωσης Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδος – Ε.Σ.Τ.Ε., με την προοπτική να χρησιμοποιηθούν στον υπολογισμό των κατάλληλων χρηματοοικονομικών δεικτών, οι οποίοι θα λειτουργήσουν και ως κριτήρια αξιολόγησης.

Κάποια από τα στοιχεία αυτά, για όλες τις τράπεζες που συμπεριλαμβάνονται στο δείγμα, είναι: το Σύνολο Ενεργητικού (Total Assets), οι Καταθέσεις (Deposits & Short term funding), τα Ίδια Κεφάλαια (Equity), τα Τοκοφόρα Στοιχεία Ενεργητικού (Other Earning Assets), τα Πάγια Στοιχεία (Fixed Assets), οι Λογαριασμοί εκτός Ισολογισμού (Off Balance Sheet Items), οι Βραχυπρόθεσμες Επενδύσεις – Απαιτήσεις & Διαθέσιμα (Liquid Assets), τα Έξοδα εκτός τόκων (Overheads), τα Αποτελέσματα Χρήσης προ Φόρου Εισοδήματος (Profit Before Tax), οι Χορηγήσεις (Total Customer Loans), οι Τόκοι και τα Εξομοιούμενα Έξοδα (Interest Expense), οι Δαπάνες Προσωπικού (Personnel Expenses), Άλλα Λειτουργικά Έξοδα (Other Operating Expenses) καθώς και οι Προβλέψεις (Loan Loss Provisions).

Είναι προφανές λοιπόν ότι, αποκλειστικά και μόνο με αυτά τα χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά δεν είναι δυνατόν να εξαχθούν σημαντικά αποτελέσματα. Στην τρέχουσα διατριβή, για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των συνεταιριστικών τραπεζών διαμέσου πολυκριτήριας μεθοδολογίας, από αυτά τα διαθέσιμα χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά θα υπολογιστούν και οι κατάλληλοι χρηματοοικονομικοί δείκτες.

Εύκολα μπορούν να κατασκευαστούν πολλές κατηγορίες χρηματοοικονομικών δεικτών παίρνοντας απλά μια σχέση ανάμεσα σε δύο αριθμούς, αρκεί φυσικά αυτή η σχέση να υφίσταται. Πρέπει λοιπόν να υπολογιστούν εκείνοι οι δείκτες οι οποίοι θα μετρούν την αποδοτικότητα και θα περιγράφουν δυναμικά τις δραστηριότητες των τραπεζικών ιδρυμάτων του δείγματος.

Ένα σύνολο από οκτώ χρηματοοικονομικούς δείκτες επιλέχθηκε για να χρησιμοποιηθεί ως κριτήρια στην αξιολόγηση του διαθέσιμου δείγματος των πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι εν λόγω δείκτες, επιλέχθηκαν πρώτα από όλα με βάση τα

διαθέσιμα χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά, καθώς και βάσει της σχετικότητας τους με την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των τραπεζών σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία.

Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει αναλυτικά αυτούς τους οκτώ χρηματοοικονομικούς δείκτες που υπολογίστηκαν για κάθε μια από τις 198 συνεταιριστικές τράπεζες του δείγματος.

Σύνολο Χορηγήσεων / Σύνολο Ενεργητικού	Προσδιορίζει το ποσοστό του ενεργητικού της τράπεζας που έχει άμεση σχέση με χορηγήσεις – Όσο υψηλότερη είναι ή τιμή τόσο μικρότερη θα είναι η ρευστότητα, ενδεχόμενο που θεωρείται αρνητικό
Σύνολο Ίδιων Κεφαλαίων/Σύνολο Ενεργητικού	Εκφράζει το ποσοστό του Ενεργητικού που χρηματοδοτείται από τα Ίδια Κεφάλαια και χρησιμοποιείται για την εκτίμηση της κεφαλαιακής επάρκειας – Υψηλή τιμή σημαίνει, χαμηλή ανάγκη για εξωτερική χρηματοδότηση
ROE (Απόδοση Ίδιων Κεφαλαίων) = Καθαρά Κέρδη / Ίδια Κεφάλαια	Δείκτης που εκφράζει την απόδοση που αποφέρει το κεφάλαιο που έχει επενδυθεί στη λειτουργία της τράπεζας
ROA (Απόδοση Στοιχείων Ενεργητικού) = Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού	Υπολογίζει, τα κέρδη του τραπεζικού ιδρύματος σε σχέση με τα περιουσιακά του στοιχεία, εκφράζοντας με αυτό τον τρόπο την ικανότητα της διοίκησης της τράπεζας να χρησιμοποιεί εποικοδομητικά τους πόρους της
Προβλέψεις/Καθαρό Εισόδημα από Τόκους	Δείκτης που αντιστοιχεί, στο ποσό των λειτουργικών εσόδων για την κάλυψη επισφαλιών – Χαμηλές τιμές δηλώνουν καλή ποιότητα ενεργητικού
Χορηγήσεις / Συν. Υποχρεώσεων από Πιστωτικά Ιδρύματα & Πελάτες	Εκφράζει το βαθμό στον οποίο μια τράπεζα έχει δανείσει τις καταθέσεις της, δηλαδή φανερώνει την κατάσταση της τράπεζας όσον αφορά τη ρευστότητά της – Μεγάλες τιμές αντιστοιχούν σε μικρή ρευστότητα. Όσο μικρότερος είναι ο δείκτης τόσο περισσότερα κεφάλαια έχει η τράπεζα στη διάθεσή της τη δεδομένη χρονική στιγμή και συνεπώς τόσο καλύτερη η ρευστότητά της
Έξοδα εκτός τόκων / Ενεργητικό	Προσφέρει σημαντικές πληροφορίες για τη σύγκριση της διάρθρωσης των λειτουργικών εξόδων τραπεζών διαφορετικού μεγέθους
Δείκτης Κόστους Εσόδων = Έξοδα εκτός Τόκων/(Καθαρό Εισόδημα από Τόκους + Έσοδα εκτός Τόκων)	Δείκτης που κατά κάποιο τρόπο αποτελεί ένα μέτρο αποδοτικότητας της τράπεζας. Δείχνει, τη σχέση Εξόδων και Όγκου Τραπεζικών Εργασιών (Εσόδων) - Υψηλότερα Έξοδα σημαίνει χαμηλή Κερδοφορία

Πίνακας 4.3 Κριτήρια Αξιολόγησης & Χρηματοοικονομικοί Δείκτες

Οι παραπάνω, επιλεγμένοι δείκτες καλύπτουν όλες τις σημαντικές πτυχές της απόδοσης μιας τράπεζας, περιλαμβάνοντας την κερδοφορία, τη δομή του κεφαλαίου, τη ρευστότητα καθώς και τη φερεγγυότητα.

4.4 Στατιστική περιγραφή

Σε αυτήν την παράγραφο θα πραγματοποιηθεί μια στατιστική περιγραφή του δείγματος ανά χώρα, όσον αφορά και το κομμάτι των στοιχείων των λογιστικών καταστάσεων, αλλά και τους δείκτες οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν ως κριτήρια αξιολόγησης.

Στο σχήμα που ακολουθεί, ο πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη του μέσου όρου βασικών χρηματοοικονομικών μεγεθών στην πενταετία, 2005 – 2009, για κάθε χώρα ξεχωριστά.

		Ενεργητικό	Ίδια Κεφάλαια	Χορηγήσεις	Καταθέσεις
Γερμανία	2005	2.360.074	127.754	1.351.217	1.982.629
	2006	2.459.873	137.823	1.379.004	2.018.204
	2007	2.585.724	144.059	1.413.700	2.128.968
	2008	2.779.666	149.517	1.491.722	2.319.900
	2009	2.865.501	155.001	1.408.911	2.433.720
Γαλλία	2005	33.748.312	2.061.101	14.530.988	19.663.139
	2006	38.926.781	2.461.810	16.414.572	22.571.455
	2007	43.696.942	2.754.088	18.727.173	25.327.284
	2008	50.274.166	2.882.393	20.572.915	27.091.476
	2009	64.016.711	3.320.766	17.561.412	31.218.487
Ιταλία	2005	1.798.452	198.476	1.180.357	1.051.010
	2006	1.955.105	216.543	1.369.724	1.138.600
	2007	2.128.629	233.443	1.530.505	1.199.090
	2008	2.328.105	242.957	1.665.871	1.254.895
	2009	2.456.511	259.677	1.436.614	1.330.105
Ισπανία	2005	4.550.786	395.686	3.714.171	3.797.071
	2006	5.517.014	427.529	4.503.571	4.597.529
	2007	6.197.386	463.614	5.193.771	5.068.543
	2008	6.503.143	448.686	5.543.114	5.438.200
	2009	6.810.729	491.043	4.738.657	5.019.086
Ελλάδα	2005	143.565	18.316	112.091	119.062
	2006	180.164	22.633	135.311	151.512
	2007	229.928	33.163	177.841	183.902
	2008	261.434	34.930	214.307	203.178
	2009	314.684	37.524	235.923	250.720

Πίνακας 4.4 Εξέλιξη βασικών χρηματοοικονομικών μεγεθών

Στη Γερμανία, όπως δείχνει και ο παραπάνω πίνακας, παρατηρείται μία συνεχής αύξηση του ενεργητικού της τάξεως του 4,9% από το 2005 έως και το 2009, ενώ και

τα ίδια κεφάλαια αλλά και οι καταθέσεις σημειώνουν αντίστοιχη πορεία στο χρόνο. Τέλος για τις χορηγήσεις, την αύξηση των 4 πρώτων ετών, ακολουθεί μια μείωση 5,55%.

Ακολούθως, η Γαλλία αλλά και η Ιταλία παρουσιάζουν αντίστοιχη πορεία των βασικών χρηματοοικονομικών μεγεθών με αυτή της Γερμανίας, για όλα τα χρόνια.

Και η Ισπανία, με μόλις 7 συνεταιριστικές τράπεζες στο συνολικό δείγμα των 198, παρουσιάζει αύξηση του ενεργητικού ανά τα χρόνια, ο ρυθμός της οποίας όμως κάθε χρόνο μειώνεται σημαντικά. Στην Ισπανία, όπως δείχνει και ο πίνακας 4.4 διαφοροποιούνται κάπως τα πράγματα όσον αφορά τον ρυθμό εξέλιξης και την πορεία των μεγεθών. Για παράδειγμα το 2007-2008 τα ίδια κεφάλαια σημείωσαν μείωση της τάξεων του 3,22%, ενώ οι χορηγήσεις και οι καταθέσεις το 2008-2009 μειώθηκαν κατά 14,51% και 7,71% αντίστοιχα.

Τέλος, και στην Ελλάδα οι συνεταιριστικές τράπεζες του δείγματος παρουσιάζουν κατά μέσο όρο αύξηση του ενεργητικού και των ίδιων κεφαλαίων με τα χρόνια. Στις καταθέσεις ακολουθούν κοινή πορεία με τη Γερμανία, την Ιταλία και τη Γαλλία, ενώ είναι η μόνη χώρα στην οποία οι χορηγήσεις παρουσιάζουν αύξηση συνεχόμενα από το 2005 έως και το 2009, με ρυθμούς μεταβολής 20,71%, 31,43%, 20,50% και 10,09% αντίστοιχα.

Στη συνέχεια ακολουθεί και μία σύντομη αναφορά στο κομμάτι των χρηματοοικονομικών δεικτών, που είναι και το πιο σημαντικό, με τους δείκτες στο ρόλο των κριτηρίων αξιολόγησης του δείγματος.

Με βάση λοιπόν τις τιμές των οκτώ χρηματοοικονομικών δεικτών που εκτιμήθηκαν σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα, και προκειμένου να πραγματοποιηθεί μια πιο αντικειμενική αξιολόγηση των χρηματοοικονομικών επιδόσεων των τραπεζών υπολογίζονται οι μέσοι όροι των δεικτών όλων των τραπεζών ανά χώρα συνολικά και για τα 5 χρόνια της μελέτης.

Ακολούθως, στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται αναλυτικά για κάθε χώρα οι εν λόγω μέσοι όροι των χρηματοοικονομικών δεικτών.

		Σύν.Χορ./ Σύν.Ενεργ.	Σύν.Ιδ.Κεφ. /Σύν.Ενεργ.	ROE	ROA	Προβλ./Καθ. Εισ.Τόκους	Χορ./ Συν.Υποχρ.Πιστ.Ι.&Πελ.	Έξ.εκτός τόκ./Ενερ.	Δείκτης Κόστους Εσόδων
Γερμανία	*2005*	58,39	5,63	10,85	0,60	17,89	63,57	2,11	67,49
	2006	57,58	5,90	7,31	0,42	33,45	62,86	2,11	62,72
	2007	56,72	5,93	6,74	0,39	18,40	61,86	1,98	69,66
	2008	55,07	5,76	4,83	0,28	20,34	59,79	1,83	70,67
	2009	55,23	5,86	7,59	0,44	15,01	60,10	1,88	68,19
	Μ.Ο.	56,60	5,82	7,46	0,43	21,02	61,64	1,98	67,75
Γαλλία	*2005*	71,76	9,22	12,73	1,15	9,99	83,23	2,16	59,32
	2006	71,71	10,15	11,44	1,10	10,33	83,14	2,01	58,84
	2007	72,77	9,85	10,62	0,99	12,05	83,89	1,86	58,70
	2008	70,45	9,13	8,45	0,73	18,11	80,60	1,70	70,54
	2009	72,07	10,40	7,67	0,80	21,69	83,67	1,77	61,44
	Μ.Ο.	71,75	9,75	10,18	0,95	14,43	82,91	1,90	61,77
Ιταλία	*2005*	67,31	11,88	9,14	1,05	10,35	81,57	2,33	62,33
	2006	69,58	11,73	11,09	1,28	9,48	84,19	2,18	57,26
	2007	71,16	11,31	11,61	1,32	9,39	85,58	2,11	55,77
	2008	71,67	10,97	8,60	0,92	14,21	85,90	2,10	58,41
	2009	71,11	11,10	6,25	0,69	22,42	85,21	1,91	60,04
	Μ.Ο.	70,17	11,40	9,34	1,05	13,17	84,49	2,13	58,76
Ισπανία	*2005*	81,33	8,34	8,87	0,73	11,18	90,93	1,74	66,42
	2006	81,09	7,44	9,99	0,74	10,89	90,09	1,58	63,19
	2007	83,32	7,32	10,72	0,78	13,61	91,88	1,59	59,93
	2008	83,69	7,33	6,38	0,48	17,40	92,05	1,60	61,35
	2009	78,91	7,39	4,70	0,35	28,12	100,11	1,55	60,95
	Μ.Ο.	81,67	7,56	8,13	0,62	16,24	93,01	1,61	62,37
Ελλάδα	*2005*	74,22	18,03	9,15	1,44	23,92	95,18	2,38	51,43
	2006	73,66	17,87	9,49	1,53	21,26	93,77	2,37	50,29
	2007	75,88	18,82	10,19	1,83	20,72	97,56	2,44	52,29
	2008	78,87	18,28	5,80	0,93	27,95	101,38	2,70	59,17
	2009	70,18	15,72	5,79	0,83	28,11	87,70	2,36	58,92
	Μ.Ο.	74,56	17,75	8,08	1,31	24,39	95,12	2,45	54,42

Πίνακας 4.5 Εξέλιξη χρηματοοικονομικών δεικτών

Από τα δεδομένα αυτά που παρουσιάζονται στον πίνακα μπορούν να αντληθούν πληροφορίες για κάθε δείκτη ξεχωριστά και για κάθε χώρα αντίστοιχα.

Συγκεκριμένα, παρατηρώντας την πορεία που ακολουθεί κάθε χώρα μέσα στην πενταετία, ξεκινώντας από τον πρώτο δείκτη «Σύνολο χορηγήσεων/Σύνολο Ενεργητικού» είναι φανερό ότι μεταξύ όλων των χωρών τη μεγάλη διαφορά κάνει η

Ισπανία, με τιμές, που ξεπερνούν το σύνολο και για τα πέντε έτη και αποδεικνύουν ότι η ρευστότητα στη χώρα είναι χαμηλή. Δεύτερη στη κατάταξη έρχεται η Ελλάδα, ενώ ακολουθούν η Γαλλία, η Ιταλία και τελευταία η Γερμανία.

Ο επόμενος δείκτης, Σύνολο Ίδιων Κεφαλαίων/Σύνολο Ενεργητικού, φέρνει στην πρώτη θέση την Ελλάδα, με τις μεγαλύτερες τιμές, ενώ ακολουθούν, η Ιταλία, η Γαλλία, η Ισπανία και τέλος η Γερμανία, με τιμές οι οποίες εκφράζουν την ανάγκη για εξωτερική χρηματοδότηση. Σύμφωνα με τα δεδομένα λοιπόν η Γερμανία παρουσιάζει την υψηλότερη ανάγκη για εξωτερική χρηματοδότηση, ενώ η Ελλάδα βρίσκεται στον αντίποδα, με τη χαμηλότερη ανάγκη χρηματοδότησης.

Συνεχίζοντας με τους ευρέως διαδεδομένους δείκτες ROE και ROA, παρατηρείται μια όχι και τόσο ομαλή και ομοιόμορφη πορεία των τιμών. Ειδικότερα ο ROE ο οποίος εκφράζει την απόδοση των κεφαλαίων που έχουν επενδυθεί, παρουσιάζει για κάθε χώρα ξεχωριστά την εξέλιξη που διαγράφεται στο διάγραμμα που ακολουθεί:

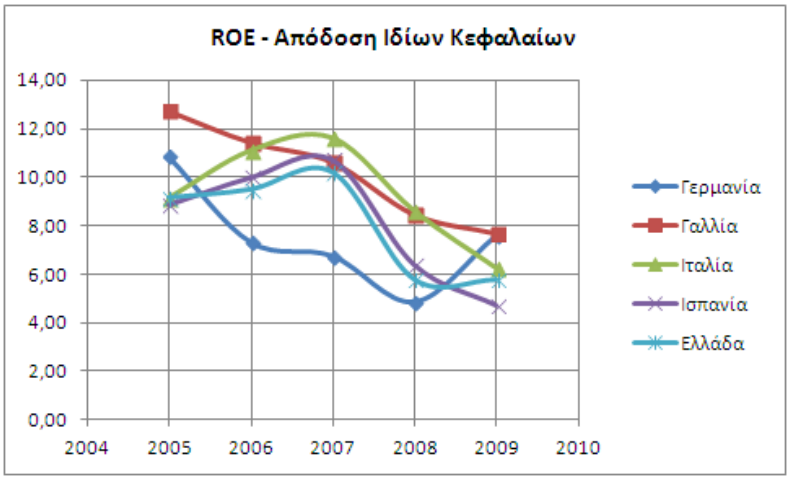

Διάγραμμα 4.1 Μέσος όρος ROE – Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων

Αντίστοιχα και ο δείκτης ROA, που μετρά τα κέρδη της τράπεζας σε σχέση με τα περιουσιακά της στοιχεία, ακολουθεί για κάθε χώρα τη πορεία που φαίνεται στο διάγραμμα 4.2.

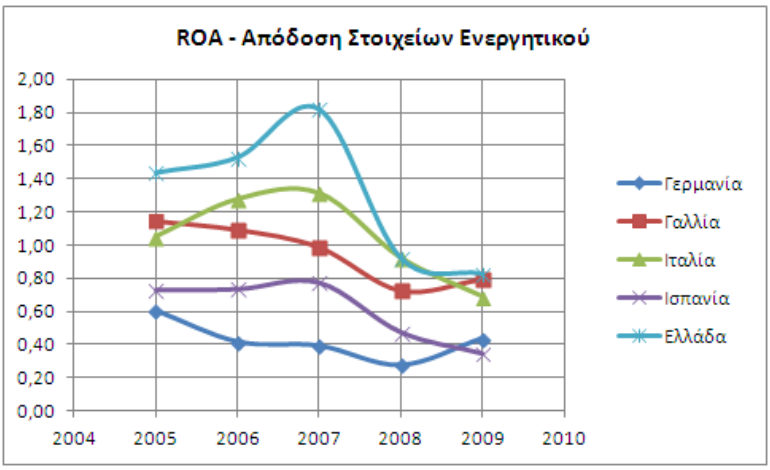

Διάγραμμα 4.2 Μέσος όρος ROA – Απόδοση Στοιχείων Ενεργητικού

Είναι χαρακτηριστικό ότι η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία ακολουθούν μια σχεδόν κοινή πορεία αύξησης τα δύο πρώτα χρόνια ενώ από το 2007 ο δείκτης μειώνεται σημαντικά. Από την άλλη η Γερμανία και η Γαλλία ακολουθούν εξαρχής μια πτωτική πορεία με εξαίρεση το διάστημα 2008 – 2009 που παρουσιάζουν μικρή ανάπτυξη.

Στο δείκτη «Προβλέψεις/Καθαρό εισόδημα από τόκους» οι τιμές που προκύπτουν για την Γαλλία, την Ιταλία και την Ισπανία είναι σχεδόν ίδιες και αυξάνονται την περίοδο 2005 έως 2009, γεγονός που δηλώνει την πτώση της ποιότητας του ενεργητικού χρόνο με το χρόνο. Ενώ η Ελλάδα και η Γερμανία, λαμβάνουν και οι δύο όπως φαίνεται από τον πίνακα διάφορες τιμές και σημειώνουν άλλοτε πτωτική και άλλοτε ανοδική τάση.

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι και η ομαλή πορεία που διαγράφει για κάθε χώρα ο δείκτης «Χορηγήσεις/Συν. Υποχρεώσεων από πιστωτικά ιδρύματα & πελάτες». Τις πιο υψηλές τιμές σημειώνει η Ελλάδα και η Ισπανία, ενώ στη τελευταία θέση είναι η Γερμανία με τις συνεταιριστικές τις τράπεζες να διαθέτουν περισσότερα κεφάλαια και κατά συνέπεια καλύτερη ρευστότητα.

Ο δείκτης «έξοδα εκτός τόκων/ενεργητικό» παρουσιάζει μια εικόνα των συνεταιριστικών τραπεζών κάθε χώρας λαμβάνοντας υπόψη τα λειτουργικά τους έξοδα (δαπάνες μισθοδοσίας και υπόλοιπες λειτουργικές δαπάνες).

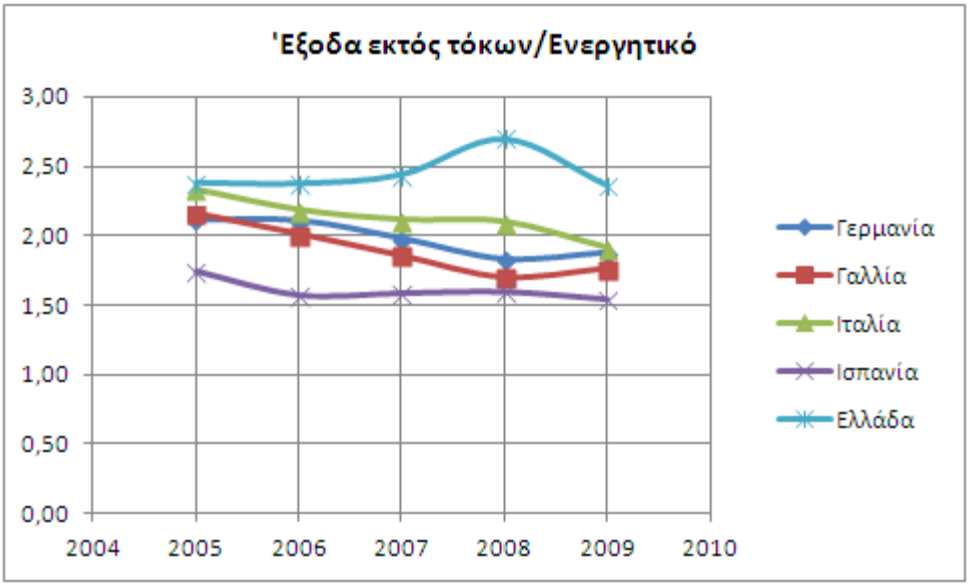

Διάγραμμα 4.3 Μέσος όρος Έξοδα εκτός τόκων/Ενεργητικό

Τέλος ο δείκτης κόστους εσόδων όπως φαίνεται και από τον πίνακα λαμβάνει τιμές των οποίων η ετήσια εξέλιξη είναι σχεδόν κοινή για όλες τις χώρες του δείγματος.

Κεφάλαιο 5

Αξιολόγηση και κατάταξη των ευρωπαϊκών συνεταιριστικών τραπεζών

5.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της στοχαστικής πολυκριτήριας ανάλυσης αποδοχής (Stochastic Multicriteria Acceptability Analysis) SMAA2, τα οποία βασίζονται σε 8 δείκτες (κριτήρια αξιολόγησης) για την κατάταξη των 198 συνεταιριστικών τραπεζικών ιδρυμάτων.

Στόχος ήταν η αξιολόγηση των επιδόσεων των συνεταιριστικών τραπεζών ανά χώρα, καθώς και η παρατήρηση των όποιων αντιδράσεων και μεταβολών στην απόδοσή τους κατά την είσοδο της Ευρώπης στην οικονομική κρίση.

5.2 Εφαρμογή μεθοδολογίας & αποτελέσματα

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, για την αξιολόγηση και κατάταξη των συνεταιριστικών τραπεζών θα χρησιμοποιηθεί η μέθοδος SMAA2.

Αυτή η μεθοδολογία, μεταξύ άλλων, παρέχει τη δυνατότητα απευθείας συγκρίσεων τραπεζών διαφορετικών χωρών σε ένα κοινό πλαίσιο.

Η εφαρμογή του πλαισίου SMAA2 σε αυτή τη μελέτη εφαρμόστηκε με 10.000 διαφορετικά σενάρια που δημιουργήθηκαν μέσω της διαδικασίας προσομοίωσης Monte Carlo. Κάθε σενάριο σχετίζεται με ένα διαφορετικό προσθετικό μοντέλο αξιολόγησης το οποίο βασίζεται σε διαφορετικές υποθέσεις σε σχέση με τις προτεραιότητες (trade offs) που ανατίθενται στους επιλεγμένους οικονομικούς δείκτες, καθώς και στη μορφή των συναρτήσεων μερικής αξίας κάθε δείκτη.

Η εφαρμογή της διαδικασίας πολυκριτήριας αξιολόγησης βασίζεται στο σύνολο των δεδομένων το οποίο αποτελείται από όλες τις 990 παρατηρήσεις για τις τράπεζες όλων των χωρών διαχρονικά. Το μέσο ολικό σκορ των τραπεζών σε όλα τα χρόνια και για όλες τις χώρες περιγράφεται στον Πίνακα 5.1.

	2005	2006	2007	2008	2009	Μ.Ο.
Γερμανία	0,091	0,076	0,079	0,076	0,102	0,085
Γαλλία	0,179	0,196	0,188	0,146	0,148	0,171
Ιταλία	0,218	0,242	0,254	0,186	0,143	0,209
Ισπανία	0,117	0,124	0,121	0,077	0,064	0,101
Ελλάδα	0,188	0,205	0,207	0,136	0,137	0,175
Μ.Ο.	0,159	0,169	0,170	0,124	0,119	

Πίνακας 5.1 Μέσος όρος αποτελεσμάτων ανά χώρα & έτος

Συνολικά, οι τράπεζες στην Ιταλία, τη Γαλλία αλλά και την Ελλάδα αποδίδουν καλύτερα κατά μέσο όρο ενώ οι Γερμανικές είχαν τη χαμηλότερη επίδοση. Παρόλα αυτά, εξετάζοντάς τις μεταβολές στο χρόνο φαίνεται καθαρά ότι οι Γερμανικές Τράπεζες ήταν οι μόνες που κατάφεραν να ανταποκριθούν στη κρίση με ικανοποιητικό τρόπο. Πιο συγκεκριμένα κατά τη περίοδο 2006-2008, η επίδοση των Γερμανικών τραπεζών παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη, ενώ το 2008-2009 βελτίωσαν την επίδοσή τους περισσότερο από 34,5%.

Η Γαλλία και η Ελλάδα, τη διετία, 2008-2009, σημείωσαν αντίστοιχα αύξηση της επίδοσής τους μόλις κατά 1,23% και 0,69% αντίστοιχα. Αντίθετα για την Ιταλία και την Ισπανία η επίδοση των τραπεζών μειώθηκε από το 2007 έως και το 2009, κατά 43,9% και 47,13% αντίστοιχα.

Και για τις 5 χώρες του δείγματος, το επόμενο διάγραμμα αναπαριστά την εξέλιξη της μέσης επίδοσης τους, σε συνάρτηση με το χρόνο. Ειδικότερα, το χρονικό διάστημα 2005 έως 2006, ενώ όλες οι χώρες σημείωσαν αύξηση της μέσης επίδοσης των συνεταιριστικών τους τραπεζών, τα συνεταιριστικά

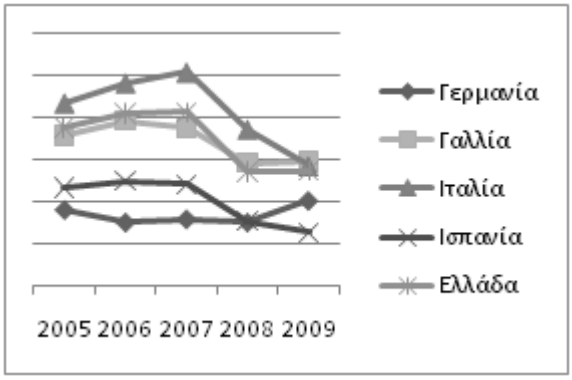

Διάγραμμα 5.1 Μ.Ο. Επίδοσης συναρτήσει του χρόνου

τραπεζικά ιδρύματα της Γερμανίας μείωσαν την μέση τους επίδοση κατά 16,8%. Αντίστοιχα και στον επόμενο χρόνο η Γερμανία, η Ιταλία και η Ελλάδα διαφοροποιήθηκαν σημειώνοντας αύξηση της μέσης τους επίδοσης, ενώ η Γαλλία και η Ισπανία σύμφωνα με τα δεδομένα του δείγματος ακολούθησαν μια πτωτική τάση της τάξεως του 4,22% και 2,85%.

Με βάση τον Πίνακα 5.1 και τα συνολικά μέσα αποτελέσματα κάθε χώρας είναι ξεκάθαρη η πρωτιά των συνεταιριστικών τραπεζών της Ιταλίας με μέση επίδοση 0,209, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τη γενική κατάταξη του συνολικού δείγματος των συνεταιριστικών τραπεζών, σύμφωνα με την οποία η Ιταλία και συγκεκριμένα η Τράπεζα Cassa di Sovvenzioni e Risparmio fra il Personale della Banca d'Italia έρχεται πρώτη σε επίδοση μεταξύ όλων των συνεταιριστικών τραπεζών για όλα τα χρόνια με μέση επίδοση 0,802.

Στα παρακάτω διαγράμματα «διασποράς» παρουσιάζεται η συνολική κατανομή των αποτελεσμάτων του δείγματος των συνεταιριστικών τραπεζών, ανά έτος. Στον y-άξονα, αναπαρίστανται οι πέντε χώρες του δείγματος, όπου 1: Γερμανία, 2: Γαλλία, 3: Ιταλία, 4: Ισπανία, 5: Ελλάδα, ενώ στον x-άξονα φαίνονται τα ¨σκορ¨ αποτελεσματικότητας της κάθε μίας ξεχωριστά, με τιμές από 0 έως 1 (όπου 0: χειρότερη και 1: βέλτιστη επίδοση).

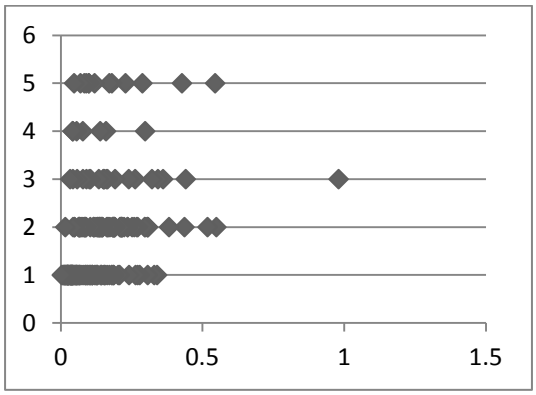

Διάγραμμα 5.2 Αποτελέσματα 2005

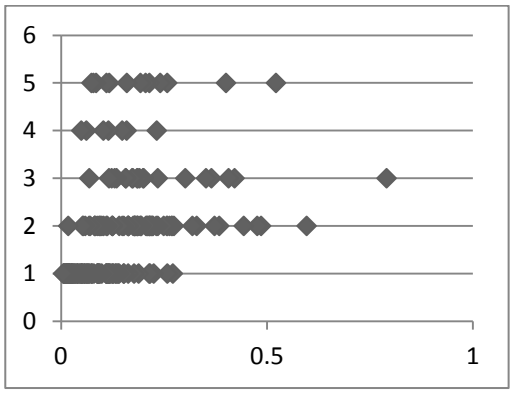

Διάγραμμα 5.3 Αποτελέσματα 2006

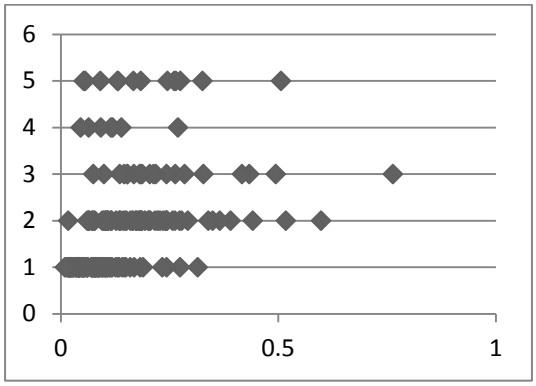

Διάγραμμα 5.4 Αποτελέσματα 2007

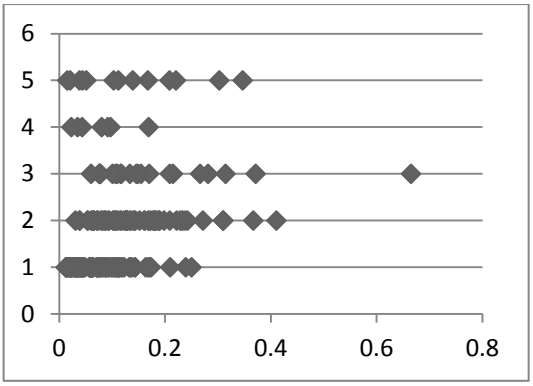

Διάγραμμα 5.5 Αποτελέσματα 2008

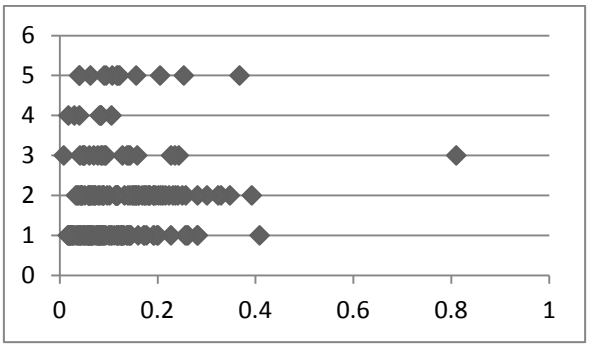

Διάγραμμα 5.6 Αποτελέσματα 2009

Και τα πέντε διαγράμματα επιβεβαιώνουν αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω, σχετικά με τη μέση αποτελεσματικότητα της κάθε χώρας και παρουσιάζουν, ξεκάθαρα, την πρώτη θέση της ιταλικής συνεταιριστικής τράπεζας μεταξύ των υπολοίπων για όλα τα χρόνια, αποτυπώνοντας ξεχωριστά ένα προς ένα όλα τα τραπεζικά ιδρύματα του δείγματος.

Τέλος, συνδυάζοντας τα αποτελέσματα του δείγματος με κάποια βασικά δεδομένα των τραπεζικών ιδρυμάτων, είναι δυνατόν να εξαχθούν επιπρόσθετα συμπεράσματα ιδιαίτερα χρήσιμα για την περαιτέρω ανάλυση των αποτελεσμάτων και τη διεξαγωγή συγκρίσεων μεταξύ των χωρών.

Εξετάζοντας λοιπόν την αποτελεσματικότητα των συνεταιριστικών τραπεζών ανά έτος και ανά χώρα, σε συνδυασμό με το μέγεθός τους, ή πιο σωστά με το σύνολο του ενεργητικού τους, με βάση το οποίο γίνεται και η κατάταξή τους σε μεγάλες, μεσαίες και μικρές ανάλογα με τις τιμές τους, προκύπτουν τα ακόλουθα σχήματα.

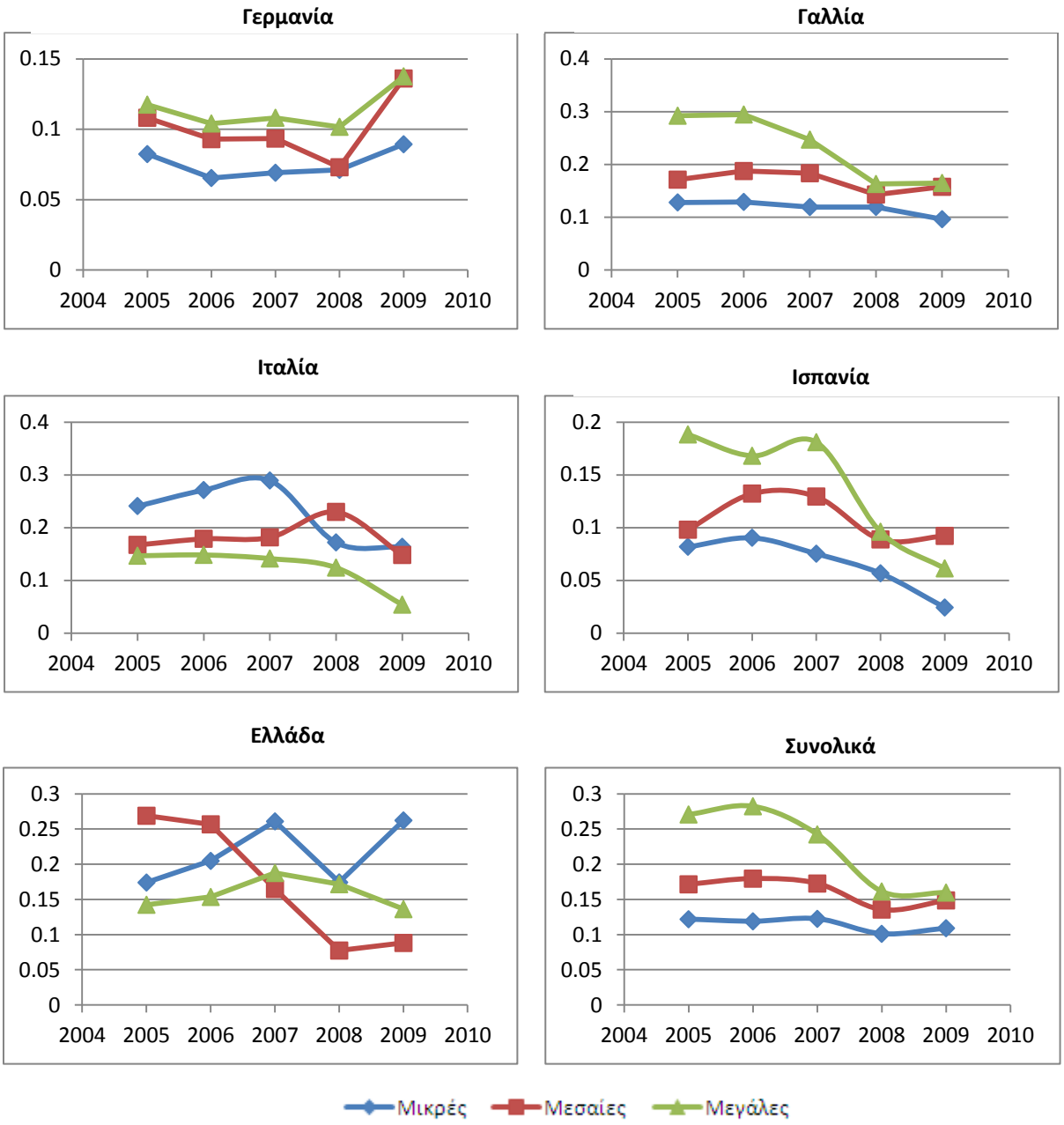

Όπως φαίνεται, γενικά οι μεγάλες τράπεζες δείχνουν να έχουν ελαφρώς καλύτερη επίδοση σε σχέση με τις μικρότερες και πάλι όμως αυτό το συμπέρασμα εξαρτάται και από την ίδια τη χώρα. Για παράδειγμα στην Ιταλία αυτή η παρατήρηση δεν ισχύει καθόλου, καθότι οι μεγάλες τράπεζες του δείγματος, για όλα τα χρόνια, έχουν επίδοση συνεχώς χαμηλότερη και από τις μεσαίες αλλά και από τις μικρότερες τράπεζες. Μάλιστα στην Ιταλία είναι αξιοσημείωτο ότι οι μικρές συνεταιριστικές τράπεζες, όπως δείχνει και το σχήμα, αποδίδουν καλύτερα από όλες τις υπόλοιπες και

μόνο το έτος 2008 μείωσαν την επίδοσή τους κάτω από τις μεσαίες, για να έρθουν το 2009 και να κλείσουν με μία μέση επίδοση ισάξια των μεσαίων.

Στη Γερμανία, τη Γαλλία καθώς και την Ισπανία, όπως δείχνουν τα παραπάνω σχήματα οι αποδοτικότητα των συνεταιριστικών τραπεζών ακολουθεί όπως φαίνεται το γενικό κανόνα. Δηλαδή, οι μεγάλες τράπεζες, αυτές με το υψηλότερο ενεργητικό, αποδίδουν καλύτερα, άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο, έναντι των υπολοίπων. Κανόνας ο οποίος όμως και για τις τρεις περιπτώσεις παρουσιάζει κάποιες μικρές αποκλίσεις κατά το τελευταίο έτος εξέτασης του δείγματος. Συγκεκριμένα, στη Γερμανία το 2009 η αποδοτικότητα των μεσαίων συνεταιριστικών τραπεζών του δείγματος εξισώνεται με αυτή των μεγάλων τραπεζικών ιδρυμάτων. Στην περίπτωση της Γαλλίας, από το 2008 η επίδοση των μεγάλων τραπεζών μειώθηκε αγγίζοντας τα επίπεδα επίδοσης των μεσαίων τραπεζών, ενώ μέχρι και το 2009 φαίνεται μια σχεδόν ταυτόσημη πορεία αυτών των δύο. Τέλος, στην Ισπανία και στην κοινή επίδοση των μεγάλων και των μεσαίων συνεταιριστικών τραπεζικών ιδρυμάτων του 2008, ήρθε να προστεθεί και η ανατροπή του 2009 με την επίδοση των μεσαίων τραπεζικών ιδρυμάτων να προσπερνάει αυτή των μεγάλων.

Οι πιο έντονες και ανάμεικτες διαφορές όμως παρουσιάζονται στην Ελλάδα. Η Ελλάδα με μόλις 13 συνεταιριστικές τράπεζες στο συνολικό αριθμό του δείγματος και με ενεργητικό το οποίο κατά μέσο όρο δεν ξεπερνάει τα 226 εκατομμύρια ευρώ, παρουσιάζει μια πολύ ενδιαφέρουσα εξέλιξη της επίδοσης των τραπεζών της.

Από μια πρώτη ματιά ξεχωρίζει η επίδοση των μικρών τραπεζών έναντι των μεγάλων η οποία υπερέχει όλα χρόνια. Ειδικότερα μάλιστα τα έτη 2007 και 2009, η επίδοση των μικρών συνεταιριστικών τραπεζών υπερείχε έναντι όλων των υπολοίπων. Όλες οι ελληνικές συνεταιριστικές τράπεζες στο σύνολό τους ακολουθούν μια πολύπλοκη πορεία εξέλιξης και μεταβολής της αποδοτικότητάς τους, ακόμα και οι μεσαίες τράπεζες οι οποίες το 2005 και 2006 απέδιδαν υψηλότερα από τις υπόλοιπες, ακολούθησαν έπειτα μια πτωτική τάση φτάνοντας το 2008 και το 2009, έτη σταθμούς για την έναρξη της οικονομικής κρίσης, να έχουν μια μέση επίδοση χαμηλότερη από όλα τα χρόνια αλλά και από όλες τις τράπεζες του δείγματος.

5.3 Αποτελεσματικότητα ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών

Η αποτελεσματικότητα των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών, με βάση τα εξαγόμενα από τη μεθοδολογία SMMA2 αποτελέσματα τα οποία παρουσιάστηκαν και στη προηγούμενη παράγραφο, κινείται σε ικανοποιητικά για την εποχή επίπεδα, αναλογικά και με την αποτελεσματικότητα και των υπόλοιπων χωρών. Οι 13 συνεταιριστικές τράπεζες του δείγματος κατατάσσονται μόλις στη δεύτερη θέση έναντι των υπολοίπων, χαράσσοντας μια ενδιαφέρουσα πορεία, η οποία μάλιστα προσφέρεται για περεταίρω ανάλυση.

Συγκεκριμένα λοιπόν, λαμβάνοντας τις ελληνικές τράπεζες του δείγματος μια προς μια και ιεραρχώντας τις ως προς τη μέση επίδοσή τους, προκύπτει ο παρακάτω πίνακας.

Τράπεζα	Μ.Ο. Απόδοσης
Πιερίας	0,457687
Θεσσαλίας	0,342287
Παγκρήτια	0,226879
Δράμας	0,200007
Εύβοιας	0,192224
Πελοποννήσου	0,170906
Χανίων	0,142412
Ηπείρου	0,128245
Ν. Έβρου	0,115314
Σερρών	0,094935
Δωδεκανήσου	0,070351
Λαμίας	0,069463
Λέσβου - Λήμνου	0,061069

Πίνακας 5.2 Μ.Ο. Επίδοσης ανά τράπεζα

Πρώτη μεταξύ του συνόλου με σκορ μέσης επίδοσης που σχεδόν αγγίζει το 0,5, κατατάσσεται η συνεταιριστική τράπεζα Πιερίας. Μια μικρού μεγέθους τράπεζα, η οποία όπως δείχνουν και οι παρακάτω πίνακες, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες, και στο ενεργητικό της, καθώς και στις χορηγήσεις της, το προς εξέταση διάστημα, λαμβάνει τις πιο χαμηλές τιμές. Έπειτα ακολουθεί η τράπεζα Θεσσαλίας, τράπεζα μεσαίου μεγέθους η οποία αν και έχει ένα καλό ενεργητικό καταφέρνει και διατηρεί τις χορηγήσεις της σε χαμηλά επίπεδα. Τρίτη στη κατάταξη έρχεται η Παγκρήτια συνεταιριστική τράπεζα, η μεγαλύτερη όλων των συνεταιριστικών τραπεζών της

Ελλάδας και σε δίκτυο αλλά και σε μεγέθη ενεργητικού, χορηγήσεων κλπ. Μόλις στην έβδομη θέση έρχεται η δεύτερη μεγαλύτερη συνεταιριστική τράπεζα στην Ελλάδα, η συνεταιριστική τράπεζα Χανίων με σκορ μέσης απόδοσης 0,142 ενώ με σκορ χαμηλότερο του 0,1 κατατάσσεται στην ενδέκατη θέση η συνεταιριστική τράπεζα Δωδεκανήσου.

Τράπεζα	Μ.Ο. Ενεργητικού (χιλ. €)	Μ.Ο. Χορηγήσεων (χιλ. €)
Πιερίας	40.505	21.494
Θεσσαλίας	122.536	93.212
Παγκρήτια	1.595.892	1.261.086
Δράμας	39.965	27.808
Εύβοιας	91.038	72.392
Πελοποννήσου	57.240	40.876
Χανίων	399.321	294.889
Ηπείρου	81.652	64.258
Ν. Έβρου	51.804	35.938
Σερρών	51.860	39.280
Δωδεκανήσου	259.674	209.028
Λαμίας	76.896	63.302
Λέσβου - Λήμνου	69.030	52.668

Πίνακας 5.3 Μ.Ο. Ενεργητικού & Χορηγήσεων ανά τράπεζα

Συνεπώς από τα παραπάνω αποτελέσματα και με βάση τα δεδομένα των πινάκων 5.2 & 5.3 δεν μπορεί να βγει ένα ξεκάθαρο συμπέρασμα το οποίο να συνδέει άμεσα την αποδοτικότητα των συνεταιριστικών τραπεζών με το ενεργητικό ή με τις χορηγήσεις. Καθότι τα αποτελέσματα είναι ποικίλα και άλλοτε παρουσιάζουν μικρές τράπεζες με καλή αποδοτικότητα, άλλοτε με μέτρια ή χαμηλή και μεγάλες τράπεζες να βρίσκονται είτε σε πρώτες είτε ακόμα και σε τελευταίες θέσεις της γενικής κατάταξης.

Γενικά όμως αυτό που παρατηρείτε στα αποτελέσματα όλου του δείγματος των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών είναι σκορ κάτω του 0,5. Εικόνα εν μέρει αναμενόμενη και δικαιολογημένη από τη τρέχουσα κατάσταση της οικονομίας και της θέσης των τραπεζών στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, καθώς αντίστοιχα νούμερα κυμαίνονται σε όλες τις εξεταζόμενες Ευρωπαϊκές χώρες.

Τέλος, το πιο άξιο προς παρατήρηση και σχολιασμό συμπέρασμα είναι η κατάταξη των συνεταιριστικών τραπεζών Λαμίας και Λέσβου - Λήμνου. Οι εν λόγω συνεταιριστικές τράπεζες, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, το 2012

διέκοψαν την λειτουργία τους, ενέργεια που δικαιολογεί και την τελευταία τους θέση στην συνολική κατάταξη της μέσης επίδοσης των τραπεζικών ιδρυμάτων για τα έτη 2005 έως και 2009, με σκορ το οποίο και στις δύο περιπτώσεις δεν ξεπερνάει το 0,1.

Στον τελευταίο πίνακα (Πίνακας 5.4) εμφανίζονται όλα τα σκορ επίδοσης των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών, ανά τράπεζα και ανά έτος σε φθίνουσα σειρά, όπως αυτά αποδόθηκαν από την εφαρμογή της μεθοδολογίας.

2005		2006		2007		2008		2009	
Πιερίας	0,545	Πιερίας	0,522	Πιερίας	0,506	Πιερίας	0,347	Πιερίας	0,368
Θεσσαλίας	0,428	Θεσσαλίας	0,401	Θεσσαλίας	0,326	Θεσσαλίας	0,303	Θεσσαλίας	0,254
Εύβοιας	0,288	Εύβοιας	0,258	Πελοποννήσου	0,275	Παγκρήτια	0,221	Παγκρήτια	0,206
Παγκρήτια	0,229	Πελοποννήσου	0,241	Παγκρήτια	0,265	Δράμας	0,209	Δράμας	0,157
Δράμας	0,181	Παγκρήτια	0,215	Δράμας	0,261	Ηπείρου	0,168	Πελοποννήσου	0,123
Πελοποννήσου	0,172	Ν. Έβρου	0,206	Χανίων	0,245	Εύβοιας	0,139	Σερρών	0,119
Ηπείρου	0,120	Δράμας	0,193	Εύβοιας	0,184	Χανίων	0,112	Ν. Έβρου	0,117
Χανίων	0,099	Χανίων	0,160	Ηπείρου	0,167	Σερρών	0,103	Ηπείρου	0,108
Δωδεκανήσου	0,099	Λέσβ.-Λήμνου	0,117	Ν. Έβρου	0,132	Δωδεκανήσου	0,051	Χανίων	0,095
Λαμίας	0,090	Λαμίας	0,111	Σερρών	0,131	Πελοποννήσου	0,044	Εύβοιας	0,091
Ν. Έβρου	0,083	Δωδεκανήσου	0,086	Λαμίας	0,091	Ν. Έβρου	0,038	Δωδεκανήσου	0,063
Λέσβ.-Λήμνου	0,070	Ηπείρου	0,079	Λέσβ.-Λήμνου	0,056	Λέσβ.-Λήμνου	0,021	Λέσβ.-Λήμνου	0,041
Σερρών	0,047	Σερρών	0,074	Δωδεκανήσου	0,053	Λαμίας	0,015	Λαμίας	0,040

Πίνακας 5.4 Ετήσια επίδοση συνεταιριστικών τραπεζών

Κεφάλαιο 6

Συμπεράσματα

Η παρούσα διατριβή απεικονίζει την εφαρμογή μιας πολυκριτήριας μεθοδολογίας για την εκτίμηση της επίδοσης των ευρωπαϊκών συνεταιριστικών τραπεζών.

Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε η αξιολόγηση ενός δείγματος συνεταιριστικών τραπεζών από 5 ευρωπαϊκές χώρες (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία και Ελλάδα), χρησιμοποιώντας σχετικά πρόσφατα δεδομένα τα οποία καλύπτουν τη χρονική περίοδο από το 2005 έως και το 2009. Η ανάλυση επικεντρώθηκε στη διερεύνηση της αποτελεσματικότητας των συνεταιριστικών τραπεζών κάθε χώρας καθώς επίσης και στην εκτίμηση της συνολικής τους επίδοσης.

Σε πρώτο στάδιο έγινε μια εκτενής ανάλυση του ρόλου και του τρόπου λειτουργίας των συνεταιριστικών τραπεζών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στη συνέχεια, εξήχθησαν από τους ισολογισμούς, τους λογαριασμούς αποτελεσμάτων χρήσεως καθώς και από τον ιστότοπο της Ένωσης Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδος – Ε.Σ.Τ.Ε., τα στοιχεία εκείνα που χρησιμοποιήθηκαν στο υπολογισμό των κατάλληλων χρηματοοικονομικών δεικτών, οι οποίοι και αποτέλεσαν τα κριτήρια αξιολόγησης του δείγματος των 198 συνεταιριστικών τραπεζών.

Έχοντας εξάγει τα κριτήρια αξιολόγησης, εφαρμόστηκε η πολυκριτήρια μεθοδολογία SMAA2 με σκοπό την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας κάθε μιας συνεταιριστικής τράπεζας του δείγματος ξεχωριστά. Στη συνέχεια έγινε ανάλυση της αποτελεσματικότητας των τραπεζών ως προς συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και ομαδοποιήσεις όπως είναι η χώρα, το ενεργητικό, το έτος κλπ.

Η αξιολόγηση των επιδόσεων των συνεταιριστικών τραπεζών ανά χώρα πραγματοποιήθηκε με βάση 990 παρατηρήσεις για τις τράπεζες όλων των χωρών διαχρονικά και έγινε παρατήρηση των αντιδράσεων και μεταβολών στην απόδοσή τους κατά την είσοδο της Ευρώπης στην οικονομική κρίση. Συμπερασματικά, οι

τράπεζες στην Ιταλία, τη Γαλλία αλλά και την Ελλάδα δείχνουν ότι αποδίδουν καλύτερα, κατά μέσο όρο, ενώ οι Γερμανικές είχαν τη χαμηλότερη επίδοση. Παρόλα αυτά, εξετάζοντάς τις μεταβολές στο χρόνο φάνηκε καθαρά ότι οι Γερμανικές Τράπεζες ήταν οι μόνες που κατάφεραν να ανταποκριθούν στη κρίση με ικανοποιητικό τρόπο.

Η μελέτη της αποτελεσματικότητα των τραπεζών ανά έτος και ανά χώρα, σε συνδυασμό με το σύνολο του ενεργητικού τους, με βάση το οποίο γίνεται και η κατάταξή τους σε μεγάλες, μεσαίες και μικρές ανάλογα με τις τιμές τους, φάνηκε, γενικά, ότι οι μεγάλες τράπεζες δείχνουν να έχουν ελαφρώς καλύτερη επίδοση σε σχέση με τις μικρότερες και πάλι όμως αυτό το συμπέρασμα εξαρτάται και από την ίδια τη χώρα.

Η Ελλάδα με τις μόλις 13 συνεταιριστικές τράπεζες της, την περίοδο 2005-2009 και με ενεργητικό το οποίο κατά μέσο όρο δεν ξεπερνάει τα 226 εκατομμύρια ευρώ, παρουσίασε μια πολύ ενδιαφέρουσα εξέλιξη της επίδοσης των τραπεζών της. Οι ελληνικές συνεταιριστικές τράπεζες στο σύνολό τους ακολουθούν μια πολύπλοκη πορεία εξέλιξης και μεταβολής της αποδοτικότητάς τους, ακόμα και οι μεσαίες τράπεζες οι οποίες το 2005 και 2006 απέδιδαν υψηλότερα από τις υπόλοιπες, ακολούθησαν έπειτα μια πτωτική τάση φτάνοντας το 2008 και το 2009, έτη σταθμούς για την έναρξη της οικονομικής κρίσης, να έχουν μια μέση επίδοση χαμηλότερη από όλα τα χρόνια αλλά και από όλες τις τράπεζες του δείγματος.

Η αποτελεσματικότητα των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών, με βάση τα εξαγόμενα από τη μεθοδολογία SMMA2 αποτελέσματα, κινήθηκε σε ικανοποιητικά για την εποχή επίπεδα, αναλογικά και με την αποτελεσματικότητα και των υπόλοιπων χωρών. Γενικά όμως αυτό που παρατηρήθηκε στα αποτελέσματα όλου του δείγματος των ελληνικών συνεταιριστικών τραπεζών είναι σκορ κάτω του 0,5 Μ.Ο. απόδοσης. Εικόνα εν μέρει αναμενόμενη και δικαιολογημένη από τη τρέχουσα κατάσταση της οικονομίας και της θέσης των τραπεζών στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, καθώς αντίστοιχα νούμερα κυμαίνονται σε όλες τις εξεταζόμενες Ευρωπαϊκές χώρες.

Στα σημαντικά αποτελέσματα της παρούσας εργασίας είναι η κατάταξη των συνεταιριστικών τραπεζών Λαμίας και Λέσβου – Λήμνου για την περίοδο 2005-2009. Οι εν λόγω συνεταιριστικές τράπεζες, το 2012 διέκοψαν την λειτουργία τους, ενέργεια που μπορεί και να δικαιολογεί και την τελευταία τους θέση στην συνολική κατάταξη της μέσης επίδοσης των τραπεζικών ιδρυμάτων για τα έτη 2005 έως και 2009, με σκορ το οποίο και στις δύο περιπτώσεις δεν ξεπερνάει το 0,1.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων φαίνεται ότι η πολυκριτήρια μεθοδολογία SMAA2 θα μπορούσε να αποτελέσει ένα αξιόπιστο εργαλείο για την αξιολόγηση χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και να βοηθήσει στη λήψη αποφάσεων τις διοικήσεις και τους μετόχους τους, μέσω παρακολούθησης των δεικτών επίδοσης. Η πολυκριτήρια αξιολόγηση και τα σχήματα κατάταξης επιτρέπουν επίσης τη δημιουργία μια συγκριτικής εικόνας μεταξύ διαφορετικών ιδρυμάτων σε ένα κοινό πλαίσιο και διαφορετικές χρονικές περιόδους.

Με αφορμή την παρούσα εργασία, μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να εστιαστεί σε ένα αριθμό σχετικών θεμάτων όπως, συγκριτική ανάλυση μεταξύ συνεταιριστικών και εμπορικών τραπεζών κάτω από το πρίσμα των νέων οικονομικών συνθηκών λόγω της υφιστάμενης κρίσης σε ελληνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, την ανάπτυξη ενός συστήματος έγκαιρης (μεσοπρόθεσμης ή μακροπρόθεσμης) προειδοποίησης για τις συνεταιριστικές τράπεζες, ανάλυση για τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά κάθε χώρας τα οποία επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο οι συνεταιριστικές τους τράπεζες, επανεξέταση, μέσα στο πλαίσιο της πρόσφατης κρίσης, του ρόλου των συνεταιριστικών τραπεζών στη λειτουργία και ευστάθεια του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος και τέλος την ανάλυση της αποτελεσματικότητας και την επιρροή των υφιστάμενων μετασχηματισμών που τίθενται από το ρυθμιστικό πλαίσιο στις απαιτήσεις κεφαλαίου στη βιωσιμότητα και απόδοση των συνεταιριστικών τραπεζών.

Βιβλιογραφία

Ξένη Βιβλιογραφία

Altunbas Y., Goddard J., Molyneyx P., (1999), Technical change in banking economics letters 64, 215-221

Altunbas Y., Evans L., Molyneux P., (2001), Bank ownership and efficiency, Journal of Money Credit and Banking 33(4), 926-954

Amel D., Barnes C., Panetta F., Salles C., (2004), Consolidation and efficiency in the financial sector: A review of the international evidence, Journal of Banking & Finance 28, 2493-2519

Anderson F., (2009), B.C. credit unions enjoy record earnings for 2008. http://www.vancouversun.com

Babalos V., Philippas N., Doumpos M., Zopounidis C., (2011), Mutual funds performance appraisal using a multicriteria decision making approach, Working paper Financial Engineering Laboratory, Technical University of Crete

Barros C., Ferreira C., Williams J., (2007), Analysing the determinants of performance of best and worst Eurpean banks: a mixed logit approach, Journal of Banking & Finance 31, 2189-2203

Barros P.P., Berglof E., Fulghierri J., Gual J., Mayer C., Vives X., (2005), Integration of European Banks: The Way Forward

Berger A.N., (2003), The economic effects of technological progress: evidence from the banking industry, Journal of Money,Credit and Banking 35, 141-176

Beynon M., (2005), Optimizing object classification under ambiguity/ignorance: application to the credit rating problem, Intelligent systems in accounting, Finance & Management 13, 113-130

Birchall J., (2009), Discussion paper at the expert group meeting on "Cooperatives in a world in Crisis", 28-30 April 2009, New York

Bircall J., Ketilson L.H., (2009), "Resilence of the cooperative business model in times of crisis", Διεθνές Γραφείο Εργασίας

Boonstra W.W., (2010), Banking in times of crisis: The case of Rabobank. In Balling M., Berk J., Straus-Kahn M.-O. (Eds), The quest for stability: The view of financial institutions, pp. 31-56. Vienna: SUERF – The European money and finance forum

Boot A.W.A., Thakor A.V., (2000), Can relationship banking survives competition? Journal of Finance 55, 679-713

Bos J.W.B., Kool C.J.M., (2006), Bank efficiency: The role of bank strategy and local market conditions, Journal of Banking & Finance 30, 1953-1974

Cabral I., Dierick F., Vesala J., (2002), European banking integration. ECB occasional paper no. 6

Canadian Cooperative Association, (2009), Credit unions maintain business lending parliamentary committee told cooperative news briefs 10(8)

Cappiello L., Hordahl P., Kadareja A., Manganelli S., (2006), The impact of the euro on financial markets. ECB working paper no. 598

Coombes A., (2008), Given turmoil at banks, Time may be right to try a credit union market watch. http://www.foxbusiness.com

Credit Union Central of Canada, (2009), Largest 100 credit unions/Caisses populaires system results fourth quarter

Croenveld J.M., (2011), Morality and intergrity in cooperative banking, Ethnical Perspectives 18(4), 515-540

Derviz A., Podpiera J., (2008), Predicting bank CAMELS and S&P ratings: the case of the Czech Republic, Emerging Markets Finance and Trade 44, 117-130

Devries B., (2009), European cooperative banks in financial and economic turmoil, Paper for the UN expert group meeting on cooperatives. New York

Dierick F., (2004), The supervision of mixed financial services groups in Europe. ECB occasional paper no. 20

Dermine J., (2006), European banking integration. Don't put the cart before the horse, Financial Institutions, Markets & Money 15, 57-106

Doumpos M., Zopounidis C., (2010), A multicriteria decision support system for bank rating, Decision Support Systems 50, 55-63

Ferri G., (n.d.) Why Cooperative banks are particularly important at a time of credit crunch. http://www.eurocoopbanks.coop

Fethi D., Pasiouras F., (2010), Assessing bank efficiency and performance with operational research and artificial intelligent techniques: a survey, European Journal of Operational Research 204, 189-198

Garcia F., Guijarro F., Moya I., (2010), Ranking Spanish savings banks: A multicriteria approach, Mathematical and Computer Modelling 52, 1058-1065

Girardone C., Nankervis J.C., Velentza E., (2009), Efficiency, ownership and financial structure in European banking: A cross-country comparison, Managerial finance 35(3), 227-245

Goddard J.A., Molyneux P., (2007), European banking: An overview, Journal of Banking & Finance 31, 1911-1935

Goddard J.A., Molyneux Ph., Wilson J.O.S., (2001), European banking: Efficiency, Technology and Growth

Goddard J., Molyneux P., Wilson J.O.S., Tavakoli M., (2007), European banking: An overview, Journal of Banking & Finance 31(7), 1911-1935

Gregoriou G., Lusk E., Halperin M., (2008), A two staged benchmarked decision support system using DEA profiles of efficiency, INFOR 46, 177-187

Griffiths B., Beynon M., (2005), Expositing stages of VPRS analysis in an expert system: application with bank credit ratings, Expert systems with applications 29, 879-888

Gual J., (2004), The integration of EU banking markets. Discussion paper series no. 4212

Halkos G., Salamouris D., (2004), Efficiency measurement of Greek commercial banks with the use of financial ratios: a data envelopment analysis approach, Management account research 15, 201-224

Hasan I., Lozano – Vivas A., (2002), Organizational form and expense preference: Spanish experience, Bulletin of economic research 54, 135-150

Ho C.T., (2006) Measuring bank operations performance: an approach based on grey relation analysis, Journal of the Operational Research Society 57, 337-349

Howarth M., (2007), Worker cooperatives and the phenomenon of empresas recuperadas in Argentina

Huang Z., Chen H., Hsu C.J., Chen W.H., Wu S., (2004), Credit rating analysis with support vector machines and neural networks: a market comparative study, Decision Support Systems 37, 543-558

Humphrey D., Willesson M., Bergendahl G., Lindblom T., (2006), Benefits from a changing payment technology in European banking, Journal of Banking & Finance 30, 1631-1652

Hyden G., (1988), "Approaches to cooperative development: Blueprint versus greenhouse" in Attwood D.W. & Baviskar B.S., (eds) Who shares? Cooperatives and rural development, Oxford University Press, Delhi

Jacquet – Lagreze E., Siskos Y., (1982), Assesing a set of additive utility functions for multicriteria decision making: The UTA method, European Journal of Operational Research 10: 151-164

Johnstone B., (2009), Sask. Credit unions post record income. http://www.leaderpost.com

Kao C., Liu S.T., (2004), Predicting bank performance with financial forecasts: o case of Taiwan commercial banks, Journal of Banking and Finance 28, 2353-2368

Kirbyson G., (2009), A good year for Manitoba's credit unions. http://www.winnipegfreepress.com

Kontolaimou A., Tsekouras K., (2010), Are cooperatives the weakest link in European banking? A non parametric metafrontier approach, Journal of Banking & Finance 34(8), 1946-1957

Kosmidou K., Zopounidis C., (2008), Measurement of bank performance in Greece, South-Eastern Europe, Journal of Economics 6, 79-95

Kumar S., Arora A., (2006), A model for risk classification of banks, Managerial and Decision Economics 16, 155-165

Lahdelma R., Salminen P., (2001), SMAA2: Stochastic multicriteria acceptability analysis for group decision making, Operations Research 49, 444-454

Lahdelma R., Salminen P., Hokkanen J., (1998), SMAA-stochastic multiobjective acceptability analysis, European Journal of Operational Research 106, 137-143

Lahdelma R., Tervonen T., (2007), Implementing stochastic multicriteria acceptability analysis, European Journal of Operational Research, 178, pp. 500–513.

Lin S.W., Shiue Y.R., Chen S.C., Cheng H.M., (2009), Applying enhanced data mining approaches in predicting bank performance: a case of Taiwanese commercial banks, Expert systems with applications 36, 11543-11551

Mareschal B., Brans J., (1991), BANKADVISER: an industrial evaluation system, European Journal of Operational Research 54, 318-324

Mareschal B., Mertens D., (1992), BANKS: a multicriteria decision support system for financial evaluation in the international banking sector, Journal of Decision Systems 1, 175-189

Maudos J., Pastor J.M., Quesada J., (1996), Technical progress in Spanish banking, Instituto Valenciano de Investigaciones Economics (IVIE) discussion paper 6

McDougall P., (2008), Credit unions take on big banks. http://www.thestreet.com

Meyer M., (2008), Does capitalism need cooperation? Cooperative business Journal November/December p. 4

Lang G., Welzel P., (1996), Efficiency and technical progress in banking: Empirical results for a panel of German cooperative banks, Journal of Banking & Finance 20, 1003-1023

Lensik R., Hermes N., (2004), The short term effects of foreign bank entry on domestic bank behaviour: Does economic development matter, Journal of Banking & Finance 28, 553-568

O' Conell B., (2009), Do credit unions offer a better deal? http://www.bankingmyway.com

Raiffeisen Switzerland, Annual report 2008. http://www.raiffeisen.ch

Raveh A., (2000), The Greek banking system: reanalysis of performance, European Journal of Operational Research120, 525-534

Ravi V., Kurniawan H., Nwee Kok Thaia P., Ravi – Kumara P., (2008), Soft computing system for bank performance prediction, Applied soft computing 8, 305-315

Sahajwala R., Van den Bergh P., (2000) Supervisory Risk Assesment and Early Warning Systems, Technical Report 4, Bank of International Settlements, Basel, Switzerland

Schuler M., Heinemann F., (2002), How integrated are European retail financial markets? A cointegration analysis.

Sorensen C.K., Guitierrez J.M., (2006), Euro area banking sector integration: Using hierarchical cluster analysis techniques. ECB working paper no. 627

Spathis C., Kosmidou K., Doumpos M., (2002), Assessing profitability factors in the Greek banking system: a multicriteria approach, International Transactions in Operational Research 9, 517-530

Tervonen T., Figueira J., (2008), A survey on stochastic multicriteria acceptability analysis methods, Journal of Multi-Criteria Decision Analysis 15, 1-14

Thoraneentiyan N., Avkiran N., (2009), Measuring the impact of restructuring and country-specific factors on the efficiency of post-crisis East Asian Banking systems: integrating DEA with SFA, Socio-Economic Planning Sciences 43, 240-252

World Council of Credit Unions, (2008), U.S. credit unions poised to prosper during economic downtown, CUNA's Rick Tells WOCCU webinar audience, WOCCU news release

World council of Credit Unions, (2009), Cooperative banks, Credit unions and the Financial Crisis, Prepared for the United Nations Expert Group Meeting on Cooperatives

Zopounidis C., Despotis D., Stavropoulou E., (1995), Multiattribute evaluation of Greek banking performance, Applied stochastic Models and Data Analysis 11, 97-107

Ελληνική Βιβλιογραφία

Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδος, (2005), «Συνεταιριστικές Τράπεζες στην Ευρώπη. Αξίες και πρακτικές για την προϋπόθεση της ανάπτυξης»

Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδος, (2006), «Αρχές διακυβέρνησης των συνεταιριστικών τραπεζών»

Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδος, (2004-2008), «Διαχρονική Εξέλιξη Οικονομικών Μεγεθών Ομίλου Συνεταιριστικών Τραπεζών»

Κοσμίδου Κ., Ζοπουνίδης Κ., (2003), Συστήματα διαχείρισης τραπεζικών κινδύνων: Η περίπτωση του Asset Liability Management, Εκδόσεις Κλειδάριθμος

Ομιλία Διοικητή Τρ. Ελλάδος, (2007), Ν.Χ. Γκαργκάνα, στο ελληνοβρετανικό επιμελητήριο Αθήνα, «Διεθνής Πιστωτικό Σύστημα: Προκλήσεις και Προοπτικές»

Παναγιωτίδης Β., (2010), Ο ενιαίος χώρος πληρωμών σε ευρώ (SEPA) και η ελληνική νομοθεσία για τις πληρωμές, ΕΕΤ/ΕΤΙ

Προβόπουλος Γ., Κακόπουλος Π., (2001), Η δύναμη του χρηματοοικονομικού συστήματος, Εκδόσεις Κριτική

Διαδικτυακοί Ιστότοποι

- www.ica.coop
- www.eurocoopbanks.coop
- www.hba.gr
- www.este.gr
- www.dramabank.gr
- www.bankdodecanese.gr
- www.eviabank.gr
- www.epirusbank.com
- www.bankofkarditsa.gr
- www.pancretabank.gr
- www.pieriabank.gr
- www.serrescoopbank.gr
- www.bankofthessaly.gr
- www.chaniabank.gr
- www.cbp.gr
- www.bankofwesternmacedonia.gr
- www.panelliniabank.gr